

”Luovaa Luonnosta”
Lasten kesäkurssi kohti kestävämpää
ympäristöä

Bergström, Katja

Laurea-ammattikorkeakoulu
Laurea - Tikkurila

”LUOVAA LUONNOSTA”
Lasten kesäkurssi kohti kestävämpää ympäristöä

Katja Bergström
Sosiaalialan koulutusohjelma
Opinnäytetyö
Marraskuu 2009

Bergström Katja

”LUOVAA LUONNOSTA” Lasten kesäkurssi kohti kestävämpää ympäristöä

Vuosi 2009

Sivumäärä 86

Opinnäytetyöni tarkoituksena on lisätä lasten tietoisuutta ympäristöstä ja kestävästä elämäntavasta sekä innostaa lapsia toimimaan yhdessä yhteisten tavoitteiden suuntaan ympäristökasvatuksen keinoin. Toiminnan avulla on tarkoitus tarjota välineitä ja innostaa lasta itse käsillä tekemiseen taidekasvatuksen keinoin.

Työ on toimintakeskeinen opinnäytetyö, jossa on toimintatutkimuksellinen lähestymistapa. Opinnäytetyöhön sisältyy oma toiminnallinen kehittämisprojekti, Luovaa Luonnosta kesäkurssi lapsille. Projekti toteutettiin yhteistyössä Vantaan kaupungin kulttuuripalvelujen kanssa Lasten taidetalo Pessissä. Toiminnallisen osion tarkoituksena on tuoda esiin ekologisen lastenkulttuurin moninainen ulottuvuus lasten kasvatuksessa. Toiminnan tarkoituksena on ohjata lapsia eettisesti ja ekologisesti kestävä kehityksen periaatteita kohti sekä välittää heille ympäristöä säästävää ja kunnioittavaa toiminnan mallia. Kesäkurssin teemoilla ja toiminnallisilla valinnoilla sekä ekologisilla ratkaisuilla halutaan osoittaa kuinka lasta voidaan ohjata luovaan, omaehtoiseen ja mielikuvituksen rikastamaan toimintaan.

Opinnäytetyön teoreettinen viitekehys muotoutuu ekologisen lastenkulttuurin sekä ympäristö- ja taidekasvatuksen ympärille. Ympäristökasvatuksen osa-alueina painotetaan yhteisöllisyyttä, toiminnallisuutta sekä kestävä kehityksen käsitettä. Ennen kaikkea opinnäytetyön toiminnan osalta ei voida myöskään pois sulkea taidekasvatuksellista näkökulmaa, joka nivoutuu omana osanaan teoreettiseen viitekehukseen. Taidekasvatuksen osa-alueita opinnäytetyössä ovat elämyksellisyys, kädentaidot sekä innostaminen.

Arviointiaineistossa hyödynnettiin oppimispäiväkirjaa ja kuvamateriaalia sekä lasten kanssa käytyjä yhteisiä keskusteluja ja päiväkohtaisia palautteita. Lisäksi vanhemmille ja lapsille tehtiin kotiin vietäviksi pienimuotoinen kysely, jossa lapsen ja aikuisen näkemykset kurssista ja sen onnistumisesta tulivat esiin. Myös Lasten Taidetalo Pessin henkilökunnan kanssa käytiin palautekeskustelua kurssin sisällöstä ja sen onnistumisesta.

Opinnäytetyön ja projektin tavoitteet toteutuivat hyvin. Lapset olivat koko toiminnan ajan innostuneita, iloisia ja saapuivat mielellään kesäkurssille. Kesäkurssilla oli saatu aikaan kestävä kehityksen mukaisia toimintamalleja. Lapsille oli välitetty luontoa ja muuta ympäristöä kunnioittavia sekä suojelevia arvoja ympäristökasvatuksen avulla. Lapset kokivat oppineensa kurssilla kierrättämisestä ja luonnon kunnioittamisesta sekä kuinka omista leluista tulee pitää huolta ja kuinka niitä voi korjata. Lasten innostus kädentaidollisissa töissä näyttäytyi sekä töiden toteutuksessa ja loppuunsaattamisessa että innostuneena luovana taiteenomaisena itseilmaisuna. Kurssilla oli onnistuttu luomaan toimivia ja yksinkertaisia kädentaidollisia ratkaisuja, joita lasten on helppo toteuttaa myös kotona.

Avainsanat: lastenkulttuuri, yhteisöllisyys, innostaminen, taidekasvatus, ympäristökasvatus, kestävä kehitys, luovuus, toiminnallisuus

Bergström Katja

"LUOVAA LUONNOSTA" - children`s summer course promoting sustainable development

Year	2009	Pages	86
------	------	-------	----

The purpose of this thesis was to increase children`s knowledge about environment and sustainable life style and to encourage them to work together towards common goals using methods of environmental education. The purpose of such activity was to offer children tools and encourage them to work with their hands using the methods of art education.

This activity-oriented thesis was based on action research and it included an activity-based development project, "Luovaa Luonnosta" summer course for children. This project took place in children`s Art House Pessi in Vantaa in cooperation with city of Vantaa's cultural services. The purpose of the activity part was to bring forth the multiple dimensions of ecological children`s culture in children`s education. Also, one purpose was to instruct children ethically and ecologically towards the principles of sustainable development and show them by example how to save and respect environment. With the themes of the summer course, the chosen activities, and the ecological solutions, this thesis is trying to point out, how children can be guided into creative, self-orientated and imaginative activities.

The theoretical frame of this thesis included ecological children`s culture and environmental education as well as art education. In terms of environmental education, the emphasize is on communal skills, activity and the concept of sustainable development. Also, the art educational point of view cannot be excluded when the activity part of this thesis is concerned, and thus it is a natural part of the theoretical frame of this thesis. The art education is present in this thesis as children's experiences, crafts and encouragement.

The evaluation of this thesis was based on learning diary, photographs and discussions with the children and everyday feedback provided by the children. There was also a questionnaire for the parents to take home, to find out their and their children's opinions about this summer course. Art House Pessi's staff was also interviewed about the contents of the course.

The goals of this thesis and the project were well achieved. The children were enthusiastic throughout the project. The summer course managed to create forms of doing that follow the principles of sustainable development. The children were shown values that respect and preserve nature and environment. The children experienced that they learned about recycling and respecting nature and how to take care of your own toys and how to repair them. Children's enthusiasm for crafts became visible in how they carried out given tasks and in creative artistic way of self-expression. Also during the course, such functional and simple craft solutions were created that the children are able to repeat them at home.

Keywords: children`s culture, sense of community, inspiring, art education, environment education, durable development, creativity, activity based work

SISÄLLYS

1	JOHDANTO.....	6
2	IDEAKIPINÄ VIREILLE	8
3	EKOLOGINEN LASTENKULTTUURI - työni suunnan näyttäjänä	9
	3.1 Ekologinen lastenkulttuuri	9
	3.2 Ympäristökasvatus.....	13
	3.2.1 Toiminnallisuus- avain lasten ympäristökasvatukseen	15
	3.2.2 Yhteisöllisyys- myönteinen yhdessä oleminen ja vuorovaikutus	16
	3.2.3 Kestävän kehityksen ulottuvuudet	18
	3.3 Taidekasvatus	20
	3.3.1 Elämyksellisyys taiteessa ja arjessa	22
	3.3.2 Innostaminen - dialogiin johdattamista ja kanssakulkemista	23
	3.3.3 Kädentaidot - luovaa omaehtoista tulkintaa	25
4	KEHITTÄMISPROJEKTI	28
	4.1 Projektin suunnittelu	29
	4.2 Tiedottaminen ja vastuukysymykset	31
	4.3 Toimintakerrat - LUOVAA LUONNOSTA KESÄKURSSI	32
	4.3.1 Kesäkurssin ensimmäinen päivä - Ryhmän lapset	35
	4.3.2 Polun ensiaskelilla	38
	4.3.3 Ympäristön havaintoja ja aarteita polun varrelta	42
	4.3.4 Metsänhaltija ja aarteet	47
	4.3.5 Kohti kestävämpää ympäristöä	51
	4.3.6 Lasten uudet ja vanhat leikit	54
	4.3.7 Kesäkurssin viimeinen päivä- Polun risteyskohdassa.....	58
5	EETTISYYS - opinnäytetyössä ja ammatillisessa toiminnassa	61
	5.1 James Restin eettisen toiminnan malli	63
6	ARVIOINTI JA PALUTE - Tutkiva ja kehittävä ote työhön.....	65
	6.1 Ympäristökasvatus - Lasten tietoisuuden lisääminen kestävästä ympäristöstä.....	66
	6.2 Innostamista toimimaan yhdessä yhteisten tavoitteiden suuntaan	68
	6.3 Taidekasvatus - Välineitä ja innostamista käsillä tekemiseen.....	69
	6.4 Henkilökohtainen oppiminen ja oman työn kehittäminen.....	70
7	POHDINTA	72
	LÄHTEET	75
	LIITTEET	79
	Liite 1 Kurssitiedote Vantaan kaupungin kesätoimintalehteen	80
	Liite 2 Kurssikirje	81
	Liite 3 Tutkimuslupa.....	82
	Liite 4 Lasten päiväkohtainen palautekysely	83
	Liite 5 Kesäkurssin palautekysely vanhemmille ja lapsille.....	84

1 JOHDANTO

Opinnäytetyöni Luovaa Luonnosta - Lasten kesäkurssi kohti kestävämpää ympäristöä on toiminnallinen opinnäytetyö, joka tehtiin yhteistyössä Vantaan kaupungin kulttuuripalvelujen kanssa Lasten taidetalo Pessissä. Työ on toimintakeskeinen opinnäytetyö, jossa on toimintatutkimuksellinen lähestymistapa. Opinnäytetyöhön sisältyy oma toiminnallinen kehittämisprojekti, Luovaa Luonnosta kesäkurssi lapsille. Työn painopiste on ekologisen lastenkulttuurin tuottamisessa taide- ja ympäristökasvatuksen keinoin. (Katso kuvio 1 Opinnäytetyön ekologisen lastenkulttuurin osa-alueet)

Luovaa Luonnosta - kesäkurssi toteutettiin Lasten taidetalo Pessissä, joka sijaitsee Vantaalla Tikkurilassa. Pessi on kulttuurikeskus, joka tarjoaa korkeatasoisia lastenkulttuuripalveluja sekä mahdollisuuden taiteiden harrastamiseen. Pessistä voi lainata materiaaleja kerhotoimintaan ja tiloja voi vuokrata erilaisiin tapahtumiin sekä kerhojen järjestämiseen. Henkilökunta neuvoo lastenkulttuuritarjontaa ja harrastustoimintaa koskeissa asioissa. (Vantaan kaupunki.)

Opinnäytetyön tavoitteena on lisätä lasten tietoisuutta ympäristöstä ja kestävästä elämäntavasta sekä innostaa lapsia toimimaan yhdessä yhteisten tavoitteiden suuntaan ympäristökasvatuksen keinoin. Toiminnan avulla on tarkoitus tarjota välineitä ja innostaa lasta itse käsillä tekemiseen taidekasvatuksen keinoin. Keskeisimpiä henkilökohtaisia oppimistavoitteita opinnäytetyössä ovat ekologisen lastenkulttuurin tiedon lisääminen sekä sen hyödyntäminen lasten kasvatuksessa ja toiminnallisessa projektissa. Lisäksi tavoitteena on tutkivan ja kehittävän työotteen lisääminen ja siinä harjaantuminen havaintojen, oppimispäiväkirjan ja kuvien avulla.

Hanna Vilkan (2006: 76, 77) mukaan toiminnallinen opinnäytetyö tarkoittaa sitä, että tuotetaan jonkinlainen fyysinen tuotos ja tätä kautta kehitetään tiettyä toiminnallista osa-aluetta. Tavoitteena on ennen kaikkea oman ammattitaidon, tiedon sekä sivistyksen kehittyminen alalla. Vilkan mukaan toimintatutkimus ei kuitenkaan ole sama kuin toiminnallinen opinnäytetyö. Toiminnallisen opinnäytetyön kirjallisessa raportissa ei käydä alan tieteellistä ja yhteiskunnallista keskustelua vaan raportti on pikemmin tiedon, taidon ja sivistyksen näyte fyysisestä tuotoksesta tai opiskelijan kehittämästä tuotoksesta.

Opinnäytetyössä toiminnan ja teorian vuoropuhelusta syntyy uusia näkemyksiä, ideoita sekä muita kehittämisen välineitä, joita voidaan soveltaa käytäntöön (Palomäki 2005: 29). Opinnäytetyön teoreettinen viitekehys muotoutuu ekologisen lastenkulttuurin sekä ympäristö- ja taidekasvatuksen ympärille. Ympäristökasvatuksen osa-alueina painotetaan yhteisöllisyyttä,

toiminnallisuutta ja kestävän kehityksen käsitettä. Opinnäytetyön toiminnan osalta ei voida myöskään pois sulkea taidekasvatuksellista näkökulmaa, joka nivoutuu omana osanaan teoreettiseen viitekehykseen. Taidekasvatuksen osa-alueita opinnäytetyössä ovat elämyksellisyys, kädentaidot ja innostaminen.

Ympäristökasvatuksen kehittäminen vaatii yhteistoimintaa eri tiedonaloilla toimivien henkilöiden välillä. Kyseessä on ennen kaikkea yksilöllisten näkökulmien valinta sekä innostus erilaisten mallien kokeiluun ympäristökasvatuksen toiminnan kehittämisessä. (Mantere 1995: 7, 11.) Ympäristö- ja taidekasvatuksella on monia yhteneviä osa-alueita, joita ei voi erottaa toisistaan. Näitä ovat muun muassa yhteisöllisyys, sosiaalisuus ja elämyksellisyys sekä kestävän kehityksen näkökulma. Niinpä koen rikkautena käsitellä ympäristö- ja taidekasvatuksen teoreettista ulottuvuutta myös rinnakkaisina elementteinä.

Toiminnallisen osion tarkoituksena on tuoda esiin ekologisen lastenkulttuurin moninainen ulottuvuus lasten kasvatuksessa ja lisätä lasten ympäristötietoisuutta sekä ohjata heitä eettisesti ja ekologisesti kestävän kehityksen periaatteita kohti. Kesäkurssin teemoilla ja toiminnallisilla valinnoilla sekä ekologisilla ratkaisuilla halutaan osoittaa, kuinka pienillä resursseilla voidaan tuottaa elämyksiä ja tukea luovuutta ja mielikuvitusta. Toiminnan avulla lapsille halutaan tarjota välineitä ja innostaa itse käsillä tekemiseen.

Polku johdattaa lukijan läpi Luovaa Luonnosta lasten kesäkurssin toiminnan. Polulla tutkitaan yhdessä arjen ilmiöitä välillä siitä eksyen, mutta se löydetään uudelleen. Polku kuljettaa lapsia riittävän hitaasti ja avaa mahdollisuuden havainnointiin sekä mietiskelyyn. Siellä etsitään omaa paikkaa ja jaetaan kokemuksia yhdessä toisten kanssa. (Heikkinen 2007: 17,18.)

Toiminnan aikana havainnoitiin muun muassa lasten vuorovaikutusta ja yhteisöllisyyden merkitystä ryhmässä sekä heidän toimintaansa ja innostumistaan ympäristössä. Havainnoinnin kohteena olivat lasten havainnot ja asioiden monimerkityksellisyys sekä innostuminen kädentaidollisten töiden toteutuksessa. Toimintakerrat kesäkurssilla keskittyivät lähialueelle tehtyihin luonto- ja puistoretkiin, leikkeihin sekä kierrätys- ja luonnonmateriaaleista tehtyihin kädentaidollisiin töihin. Kurssilla painoteltiin lapsen mielikuvitusta ja luovuutta sekä lapsilähisyyttä.

Projektin dokumentointi muodostui lähinnä käytännön toiminnan kuvauksesta, kuten päiväkirjasta ja valokuvista. Myös jokaisen päivän toimintasuunnitelma ja projektissa tehdyt tuotokset ja niiden takana olevat prosessit ja keskustelut ovat tärkeää dokumenttiaineistoa. *”Tutkimuksellinen dokumentaatio on kehittämistyön edellytys”*. (Toikko 2005: 89,90.) Tiedonkeruumenetelminä opinnäytetyössä toimivat myös lasten päiväkohtaiset ryhmähaastattelut loppupiirien yhteydessä sekä kyselylomakkeet vanhemmille (liitteet 4 ja 5).

2 IDEAKIPINÄ VIREILLE

Opinnäytetyön toiminnan idea syntyi oikeastaan jo keväällä 2008, jolloin osallistuin silloisen nuorten työpajaohjaajan työni puolesta ”Taide elää puistossa” - taidekasvatusprojektiin. Projekti toteutettiin Vantaan kaupungin kulttuuripalvelujen Taikalamppu-projektin, viheralueyksikön ja ammattiopisto Varian Taito-10 luokkalaisten nuorten yhteistyöhankkeena. Taidekasvatusprojektin tavoitteena oli vahvistaa nuorten osallisuutta ja yhteistyötaitoja. Tämän lisäksi projektilla tuettiin oppilaiden ympäristösuhteen monipuolistumista ja heidän sitoutumista lähiympäristöön.

Nuorten kanssa tehty taide- ja ympäristökasvatukseen liittyvä projekti oli osa myös luovien toimintojen kehittämispintojani. Innostuin nuorten tekemästä upeasta ympäristötaideteoksesta ja heidän aktiivisuudestaan, joten halusin tulevassa opinnäytetyössäni hyödyntää myös tätä kokemusta. Toiminta tuli kuitenkin muokata omannäköiseksi ja lapsille sopivaksi, pitäen silmällä lastentarhanopettajan pätevyyttä.

Olimme opiskelijakaverini, Milja Kuutsan, kanssa sopineet tekevämme opinnäytetyön suunnitelman ja toiminnallisen osuuden parityönä. Tällöin ohjaustoiminta ja havaintojen tekeminen sekä projektin arviointi olisi helpompaa ja mielekkäämpää toteuttaa. Koska välimatkamme ja tätä kautta myös aikataulumme yhteensovittaminen osoittautui haasteelliseksi, päädyimme siihen, että tekisimme omat kirjalliset raportit projektistamme.

Toiminnalle mietittiin erinäisiä vaihtoehtoja, joissa haluttiin hyödyntää molempien osaamista luovien toimintojen osalta. Lasten ja nuorten ohjauksesta sekä eri kädentaidollisten töiden toteutuksesta oli kertynyt kokemusta työn puolesta. Ympäristö- ja taidekasvatus sekä kädentaidot olivat päällimmäisinä ajatuksina toiminnan alustavassa ideoinnissa. Lopulta päädyttiin lapsille suunnattuun kesäkurssiin, jossa tehtäisiin lähiympäristöä ja luontoa hyväksi käyttäen erilaisia retkiä ja kädentaitoja. Opinnäytetyöhön ja toimintaan liitettäisiin myös ympäristöä säästävän kestävä kehityksen toimintamalli.

Loppusyksystä 2008 idea esitettiin Vantaan Tikkurilassa sijaitsevassa Lasten taidetalo Pessissä. Idea otettiin avosylin vastaan. Opinnäytetyöstä sovittiin alustavasti ja samalla tiedusteltiin toiminnanjohtaja Annukka Steniukselta ja tuottaja Satu Yliriskulta oliko heillä toiveita toiminnan suhteen. Pessin työntekijät olivat valmiita antamaan meille vapaat kädet toiminnan suunnitteluun ja toteutukseen. Kun opinnäytetyön idea sai hyväksynnän myös koulun puolesta, aloimme suunnitella toiminnan ja sen aihealueiden sisältöä sekä projektin aikataulua ja toteutustapaa.

3 EKOLOGINEN LASTENKULTTUURI - työni suunnan näyttäjänä

Opinnäytetyön teoreettinen viitekehys muotoutuu ekologisen lastenkulttuurin ympärille rajaten ympäristö- ja taidekasvatuksellisia osa-alueita. Ympäristökasvatuksen osa-alueista on nostettu esiin toiminnallisuuden, yhteisöllisyyden sekä kestävän kehityksen käsitteet (Kuvio 2). Taidekasvatuksen osalta käsitellään elämyksellisyyttä, innostamista ja kädentaitoja (Kuvio 3). Nyky-yhteiskunnassamme ympäristökasvatus on merkittävä tekijä lapsen luovan, eettisen, esteettisen ja kestävän kehitysmallin muokkaajana. Taidekasvatus puolestaan tarjoaa monia välineitä itsensä toteuttamiseen sekä havaintojen ja erinäisten ilmiöiden tulkintaan.

3.1 Ekologinen lastenkulttuuri

Kuvio 1 Opinnäytetyön ekologisen lastenkulttuurin osa-alueet

Luovaa Luonnosta - lasten kesäkurssi sekä ympäristö- ja taidekasvatus nivoutuvat ekologisen lastenkulttuurin kokonaisuudeksi.

Opinnäytetyö pohjautuu ekologiseen lastenkulttuuriin, joka tarjoaa valinnan mahdollisuuksia lapsilähtöiseen ja aktiiviseen toimintaan yhdessä toisten lasten kanssa. Yhteiskuntamme haasteena on ollut ja tulee entistä enemmän olemaan se, miten ja missä määrin lapsille tarjotaan yhä kiihtyvämpi teollinen tuotanto. Nykymaailma tarjoaa paljon virikkeitä ja tekniikan tuomia mahdollisuuksia, mutta saako lapsi tarpeeksi fyysistä ja psyykkistä virikettä, jos hänen päivänsä ja elämänsä täyttyvät tietokoneen, pelien, elokuvien ja erilaisten virtuaalilemmikkien

parissa ilman toisten lasten seuraa. Christel Airas ja Kaarina Brummer (2003: 175,176) toteavat, että lapset menettävät näissä aktiivisen kekseliäisyyden ja joutuvat passiiviseen vastaanottavaan rooliin. Esimerkiksi leikkiminen puolestaan tarjoaa aktiivista, luovaa toimintaa, jolla on mielihyvää tuottava ja eheyttävä vaikutus. Kun lapset saavat toteuttaa omaehtoisesti itseään ja luoda omia mielikuvia havaitsemistaan ilmiöistä, heillä on paremmat valmiudet myös aikuisena vaikuttaa elämän haasteisiin omalla toiminnallaan. Ekologisessa lastenkulttuurissa toiminta lähtee lapsista, mutta tapahtuu kuitenkin aikuisen määrittelemissä puitteissa (Suosalo ym. 2008: 12).

Anu Suosalon ym. (2008: 12) mukaan ekologinen lastenkulttuuri on ympäristökasvatusta, jonka päämääränä on maapallon elämää kunnioittavien arvojen välittäminen. Ekologisen lastenkulttuurin perustan luo ajatus kestävän kehityksen ihanteesta ekologisesti, kulttuurisesti ja sosiaalisesti paremman tulevaisuuden luomiseksi. Toiminnalla välitetään elämää kunnioittavia asenteita sekä siihen liittyvien tapojen ja valintojen sisäistämistä.

Luovaa Luonnosta lasten kesäkurssin toiminnassa ekologinen lastenkulttuuri näyttäytyi muun muassa lasten innostamisena ympäristön ja luonnon tarjoamiin vaihtoehtoihin sekä materiaallivalintoina kädentaidollisten töiden toteutuksessa ja oman leikin suunnittelussa. Kestävän kehityksen näkökulma, joka liittyy olennaisesti ekologiseen lastenkulttuuriin, tuotiin esiin erilaisien retkien, keskustelujen, tuotosten ja tehtävien yhteydessä. Voimme itse päättää ostammeko, teemmekö itse tai kierrätämmekö ja iloita sekä ruokkia mieltämme aineettomilla asioilla kuten luontoelämyksillä ja yhteisillä hetkillä (Lasten aurinkojuhla). Sosiaaliseen kontekstiin panostettiin toimintaa suunnitellessa ja se näyttäytyi kaikissa tilanteissa läpi koko Luovaa Luonnosta kesäkurssin vuorovaikutuksen ja toiminnan avulla.

Lastenkulttuurissa taide ja tiede kulkevat käsi kädessä. Perinteisesti lastenkulttuuri on mielletty julkisten palvelujen yhteydessä aikuisten lapsille tuottamana korkeakulttuurina ja populaarikulttuurina sekä aikuisjohtoisena kulttuuritoimintana, johon lapsilla on mahdollisuus osallistua. (Pääjoki 2007: 288.) Taidekasvatus mielletään yleensä lastenkulttuurin synonyymiksi (Suosalo ym. 2008: 15). Muodostavatko lapset oman kulttuurin ja kuinka se esiintyy?

Lastenkulttuurin voi määritellä Tarja Pääjoen (2007: 288) mukaan kulttuuriksi, jonka lapset ovat ryhmänä omaehtoisesti tuottaneet, kuten esimerkiksi leikkikulttuuri. Lastenkulttuurin tavoite on yhteiskunnallisella tasolla vastuuta kantavien ja onnellisten tulevaisuuden yksilöiden kasvattaminen tasapainoisiksi ja hyvinvoiviksi maailmankansalaisiksi. Tämä edellyttää, että kasvaminen alkaa lasten omaehtoisesta innovatiivisuudesta vaalimisesta. (Suosalo ym. 2008: 15.) Kun lapset tunnustetaan omaksi kulttuuriseksi ryhmäksi, aikuiset joutuvat myöntämään kokemuksensa maailmasta erilaiseksi suhteessa lapsiin (Pääjoki 2007: 289).

Luovuuden ja kulttuurin merkitys erilaisten ajattelu- ja toimintamallien kehittämisessä on lasten kannalta merkittävää. Kulttuurin kokeminen ja tekeminen kasvattavat kykyä kohdata erilaisuutta ja ohjaavat oman elämän hallinnan taitojen kehittymistä. Tulevaisuuden yhteiskunnassa kaikkien on tarpeellista yhä enemmän hyödyntää luovuuttaan. Sitä tarvitaan muuttuvissa elämäntilanteissa sekä eri yhteisöjen ja yhteiskunnan hyväksi toimittaessa. (Pitkälä 2006: 3.)

Lastenkulttuurista voidaan erottaa myös tyttöjen ja poikien kulttuurit omiksi alueiksi. Tytöt arvostavat vuorovaikutusta ja hoivaamista, kun taas pojat korostavat yksilöllisten oikeuksien merkitystä. Tytöille on erityinen arvo suhteiden ylläpitämisellä jopa niin, että he välttävät konflikteja ja erimielisyyksiä voidakseen ylläpitää suhteen olemassaoloa. Tyttö- ja poikakulttuurien erot alkavat näkyä 5-6-vuotiailla ja ilmenevät erityisen voimakkaina ensimmäisten kouluvuosien aikana. (Keskinen 2003: 230.) Opinnäytetyön toiminnallisessa osiossa, Luovaa Luonnosta kesäkurssilla oli selvästi havaittavissa juuri tytöille ominaisia toimintatapoja. Tytökulttuuri ilmeni toisista lapsista huolehtimisena ja ryhmästä välittämisenä. Lapset valitsivat tuotoksiinsa paljon pehmeitä arvoja omaavia asioita ja halusivat työstää esimerkiksi molla-maijoille vaatteita, hoivata ja korjata eläinleluja tai rakentaa näille kodin.

Akateemisessa maailmassa on varsin myöhään alettu tukimaan lasten omaa kulttuuria, kun sen sijaan esimerkiksi taiteilijat ja kirjailijat ovat pyrkineet korostamaan viimeisen vuosikymmenen ajan maailmaa myös lapsen kannalta katsottuna. Aikuinen voi lähestyä lastenkulttuuria avaamalla silmänsä sille millaisessa ympäristössä lapset elävät ja ajatella lapsia aktiivisina kulttuurisina toimijoina, jotka pyrkivät muokkaamaan ympäristöään mahdollisuuksiensa mukaan. (Pääjoki 2007: 288, 290.) Lapset oppivat ensisijaisesti keskinäisissä toiminnoissaan yhteisten kokemusten jakamista ja yhdessä oppimista sekä luottamuksen osoittamista ja sosiaalisia rooleja ilman aikuisen kulttuurin asettamia rajoja (Keskinen 2003: 231). Kesäkurssilla oli tarkoitus kunnioittaa lastenkulttuurin merkitystä lapsista itsestään lähtevän omaehtoisen toiminnan avulla, jossa aikuinen on läsnä ja antaa tarvittavaa tukea ja turvallisuutta ryhmän jäsenille. Taiteellinen toiminta on yksi mahdollisuus lasten ja aikuisten yhteisen toimintapaikan rakentamiseen (Pääjoki 2007: 290).

Luovaa Luonnosta kesäkurssilla yhtenä toiminnan tavoitteena oli lasten tiedon lisääminen kestävästä kehityksestä. Kuten Anu Suosalo ym. (2008: 12) toteaa, että ekologinen lastenkulttuuri on kulutuskritiikkiä, esine- ja materiaalivalintojen pohdintaa, jossa käsitellään omaa suhdetta kulutukseen. Myös kesäkurssilla lapset saivat mahdollisuuden tutustua eri valintojen mahdollisuuksiin.

Nykypäivänä lasten oma kulttuuri on yhä aikuisjohtoisempaa ja jaettu aikuisten tarpeiden mukaan jopa niin, että lapsi saa viettää päivänsä omaikäisten seurassa ja aikuisten ohjaamas-

sa toiminnassa. On toki tärkeää korostaa aikuisten valvontaa lasten hyvinvoinnista puhuttaessa, mutta lastenkulttuurin näkökulmasta katsottuna lasten mahdollisuudet kulttuurisesti omaehtoiseen toimintaan ovat koko ajan vähentymässä. (Pääjoki 2007: 290, 291.) Ekologisessa lastenkulttuurissa korostuu itse tekeminen sekä yhdessäolon, leikin ja mielikuvituksen tärkeys. Yhteiskunnan tämänhetkinen taloudellinen tilanne ja eri toimintojen määrärahojen supistaminen ei tarkoita sitä, että lapsille suunnattua toimintaa pitäisi rajoittaa tai kokonaan lopettaa. Materiaalit voivat löytyä luonnosta tai kierrätyksestä ja näin lasten itseilmaisu ei ole taloudellisista resursseista kiinni (Vänskä 2008). Materiaalien hankinta voi olla retki metsään tai lähipuistoon, jolloin lapsi pääsee myös itse osallistumaan ja vaikuttamaan hankintoihin.

Vänskän (2008) mukaan ekologinen lastenkulttuuri tarjoaa mahdollisuuksia, mutta vaatii aikuisia tarkistamaan asenteita, kuten

- tarvitseeko kaiken olla aina kovin viimeistelyä
- voisiko vanhan korjata uuden ostamisen sijaan
- osataanko arvostaa lasten estetiikan tajua, sillä lapsen kaunis ei aina välttämättä ole sama kuin aikuisen
- annammeko lasten toimia omien kykyjensä mukaan ja olla itse puuttumatta lopputulokseen
- kestämmekö lasten touhuista syntyvää sekasotkua
- annammeko lasten tehdä virheitä ilman epäonnistumisen pelkoa
- annammeko lasten olla luovia ja toteuttaa toimintaa omista lähtökohdistaan?

Luovaa Luonnosta kesäkurssilla lasten toiminta muokattiin siten, että lapsilla oli mahdollisuus myös omaan aikaan. Tällöin he pääsivät ryhmänä toteuttamaan lastenkulttuurille ominaisia oppimisen lähtökohtia, sosiaalisia taitoja ja luomaan kaverisuhteita ryhmän muihin jäseniin. Toiminnassa korostettiin lasten leikillisyyttä ja mielikuvitusta kädentaidollisten töiden yhteydessä. Lasten tekemät tuotokset pohjautuivat lasten omiin kokemuksiin, havaintoihin ja ilmiöiden tulkintaan. Tällöin mikään tuotos ei voinut olla oikea tai väärä ”vastaus”, vaan kaikki olivat yhtä arvokkaita teoksia. Lapset saivat itse tehdä ja kokeilla taitojensa mukaan. Tämä lisäsi lasten innostumista ja kerrytti onnistumisen kokemuksia ja tätä kautta kasvatti myös lasten tervettä ja hyvää itsetuntoa.

3.2 Ympäristökasvatus

Kuvio 2. Opinnäytetyössä käsiteltävän ympäristökasvatuksen osa-alueet

Sanalla *Ympäristö* tarkoitetaan meitä ympäröivää biologista ja fyysistä maailmaa, mutta myös sosiaalista ympäristöä, toisia ihmisiä. Ympäristökasvatusta ei voi erottaa muusta kasvatuksesta sillä kaikki tilanteet, joilla lasta kannustetaan luovuuteen, huolenpitoon, toisen huomioonottamiseen, säästäväisyyteen, omin käsin tekemiseen, korjaamiseen sekä vaikuttamiseen ovat myös ympäristökasvatusta. Tärkeintä on malli, jota jokapäiväisessä toiminnassamme välitämme lapsille sekä tietojen ja taitojen kehittäminen niin, että ihminen osaisi toimia ympäristöönsä säilyttävästi ja kunnioittavasti. (Kurttio & Kurki 1999: 5,6.) Ympäristö on arvo, jota kohtaan meillä jokaisella on tietyt velvollisuudet ja oikeudet luontoa ja tulevia sukupolvia kohtaan (Viinikainen 1998: 7). Ympäristö määrittää lapsena olemista ja heidän toimintaansa, mutta samanaikaisesti myös lapset määrittelevät ympäristöä ja suhdettaan siihen (Raittila 2009: 227).

Vielä 1970-luvulla ympäristökasvatus oli harvinaisempi käsite Suomessa. 1980-luvulla se oli kuitenkin jo yleistynyt kaikkialla kielenkäytössä, keskusteluissa ja strategioissa. Erityisesti 1980- ja 1990-lukujen taite oli aktiivista aikaa ympäristökasvatuksen kehitykselle. Tällöin Suomeen perustettiin myös paljon erilaisia ympäristökasvatukseen liittyviä kouluja, seuroja ja hankkeita. Vaikka ympäristökasvatuksen synty ajoittuu 1960-luvulle, ei opetuksessa painotettu ympäristökysymysten globaalia merkitystä vielä silloin. (Wolff 2004: 18,22.)

Hannele Cantellin (2004: 12) mukaan ympäristökasvatus on verrattain nuori kasvatuksen ja tieteenala, jota on yritetty sijoittaa moniin eri lokeroihin. Eri alojen tutkijat ovat olleet aktiivisia ympäristökasvatuksen taholla, mutta suurin osa tutkimuksista on kuitenkin esitelty kasvatustieteellisissä julkaisuissa. Esimerkiksi kouluissa ympäristökasvatus on ollut kautta aikojen eri oppiaineiden rajat ylittävässä asemassa. Cantell jatkaa, että ympäristökasvatus antaa mahdollisuuden mitä moninaisimmille opetusprojekteille ja menetelmille, joissa tiedot ja taidot integroituvat toinen toisiaan täydentäviksi lähestymistavaksi. Luovaa Luonnosta kesäkurssin toiminta oli suunniteltu ympäristökasvatuksen pohjalta, mutta myös taidekasvatuksen osa-alueita huomioiden ja siinä käytettiin molempien tieteenalojen metodeja.

<u>TAVOITE</u>	<u>YMPÄRISTÖKASVATUKSEN TAVOITTEENA ON...</u>
<u>TIETOISUUS</u>	...auttaa yksilöitä ja ryhmiä tiedostamaan ympäristö kokonaisuutena ja herkistymään sen ongelmille.
<u>TIETO</u>	...auttaa yksilöitä ja ryhmiä hankkimaan tietoja ympäristöstä ja sen ongelmista. Erilliset kokemukset ja elämykset auttavat syvällisen ymmärryksen saavuttamisessa.
<u>ASENTEET</u>	...auttaa yksilöitä ja ryhmiä selkiyttämään arvojaan ja tunteitaan suhteessa ympäristöön ja motivoida heitä aktiivisesti osallistumaan ympäristön parantamiseen ja suojeluun.
<u>TAIDOT</u>	...auttaa yksilöitä ja ryhmiä hankkimaan taitoja tunnistaa ja ratkaista ympäristöongelmia.
<u>OSALLISTUMINEN</u>	...tarjota sosiaalisille ryhmille ja yksilöille mahdollisuus aktiiviseen ja vastuulliseen työskentelyyn ympäristöongelmien ratkaisemiseksi.

Taulukko 1.

Unescon määrittelemät kansainväliset tavoitteet vuonna 1977 ympäristökasvatukselle. (Cantell & Koskinen 2004: 60.)

Luovaa Luonnosta kesäkerhon toiminnan puitteissa lapset saivat tutustua sekä kaupunkiympäristöön että luonnon tarjoamaan ympäristöön. Kokemuksia kerättiin retkiltä, teosten myötä sekä ryhmän sisällä muiden jäsenten kesken vuorovaikutuksen avulla. Kurttion & Kurjen (1999: 7) mukaan lapsen ympäristökasvatus perustuu myönteisten elämysten saamiseen luonnosta ja muusta ympäristöstä. Elämykset voivat koostua esimerkiksi onnistumisen ja selviytymisen tunteista, hienosta omasta oivalluksesta tai vaikkapa jonkin hyvin kauniin näkemisestä ja aikuisen kanssa jaetuista hetkistä. Pienen lapsen ympäristökasvatus ei perustu kirjatietoon vaan tekemiseen, toimintaan ja osallistumiseen. Aikuisen tehtävänä on suunnata lapsen havaintoja ja tarjota välineitä sekä luoda mahdollisuudet omien havaintojen tekoon.

Lapset syntyvät luovina. Mihin ja miksi luovuus vähenee? Pieni lapsi pursuaa luovuutta ja hänen elämäniloan on mahdotonta kuvata. Koko lapsuusiän luovuuden ydin on *Mitä lapsi keksii seuraavaksi?* Luonto tarjoaa runsaasti aineksia luovuuden kehittämiseen. Kaikilla lapsilla on luontainen uteliaisuus ympäristöään kohtaan. Lapset haluavat katsoa, kokeilla ja koskea. Lapsen oma-aloitteisuutta ei tarvitse kehittää, mutta hyvässä vuorovaikutuksessa kasvattajat tukevat tätä tärkeää ominaisuutta syntymästä alkaen. (Kempinen 2003: 47, 48.)

Kesäkurssin retkillä yhteiset keskusteluhetket luonnon keskellä saivat myös ohjaajan silmät avautumaan. Lasten kokemukset ja tulkinnat olivat hämmästyttäviä. Leikin temmellyksen ohella oli hyvä välillä pysähtyä miettimään myös ympäristön arvoja sekä omia asenteita ja arvoja. Kysymysten avulla lapset saatiin pohtimaan omaa suhdettaan luontoon. Mäkivaaran & Sarviahon (1999: 10) mukaan lapsen ja aikuisen tarkastellessaan ja toimiessaan ympäristössä he samalla käsittelevät siitä hankittua tietoa. Lapsi oppii varhain aikuisen mallin ympäristöä

arvostavasta elämäntavasta. Ympäristökasvatuksen perusta rakentuu yhteisille hetkille, jossa havainnoidaan ympäristön kauneutta ja rumuutta yhdessä lasten kanssa.

Riitta Wahlströmin (1997: 2) mukaan ympäristökasvattajan tulisi tiedostaa, että kyse on laajasta kokonaisuudesta, jossa tarvitaan herkkyyttä ympäristölle ja tietoa vaikuttamisen keinoista sekä kriittistä ajattelua ja sosiaalisia taitoja. Ympäristökasvattajan tulee luottaa omaan toimintaan ja ongelmanratkaisukykyyn. Marjut Mäkivaara ja Mari Sarviaho (1999: 21) painottavat kasvattajan vastuuta irrottautua keinotodellisuuden värittämästä ympäristöstä luonnonympäristöön, joka mahdollistaa oman fyysisyyden kokemisen. Luonnonympäristö sulautuu siellä liikkujaan. Se on tietoisuutta, jota ei kyetä kokonaisuudessaan sanoin kuvailemaan.

3.2.1 Toiminnallisuus- avain lasten ympäristökasvatukseen

Aktiivisella tekemisellä ihminen ilmaisee ja vahvistaa perimmäistä elinvoimaansa, joka puolestaan tuottaa tekijälle iloa, kun hän pääsee toimimaan ja vaikuttamaan ympäristöönsä sisäisten voimien ohjaamana ja oma-aloitteisesti (Venkula 2005: 138). Oppiminen tapahtuu yhdessä toimimalla, omakohtaisten kokemusten ja niiden reflektoinnin kautta. Lasten näkökulmasta katsottuna toiminnallisuus ja elämyksellisyys ovat käsitteinä lähinnä toisiaan täydentäviä. Lapsi oppii käytännön taitoja juuri mielekkään toiminnan avulla.

Hanna Nordströmin (2004: 136, 137) mukaan ympäristökasvatuksen menetelmät tulisivat olla sellaisia, jotka tähtäävät konkreettiseen toimintaan ympäristön puolesta. Hän jatkaa, että näiden tulisi käsittää pieniä jokapäiväisiä tekoja sekä toimintoja, jotka tähtäävät oman elinympäristön parantamiseen. Menetelmillä tulisi olla kuitenkin yhteistä oman ajattelun vahvistaminen ja itsenäiseen toimintaan kannustaminen. Ympäristökasvatus pyrkii kasvattamaan eettisesti ja ekologisesti kestävän elämäntavan arvot omaavia ja niiden puolesta toimivia yksilöitä.

Inkeri Sava (2007: 192) kirjoittaa yhteistoiminnallisuuden perustuvan parhaimmillaan erilaisuudelle eikä suinkaan samanlaisuudelle. Esimerkiksi taiteellinen työskentely voi olla paikka lapsille, jossa he saavat toimintansa näkyville niin, että tilanne ei sido heitä ennalta asetettuihin kaavoihin tai toiminnan hyödyllisiin tehokkuus- ja tulosseuraamuksiin. Anja-Riitta Lehtisen (2009: 110-112) mukaan lasten toiminta määrittyy heidän oman aktiivisuuden tuloksena. Lasten toiminta muotoutuu ja toteutuu aina sosiokulttuurisena ja tilanteellisena. Sen toteutuminen on todennäköisempää silloin, kun lapset eivät ole pelkästään aikuisen suunnittele-

man ja toteuttaman toiminnan kohteita, vaan myös omista lähtökohdistaan käsin toimivia osallistujia ja yhteisön toimintaan vaikuttajia.

Erilaisia oppimisympäristöjä tulisi hyödyntää lapsille suunnattua toimintaa suunnitellessa. Tätä kautta ohjaaja saa toiminnalleen uutta muotoa ja työn mielekkyys säilyy. Kasvattajat saattavat tarvita työhönsä niksejä ja menetelmiä. He voivat kokea myös teorian tiedon kaukaisena. (Cantell 2004:12,13). Toiminnan suunnittelu, toteutus ja arviointi rakentuvat pitkälti oman ammattitaidon ja muiden henkilökohtaisten resurssien varaan. Lasten havainnot ja heidän kanssaan hankitut kokemukset ovat ensisijaisen tärkeitä toiminnan kehittämisen näkökulmasta. Tämä voidaan kokea myös haasteellisena, mutta erittäin antoisana työtapa. Lisäksi ympäristökasvattaja kaipaa työhönsä uusista alan tutkimuksista nousseita näkökulmia sekä tietojen ja taitojen päivitystä aika ajoin (Cantell 2004: 13).

Opinnäytetyön toiminnallisessa osiossa oli tarkoitus antaa aikaa lapsille omien havaintojen tekemiseen ympäristössä. Erilaisten metodien avulla lapsia rohkaistiin ja innostettiin tuomaan esiin omia ajatuksiaan ja kokemuksiaan. Toiminnan pohjan luo tärkeä lapsilähtöisyys ja lapsen äänen kuuleminen. Ohjaajan tulee mahdollistaa toiminnalla, että lapset saavat innostuksen kipinän ja tätä kautta myös tärkeitä onnistumisenkokemuksia.

3.2.2 Yhteisöllisyys- myönteinen yhdessä oleminen ja vuorovaikutus

Tässä opinnäytetyössä käsitellään yhteisöllisyyttä yksilön ja ryhmän näkökulmasta sekä laajimmillaan suomalaisen yhteiskunnan ja koko maapallon näkökulmasta. Yleisesti yhteisö viittaa ihmisten välisen vuorovaikutuksen tapaan tai siihen, mikä tietylle ryhmälle on ominaista (Kaipio 2000: 11). Yhteisöllisyys voidaan määritellä tavaksi toimia ja elää, jota ei voida ohjata ulkopuolelta, vaan siinä jokaisen yksilön täytyy olla mukana omine edellytyksineen. (Haapamäki 2000: 30, 31.) Yhteisön jäsenyys on ihmisille synnynnäinen ominaisuus ja niin itsestään selvyyttä ettei sitä välttämättä edes tiedosta, ellei siitä joudu eroon. Yhteisön jäsenyys toteutuu vuorovaikutuksessa toisten jäsenten kanssa. (Kopakkala 2005: 30,31.) Ihmiselle on tärkeä kokea kuuluvansa johonkin sosiaaliseen yhteisöön, jossa hän voi viettää yhteisiä hetkiä ja käsitellä toimintaan liittyviä asioita muiden ihmisten kanssa omana persoonana.

Toimivan yhteistyön kannalta on tärkeää oppia luottamaan itseän ja toisiin ihmisiin. Luottamus vaatii ponnisteluja yhteisten tavoitteiden eteen. Tätä opetellaan erilaisissa ryhmissä ja yhteisöissä vuorovaikutuksessa toisten ihmisten kanssa koko elämän ajan. Kun tehdään yhteistyötä vuorovaikutuksen avulla erilaisissa ryhmissä ja erilaisten ryhmien hyväksi, opitaan myös jotakin arvokasta itse ihmisenä olemisesta. (Toikka & Toikka 2006: 11). Konkreettisen toiminnan avulla vahvistetaan yhteenkuuluvuudentunnetta (Kopakkala 2005: 31).

Jouko Haapamäki (2000: 27, 31, 32) käsittelee artikkelissaan Yhteisöllisyys päivähoitossa lasten mukaan ottamista toiminnan suunnitteluun. Usein on havaittu, että tämä auttaa eri tilanteiden läpiviemisessä. Lapset pystyvät tällä keinoin itse hahmottamaan tulevaisuutta ja sitoutumaan paremmin myös tulevaan toimintaan. Lasten tieto tulevaisuudesta lisää heidän turvallisuudentunnetta. Toiminta on todellista yhteisöllisyyttä, kun yksilöt otetaan huomioon tasa-vertaisina jäseninä ja mahdollistetaan jokaisen yksilön ajatusten esiin tuominen. Tällöin toiminta antaa mahdollisuuden omien näkökantojen vertaamiseen ja siten myös lapsen itsetunnon kasvuun. Yhteisöllinen toimintatapa on elämistä yhteisön prosessin mukana. Kun lapset ja aikuiset keskustelevat ja tekevät yhteisiä askareita, syntyy yhteisyys ja siihen liittyvä yhteisyyden tunne.

Kesäkurssilla yhteisöllisyyden tunnetta ryhmässä korostettiin erilaisten keskustelujen ja lasten mielipiteiden kunnioittamisen valossa. Päivittäiset yhteiset hetket keskusteluineen ja kysymyksineen edesauttoivat ryhmän luottamuksellisen ja turvallisen ilmapiirin syntymisessä. Lapset kokivat saaneensa mahdollisuuden mielipiteiden ilmaisuun ja näitä myös kunnioitettiin ryhmässä. Toiminnassa korostettiin toisten ryhmän jäsenten huomioon ottamista sekä yhteishengen luomista vuorovaikutuksen avulla. Yhteisöllisyyden merkitystä tuotiin esiin myös yhteiskunnan ja koko maapallon väestön hyvinvoinnin kannalta katsottuna. Kierrätyksen ja kestävän kehityksen näkökulmista mietittiin kuinka jokaisen ihmisen omat valinnat vaikuttavat kaikkien yhteiseen hyvään elämään.

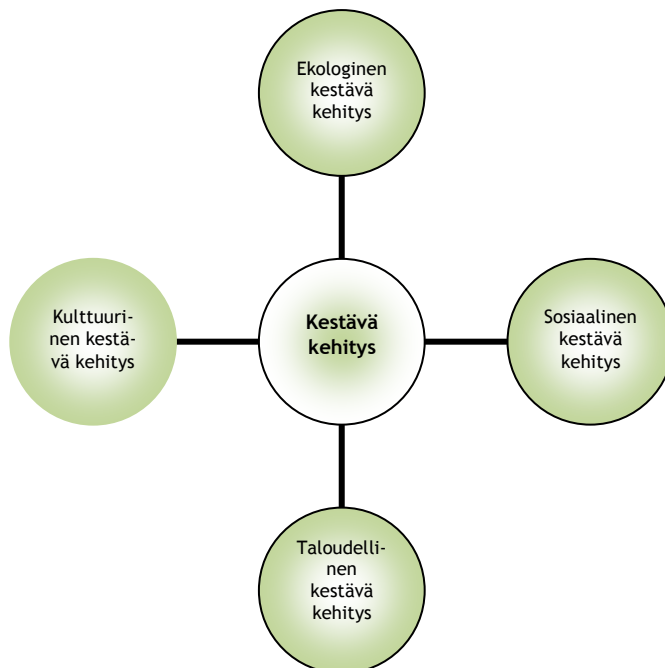
Kasvatusmenetelmiä kehitettäessä yksilö- ja yhteisökeskeiset näkemykset tulevat yhdistyä tiiviisti toisiaan tukevaksi kokonaisuudeksi, jossa nähdään persoonallisuuden kehitys sidoksissa sosiaaliseen ympäristöön ja vuorovaikutukseen. Kasvatusta toteutetaan aina yhteiskunnan tasolta lähtevästä toiminnasta yksittäisen kasvattajan toimintaan saakka. Se on lopulta yksilön persoonallisuuteen vaikuttamista. (Kaipio 2000: 95, 97.) Kasvattajien vastuulla on se, että jokainen lapsi voi olla oma itsensä, ainutkertainen ja arvokas ihminen, jolla on oikeus kaverisuhteisiin ja omaan sosiaaliseen yhteisöön (Lindqvist 2004:183).

Anja Portinin (2008: 10) mukaan luonnossa ja muussa ympäristössä tapahtuvat muutokset vaikuttavat meidän kaikkien ihmisten elämään maapallolla. Myös ympäristöongelmien ratkaiseminen edellyttää pohdintaa yhteisöllisyyden merkityksestä. Portin jatkaa, että tällaisen yhteisöllisyyden aikaansaaminen tarkoittaa ennen kaikkea eri maiden sekä ihmisten ja luonnon välisen vuorovaikutuksen ymmärtämistä. Ympäristöstä huolehtiminen tulisi nähdä ennen kaikkea perustana ihmisten hyvinvoinnille. Jos luonto voi huonosti, ennen pitkää myös kaikki maapallomme ihmisetkin voivat huonosti.

3.2.3 Kestävän kehityksen ulottuvuudet

Kestävässä kehityksessä puhutaan lähinnä ihmisen tarpeista ja niiden tyydyttämiseen liittyvistä reunaehdoista (Rohweder 2004: 15). Kestävän kehityksen käsitettä voidaan tarkastella syvemmin jakamalla se neljään eri ulottuvuuteen (Kuvio 3). Nämä koostuvat 1. ekologisesta 2. sosiaalisesta 3. taloudellisesta ja 4. kulttuurisesta kestävästä kehityksestä.

1. Ekologinen kestävä kehitys tarkoittaa luonnon monimuotoisuuden turvaamista siten, että ekosysteemit voivat kehittyä ja pitää maapallomme hyvänä myös tuleville sukupolville. Tällä puolestaan tarkoitetaan luonnonvarojen kestäväan käyttöön, ympäristöongelmien ratkaisemiseen ja tulevien ongelmien ratkaisemiseen liittyviä asioita.
2. Sosiaalinen kestävä kehitys liittyy sosiaalisen pääomaan eli ihmisten hyvinvointiin. Tällä tarkoitetaan kaikkien ihmisten oikeutta turvalliseen ja oikeudenmukaiseen yhteiskuntaan.
3. Taloudellinen kestävä kehitys liittyy taloudelliseen pääomaan, joka tarkoittaa tervettä ja pitkällä tähtäimellä kannattavaa toimintaa. Taloudelliseen kestäväan kehitykseen liittyy myös sosiaaliset ja ekologiset kestäväan kehityksen näkökulmat.
4. Kulttuurinen kestävä kehitys tarkoittaa eri kulttuurien mahdollisuutta kehittyä omilla ehdoillaan ja tätä kautta myös moninaisuuden ja erilaisuuden kunnioittamista. Kulttuurinen kestävä kehitys voidaan nähdä erillisenä tai sosiaaliseen kestäväan kehitykseen kuuluvana alueena. (Rohweder 2004: 15,16.)

Kuvio 3 Kestävän kehityksen neljä ulottuvuutta

Ympäristöasiat koskettavat meidän kaikkien ihmisten elämää maapallolla. Luonnonvarojen ja energian riittävyys sekä luonnon saastuminen ovat asioita, joista on alettu yhä enemmän keskustelemaan. Tietoisuus asiasta on lisääntynyt ja tätä kautta myös huoli on lisääntynyt. (Viinikainen 1998: 7.) Ruotsissa tehdyn tutkimuksen mukaan ilmansaasteiden on todettu jopa lyhentävän ihmisen elinikää. Meistä kukin voi vaikuttaa eettisten valintojen kautta ympäristön hyvinvointiin ja omaan viihtyvyyteen sekä tulevien sukupolvien paremman, terveemmän ympäristön luomiseen.

Ympäristökasvatuksen avulla voidaan muuttaa kulttuurisia, ympäristöön kohdistuvia ajattelu- ja toimintatapoja. Muutos ja oppiminen ovat kuitenkin kaksi toisistaan eriävää käsitettä. Ihminen voi oppia teoriassa, mutta kuitenkin hänen käsitys- ja toimintatavoissaan ei välttämättä tapahdu muutosta. Ympäristökasvatuksessa tiedon jakamisella uskotaan turvattavan tulevaisuuden sukupolville ekologisesti ja kulttuurisesti tasapainoisempi ympäristö. Nuorten sukupolvien sosiaalisia ja moraalisia valmiuksia tulisi kaikin tavoin edistää ympäristökasvatuksessa ja kestävästä elämäntavasta huomioimisessa. (Louhimaa 2005: 218-236).

Riitta Wahlströmin (1997: 2-5) mukaan ympäristökasvatuksen tehtävänä on tuottaa psyykkisiä valmiuksia, jotka johtavat ympäristövastuulliseen toimintaan. Kun lapsi saa myönteisiä kokemuksia luonnosta ja lähiympäristöstä, hän kasvaa helpommin vastuulliseksi huolehtimaan ympäristöstään. Tähän vaikuttavat erilaiset arvot, uskomukset, asenteet sekä ilmiöiden tulkinnat. Hyvän ja hyvinvoivan ympäristön määritelmänä voidaan pitää esimerkiksi sitä, että ympäristö voidaan kokea psyykkisesti, esteettisesti ja henkisesti mielihyvää tuottavana. Mäki-vaara & Sarviaho (1999: 10,11) kertovat kasvattajan tehtävänä olevan monipuolisten mahdollisuuksien luominen ja havaintokokemusten mahdollistaminen kaiken ympäristön tarjoavien katsottavan, kuunneltavan ja kosketeltavan puitteissa. Ympäristökasvatuksen tavoitteena on auttaa kasvattajia ja kasvatettavia luomaan ekologisesti kestävämpi yhteiskunta. Ympäristökasvatus pyrkii välittämään ympäristöä suojelevia arvoja sekä opettamaan keinoja, joiden avulla ihminen voi kantaa paremman vastuun ympäristöstään.

Monet ympäristön kannalta hyvät valinnat ovat myös terveydelle, taloudelle ja henkiselle hyvinvoinnille tärkeitä valintoja. Vähemmän ympäristöä kuluttava elämäntapa ei merkitse hyvinvoinnin ja elämänlaadun laskua tai materiasta kieltäytymistä. Ympäristöä huomioiva elämäntapa ja tavaran kunnostaminen sekä pitkä käyttöikä ovat ekologisen elämäntavan lähtökohtana. Iloa ja nautintoa voi saada myös monista aineettomista asioista. (Portin 2008: 9) Meidän jokaisen ajatuksissa kytee huoli siitä mitä maapallolle tulevaisuudessa tapahtuu. Jos ihmiset vaipuisivat epätoivoon, se merkitsisi lähinnä luovuudesta luopumista ja jopa elämän hylkäämistä. Se mitä voimme yksilöinä tehdä on vähäistä, mutta tämän tulisi olla oikeansuuntaista ja kestävästä elämäntavasta kunnioittavaa toimintaa. (Mantere 1995: 14.)

3.3 Taidekasvatus

Kuvio 4. Opinnäytetyössä käsiteltävän taidekasvatuksen osa-alueet

Timo Jokela (1997: 9,11) vertailee artikkelissaan Ympäristö, esteettinen kasvu ja taide ympäristön ja taiteen välisiä suhteita. Hän kertoo taidekasvatuksen olevan yksi ympäristökasvatuksellinen metodi. Voidaan ajatella, että taideteos on pysyvä ja yleisimmin yhtä aistialuetta varten luotu, kun taas ympäristön havainnointi on moniaistista kokemusten ja ilmiöiden tulkintaa taiteeseen verrattuna. Ympäristöön kohdistuva toiminta puolestaan poikkeaa perinteisestä taidetoiminnasta sosiaalisen ulottuvuuden vuoksi. Ympäristökasvatus on kuitenkin liitetty kuvaamataittoa yli neljännesvuosisadan ajan taidekasvatuksen sisältöalueena (Mantere 1995:13).

Taiteellinen työskentely on mahdollisuus tunteiden tiedostamiseen, ilmaisuun ja työstämiseen myös taiteellisessa ympäristökasvatuksessa (Mantere 1995: 18). Taidekasvatuksen ympäristökasvatus eroaa muusta ympäristökasvatuksesta siinä, että lähtökohta on esteettisesti orientoitunut ja mahdollistaa kokonaisvaltaisen aisteluihin, tunteisiin ja mielikuvitukseen sekä havainnointiin perustuvan oppimisen ja pohtimisen (Mäkivaara & Sarviaho 1999: 16). Luovan taidepainotteisen ympäristökasvatuksen mahdollisuudet vahvistavat maailmassa ja kontaktissa olemisen kokemusta sekä syventää vuorovaikutusta yksilön ja ympäristön välillä. (Mantere 1995: 16).

Se, minkälaisia elämyksiä ihminen kokee ympäristössään, vaikuttaa sen tulkintaan sekä siihen millaisen arvon annamme ympäristöllemme (Mäkivaara & Sarviaho 1999: 12). Lapsen ja nuoren kohdalla taidekasvatus tavoittelee reflektointia esteettistä havainnointia. Näiden pohjalta syntyneet kokemukset rikastuttavat yksilön elämää ja ovat itsessään arvokkaita, koska ne koskettavat suoraan elämän laatua. Onnistuessaan taidekasvatus vahvistaa yksilön itsetuntoa sekä tietoisuutta ympäristöstään. Oikea ja väärä, hyvä ja paha tapahtuu ihmisten vuorovaikutuksessa sekä ihmisen ja ympäristön välisissä suhteissa. Eettinen pohdinta on haastavaa ja loputonta etsintää, jossa on kyse koko elämän ymmärtämisestä, oikeasta ja väärästä sekä koko todellisuuden kuvasta. Eettisyys perustuu reflektiiviseen ja dialogiseen toimintaan, joka kehittää minän rakentumista jatkuvana prosessina. (Laitinen 2003: 14, 83, 90.)

Taiteen avulla elävöitetty kasvatustyö on parhaimmillaan yhteisöllisyyttä, yhdessä työskentelyä ja arviointia, palautteen antamista sekä vastaanottamista. Se on luovaa ajattelua ja aistien hahmottamista, joka tarjoaa välineen itsen ja ympäröivän maailman kohtaamiseen. Hyvinvoinnin ja elämässä selviytymisen kannalta on tärkeä kyetä erittelemään omaan elämään kohdistuvia asioita ja olla tietoinen myös omista tunteista. (Känkänen 2003: 87.)

Taidekasvatus on aktiivisinta lapsen kannalta lapsen itsensä tekemänä taiteena ja vähemmän aktiivista silloin, kun lapsi on passiivisena vastaanottajan roolissa. Näitä molempia kokemuksia kuitenkin tarvitaan taidekasvatuksessa. (Puurula 2001: 172.) Luovaa Luonnosta kesäkurssilla lapset toimivat aktiivisina lasten taiteen tekijöinä. He tuottivat omien kokemustensa ja havaintojen pohjalta teoksia, joissa he toivat esiin omat näkemykset ympäristöstään ja siellä esiintyvistä ilmiöistä. Kun lapsi kyseenalaistaa asioita, hän kehittää ajattelutaitoa ja ongelmaratkaisukykyä, havainnointia sekä itsenäisyyttä ja oman mielipiteen muodostamista (Karpinen 2001: 114).

Sinikka Rusasen väitöstutkimuksen (2007: 212 - 215) mukaan varhaiskasvatuksessa taide toimii lapsen kasvun, kehityksen ja oppimisen välineenä. Se voidaan nähdä sekä kasvatuksen esteettisiä tavoitteita toteuttavana osa-alueena että varhaiskasvatuksen sisältöalueena. Kasvattajan identiteetin sisään rakentuva taidekasvattajan rooli merkitsee halua laajentaa tietämystä ja halua antaa taidekasvatukselle tilaa työssään. Taidekasvattajalle ei riitä pelkästään tietämys materiaalien ja välineiden käytöstä, vaan hän tarvitsee ymmärrystä myös taiteen ja taidekasvatuksen tehtävistä. Kasvattajalla tulee olla innostus ja kiinnostus taiteeseen ja lapsikeskeiseen lähestymistapaan. Kysymys on kokonaisvaltaisesti kasvatuksen suunnittelusta eikä vain eri toimintojen suunnittelusta.

Oma rooli Luovaa Luonnosta kesäkurssin ohjaajana painottui lähinnä yhdessä tekemiseen ja vierellä kulkemiseen. Kesäkurssin ohjaajana oli tärkeää tuoda esiin erilaisia malleja, joiden avulla lapsilla oli mahdollisuus toteuttaa itseään. Tärkeänä kokemuksena toiminnasta nousi esiin lasten omaehtoinen työskentely töiden suunnittelussa ja toteutuksessa. He eivät kaivaneet uusia hienoja menetelmiä tai materiaaleja, vaan innostuivat itse muokkaamaan toteutustapojaan jo ennalta osaamiensa taitojen pohjalta. Lapset tarvitsevat ennen kaikkea tukea ja kannustusta joissain ongelmallisissa tilanteissa, jotta työt säilyvät mielekkäinä. Liian valmiit ratkaisut eivät tue lapsen omaa ajattelu- ja ongelmaratkaisukyvyyn kehittymistä. Ohjaajan oma positiivinen suhtautuminen heijastuu lapsiin ja koko toimintaan. On tärkeä myös itse ohjaajana kokea toiminta omaksi ja olla valmis oppimaan eri tilanteista. Lapset ovat hyvin tarkkanäköisiä ja vaistoavat herkästi, jos ohjaaja ei ole sinut itsensä ja toiminnan kanssa.

Sosiaalinen tai kulttuurinen yhteisö saattaa eristää ihmisen erilaiseksi, vieraaksi, toiseksi. Moni saattaa silloin yrittää sopeutua yhteisön vaatimuksiin. Uuden itsen löytäminen voi olla

aiempaa laajempi tiedostaminen itsestä. On huomioitava eettinen vastuu omasta toiminnasta yksilönä ja yhteisön jäsenenä (Sava 2003: 38, 39.) Yhteinen maailma muodostuu näkökulmien eroista ja siitä, että näistä eroista huolimatta jaamme yhteisen maailman (Pääjoki 2003: 121).

3.3.1 Elämyksellisyys taiteessa ja arjessa

Taidekasvatus opettaa käsittelemään ja sietämään avoimia monitasoisia ilmiöitä taiteesta ja muusta sosiaalisesta elämästä. Lisäksi se opettaa taiteen tekniikoita ja tuottamaan sekä tutkailemaan omia henkilökohtaisia elämyksiä ja kokemuksia. (Sederholm 2007: 143-146). Olenaista on luova ja uudenlainen ajattelu. Taidekasvatuksen metodit sopivat hyvin ympäristön esteettisiä arvoja tutkittaviin teemoihin, joissa painotetaan havaintoja yksilön sisäisistä tunnoista ulkoisiin ilmiöihin ja elämysprosesseja. (Mäkivaara & Sarviaho 1999: 16,17.)

Lasten taidekasvatuksessa on erotettavissa kaksi suuntausta:

1. Lapsille suunnattu taide
2. Lasten tekemä taide

Näiden kahden suuntauksen välimaastoon jäävät arkipäivän elämykselliset tapahtumat ja tilanteet, joita voidaan kutsua peruskokemuksiksi. Tällaisissa peruskokemuksissa lapsi on omillaan ja elää tilannetta kaikkien aistien voimin. (Puurula 2001: 171.)

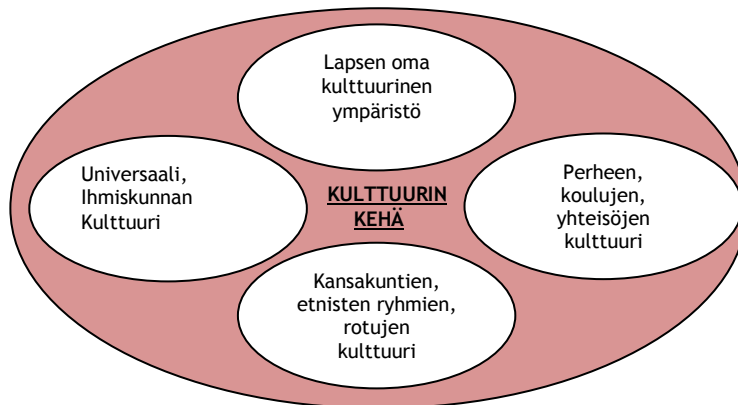
Luovaa Luonnosta kesäkurssilla pyrittiin tuottamaan lapsille elämyksiä luonnossa ja muussa ympäristössä retkien ja toiminnan avulla. Joku lapsi saattoi kokea surua rusakon karkuun lähemisestä tai esimerkiksi ajatella kuinka rusakko voisi jäädä auton alle. Toisaalta taas positiivisia kokemuksia esiintyi hyvin paljon. Lintujen, oravien ja muiden eläinten kohtaaminen riemastutti lapsia, kuten myös leikkipaikkojen välineet ja erilaiset leikit ryhmän jäsenten kanssa. Kädentaidollisten töiden toteutuksessa ja tutustumiskäynneillä lapset kokivat paljon positiivisia elämyksiä ja saivat näin ollen myös onnistumisenkokemuksia elämysten myötä.

Puurula (2001: 171) jatkaa, että peruskokemus ei aina ole välttämättä iloa tuottava kokemus, vaan lapsi voi myös pelätä, surra tai inhota. Peruskokemusta ei ole myöskään suunniteltu kasvatusmielessä vaan se kohdistuu satunnaisesti eri arkipäivän tilanteihin. Lapsi voi kohdata peruskokemuksen esimerkiksi luonnossa. Tämän hän saattaa muistaa pitkälle jopa aikuisikänsä asti esteettisenä, eri aisteja houkuttelevana elämyksenä.

Esteettinen tietoisuus tarkoittaa sitä mitä lapset näkevät, tuntevat ja kokevat ympärillä olevasta maailmasta sekä sitä kuinka he vastaanottavat ympäristöstä saadun informaation. Es-

teettisen kokemuksen syntymistä ei kuitenkaan voida taata, koska sen syntymiseen tarvitaan jokin ainutlaatuinen ja henkilökohtainen tapahtuma. Kokijan asenne, mielentila ja valmius vaikuttavat kokemuksen laatuun. (Rannisto 2007: 52).

Puurula kuvailee Hoffmanin (1999: 14) mukaan kuinka lapsen peruskokemuksen kautta on saavutettavissa se sosiokulttuurinen taito ja osaaminen, jota ihmiskunnan tulevaisuudessa tarvitaan. Lähtemällä liikkeelle lapsen lähimmästä kulttuurisesta ympäristöstä voidaan siirtyä koulujen, päiväkotien, perheen ja yhteisöjen kulttuuriin taidekasvatuksessa ja edelleen vielä tärkeämpiin kansakuntien, rotujen ja etnisten ryhmien kulttuuriin sekä universaaliin, ihmiskunnan kulttuuriin. Näin muodostuu kulttuurin kehä (Kuvio 5), jossa taide yhdistää yksilölliset kulttuurikokemukset yleiseen koko ihmiskunnan kulttuuriin. (Puurula 2001: 177.)

Kuvio 5 Kulttuurin kehä Hoffmanin mukaan

3.3.2 Innostaminen - dialogiin johdattamista ja kanssakulkemista

Innostajan rooli on suuressa merkityksessä lasten kanssa työtä tehdessä. Ohjaajan tulee olla hyvin tarkkanäköinen ja tunnustelevala lapsia ohjatessa. Heille tulee antaa valtaa ja vastuuta sopivassa määrin, mutta samalla huolehtia rajoista ja yhteisistä säännöistä pitäen niistä myös kiinni. Jos lapsia hoputtaa tai ohjaa ja komentaa liikaa, voi saada aikaiseksi vastarinnan, joka puolestaan saattaa johtaa projektin paikoilleen jäämiseen tai jopa kokonaan päättymiseen. Jotta ohjaaja voi innostaa lapsia, hänen täytyy olla itse innostunut. Innostamiseen tarvitaan halu jakaa innostusta, tietoja ja taitoja toisen kanssa vuorovaikutuksessa (Karppinen 2008: 102).

Innostamisen pedagogiikan avulla voidaan tukea yksilöiden kasvua ja aktiivista osallistumista yhteisölliseen toimintaan tavoitteiden saavuttamiseksi. Sosiokulttuurisen innostamisen peri-

aatteita voidaan hyvin soveltaa myös esimerkiksi eri taidealueisiin ja oppimiseen yleensä. Sosiokulttuurisessa innostamisessa sosiaalinen, kulttuurinen ja pedagoginen toiminta yhdistyvät kokonaisuudeksi. Innostamisen pedagogiikassa ovat keskeisiä toiminnot, jotka herkistävät tiedostamisessa, osallistumisessa sekä sosiaalisessa luovuudessa. Ohjaaja on yleensä keskustelija, dialogiin johdattaja ja kanssakulkija, jolta vaaditaan kykyä kuunnella, nähdä ja innostua sekä oppia lasten sanomisista ja tekemisistä. (Karppinen 2008: 101,102.)

Innostamisen avulla tuetaan ihmisen oma-aloitteisuutta sekä yksilö- että ryhmätasolla. Se perustuu aina suunniteltuun ja päämäärätietoiseen toimintaan (Kurki 2000: 26,27). Taidekasvatukseen liittyvän innostamisen tavoitteena on saattaa ihmiset käsillä tekemisen nautintoon ja iloon. Se on asennekasvatusta, jossa innostuminen näkyy tekemisen, kokeilemisen ja tutkimisen haluna. Innostamisen tarkoitus on vahvistaa yksilön taitoja ja kykyä kohdata eteen tulevia erilaisia asioita. (Karppinen 2008: 102.)

Kesäkurssin lapsia innostettiin toiminnan alussa tutustumaan muihin ryhmän jäseniin eri metodien avulla. Lasten innostuminen näyttäytyi vahvasti heti ensimmäisten päivien aikana. Toiminta pääsi täyteen vauhtiin ja vei koko ryhmän mennessään juuri lasten innostuneisuuden myötä. Ryhmä oli onnistunut luomaan luovan, turvallisen ja lämminhenkisen ilmapiirin, jossa lapsia oli entistä helpompi innostaa jokaiseen uuteen päivään. Ryhmän tiivis olemus edesauttoi toiminnan ja etenkin retkien toteutuksessa. Lasten innostus puolestaan innosti myös ohjaajaa viemään lapsia kohti toiminnan päämääriä.

Leena Kurki (2000: 135, 162) kirjoittaa teoksessa Sosiokulttuurinen innostaminen, että eri tekniikkojen osaaminen innostamisessa ei riitä, vaan ilmapiiri, jossa toimitaan, on äärimmäisen tärkeä. Toiminnan tulee tapahtua vapaassa ja avoimessa ilmapiirissä. Hän jatkaa, että innostamisessa on kyse laadullisesta toiminnasta, osallistumisesta sekä tietoisuuden heräämisestä. Seija Karppisen (2008: 102, 104) mukaan yhteisöllisyys ja tutkiva toiminta korostuvat, jos toiminnassa lasten kokemukset ja ajatukset otetaan huomioon. Ryhmässä kaikki jäsenet ovat oppijoita ja asiantuntijoita, joiden oma näkemys korostuu. Innostunut yhteisö kannattaa yksilöiden toimintaa ja samalla myös yhdessä oppimista.

Tekemisen ja oppimisen ilo voi löytyä siitä, että

- saa tehdä ja kokeilla eri asioita vapaasti.
- saa keskustella muiden jäsenten kanssa ja välillä irrotella.
- ei painoteta tiettyjä, ainoita oikeita työtapoja, vaan saa myös itse valita omien taitojen mukaisesti.
- saa positiivista kannustusta sekä muilta ryhmän jäseniltä että ohjaajalta.
- saa osallistua yhteiseen päätöksentekoon, jossa oman äänen saa kuuluville.
- annetaan tilaa ja aikaa omille ajatuksille ja oivalluksille.

- ohjaaja on innostunut ja uskaltaa mennä mukaan prosesseihin sekä nauttii lasten onnistumisista ja oppimisista. (Karppinen 2008: 104,105.)

3.3.3 Kädentaidot - luovaa omaehtoista tulkintaa

”Kädet ovat ajattelun ja teon välikappaleet”

- Seija Karppinen -

Nykyinen elämäntapamme suuntaa käyttämään näkö- ja kuuloaistia tärkeimpinä informaatiota tuottavina aisteina. Olemme unohtaneet lähes kokonaan kosketushavainnon suorituskyvyn ja ajattelemme käsiä ainoastaan mekaanisina suorittajina. Käsille voidaan kuitenkin määritellä kaksoistehtävä. Tämä koostuu sekä suorittavasta että tutkivasta tehtävästä. Tutkivan käden avulla voimme hankkia samanlaista tietoa, kuin esimerkiksi näön avulla. Bertel Gardberg on todennut, että *”käsityöalan ainutlaatuisuus on sen loppumattomuudessa. Aina on uutta löydettävää. Käsien on toimittava dialogissa materiaalien ominaislaatuja kuunnellen. Me tarvitsemme käden tietoa. Käsi on ihmisen perustyökalu, perusmittayksikkö”*. (Salminen 2005: 252,253.)

Luovaa Luonnosta kesäkurssilla toteutettiin hyvin monenlaisia ja monipuolisia metodeja kädentaidollisessa työskentelyssä. Toiminta oli suunniteltu lapsia innostavaksi ja lapsilähtöiseksi. Lasten toteuttamia teoksia ei ollut ennalta suunniteltu, vaan ajatus lähti lähinnä heidän omista havainnoista ja materiaalien mahdollisuuksista. Ainoastaan joitain maalaukseen liittyviä metodeja rajattiin, jotta lapset pääsivät kokeilemaan hieman erilaista ja mahdollisesti uutta menetelmää. Tarkoitus oli tarjota helppoja, hauskoja ja käytännön läheisiä malleja, joiden avulla lasten oli mahdollista onnistua. Lapset olivat hyvin ennakkoluulottomia kädentaidollisissa töissä ja antoivat luovuuden kukoistaa. Työskentelyssä ja teoksissa näyttäytyi persoonallinen ote, eikä yksikään teos ollut samanlainen.

Käsityö perustuu varhaislapsuudessa lapsen kokonaisvaltaiseen kehittymiseen ja itseilmaisuun. Käsityö on yksi taidekasvatuksen osa-alue ja minän kehittymisen väline. (Karppinen 2001: 106, 107.) Taiteen avulla opitaan luopumaan tutusta ja turvallisesta, sillä luovuus edellyttää epävarmuudensietokykyä. Taide antaa kokemuksia tilanteista, joita ei pysty aina etukäteen suunnittelemaan ja kontrolloimaan. Taidekasvatuksessa pyritään antamaan välineitä omaehtoiseen tekemiseen ja tulkintaan. (Söderholm 2007: 37,38.) Itse tekemisen ja taiteen kaltaisten menetelmien avulla on mahdollista kehittää itseymmärrystä ja rakentaa elämäntarinoita sekä yhteisöllisyyttä. Sen avulla voidaan käsitellä myös ihmisen arjesta ja elämän mielekkyydestä nousevia kysymyksiä. (Bardy 2003: 30.)

Marjo Räsänen (2008: 70,71) mukaan taiteen tekeminen ja tulkinta laajentavat ymmärrystä ja auttavat näkemään maailman uudella tavalla. Tähän hän pohjaa myös perustelun määritellesään taiteen ja irrallisten taitojen tai askartelun eroja. Vaikka käsillä tekemisen nautinto ja itsensä toteuttaminen liittyy molempiin, voidaan taiteesta puhua vasta silloin, kun teokseen sisältyy havaitsemista, tunnetta ja ajattelua. Askartelua puolestaan voidaan ajatella toimintana, joka harjoittaa motorisia taitoja ja kykyä noudattaa ohjeita. Tämän avulla tutustutaan myös erilaisiin materiaaleihin. Askartelutehtävään voi tulla kaikilta sama tuotos. Kuvataide eroaa tällaisesta toiminnasta ainakin elämyksellisyyden, ympäristön havainnoinnin ja ajattelun näkökulmista. Esimerkiksi kuvataiteessa voidaan ratkaista jokin ongelma sekä ilmaista havainnoista, tunteista tai mielipiteistä koostuvaa aineistoa.

Lapsille suunnatussa toiminnassa mallista tehtävät työt voivat kertoa myös ohjaajan epävarmuudesta suhteessa kädentaidollisten töiden toteutukseen. Ohjaajan taitojen kehittyminen vaatii perehtyneisyyttä ja harjaantumista eri menetelmiin sekä rohkeutta myös itse kokeilla erilaisia metodeja. Sinikka Rusasen ja Kaisa Torkin (2001: 94) mukaan voisi luulla kaikkien lapsien onnistuneen askartelussaan, kun he tekevät valmiin mallin pohjalta ja saavat aikaan samanlaisen työn. Näin lapsi oppii kuitenkin vain ohjeiden noudattamista ja jäljentämistä sekä hienomotorisia taitoja, eikä kuvallisen ongelmien ratkaisemista. Ohjaajan kaavamainen toiminta voi kertoa myös arvoista ja ammatillisista taidoista. Tämä voi näyttäytyä työskentelyn ohjauksessa tietoisina tai vähemmän tiedostettuina alueina.

Sinikka Rusanen kertoo teoksessa Taidekasvattajaksi varhaiskasvatukseen (2007: 82-84) askartelun sijoittuvan käsityön ja kuvataiteen välimaastoon. Hänen mukaansa askartelu on luovaa toimintaa ja sidoksissa leikkiin. Esimerkiksi lastentarhanopettajan koulutuksessa askartelunimikkeestä luopuminen ei ole merkinnyt sen sisällön häviämistä, vaan sen sisältöaines on siirtynyt kuvataiteen ja käsityön opetukseen. Rusasen mielestä tarvitaan pohdintaa siitä mitä askartelun käytäntöjä tulisi säilyttää ja miten ne toteutuvat sekä käsityön että kuvataiteen osalta. Toisaalta eri käytäntöjä voi olla vaikea erottaa toisistaan. Samassa työssä voi olla esimerkiksi sekä kuvallista että käsityön käytäntöjä ja näin ollen niitä ei ole syytä erottaa toisistaan. Niin sanotut ”sekatekniikat” rikastuttavat luovuutta ja teosten näkyvyyttä. Ne edesauttavat valinnanmahdollisuutta ja onnistumista oman teoksen synnyssä.

Lasten tekemät tuotokset kesäkurssilla voidaan liittää lähinnä taidekasvatukseen pohjautuviksi kädentaidollisiksi töiksi. Askartelukäsite ei mielestäni kuvaa heidän tekemien töiden sisältöä. Koska kaikilla tuotoksilla oli pohjana omakohtainen kokemus, ei ollut syytä malliaskarteluun tai edes siihen viittaavaan työskentelyyn. Kädentaidot kehittyvät yksilöllisesti, mutta myös ryhmän vaikutuksesta. Lasten kädentaitojen toteutus pohjautui ryhmässä tehtäviin yksilöllisiin tuotoksiin. Lapset saivat ryhmän muilta jäseniltä ideoita ja käytännön vinkkejä oman työn toteutuksessa.

Seija Karppisen (2008: 106,107) mukaan osallistuminen luo turvallisuutta ja sitoutumista. Osallistumalla toimintaan yksilö tuntee kuuluvansa johonkin ryhmään, yhteisöön, kulttuuriin tai kokonaisuuteen. Jokaisen panos ryhmän toimintaan on tärkeää, sillä kaikilla ryhmän jäsenillä on jotakin annettavaa toiselle. Käsityön globalisoituessa ideoita vaihdetaan jopa kansainvälisesti ja luodaan sekä tuunataan uutta. Näin käsillä tekeminen voidaan nähdä vuorovai-
kutuksellisenä sosiaalisena toimintana.

Lapsen ei tarvitse olla taiteellisesti erityisen lahjakas, koska oleellista ei ole lopullinen tuotos, vaan koko tekemisen prosessi. Heille ovat tärkeitä ennen kaikkea ilon ja mielihyvän tunteet sekä onnistumisenkokemukset. *”Itse tekeminen on konkreettista käytännön toimintaa samalla kun se on maailman haltuunottoa ja matkaa omaan minuuteen, omien tunteiden ja ajatusten tunnistamista ja niiden kertomista muille”* (Forsman & Piironen, 2006: 140). Parhaimmillaan käsillä tekeminen voi toimia innoittajana sekä yksilön kasvua ja elämää rikastuttavana elementtinä (Karppinen 2008: 102).

Liisa Piironen (2004b: 316) mukaan kädentaitoihin perustuvat oppiaineet voivat asettaa lapset lujille, koska oppiminen ja harjoittelu voivat tuottaa lapsille ahdistavia kokemuksia. Riittämättömyyden ja osaamattomuuden tunteet saattavat saada taidollisia valmiuksia vaativat tehtävät tuntumaan vastenmielisiltä. Piironen jatkaa, että jos sen sijaan lähdetään liikkeelle omaehtoisen toiminnan ja esimerkiksi leikin avulla, oppimisen ilmapiiri saadaan myönteisemmäksi. Kuvallinen ilmaisu on taidekasvatuksen keino, joka sopii erityisen hyvin pienten lasten kanssa työskentelyyn. Pieni lapsi luottaa kielellisiin kykyihin vähemmän kuin aikuinen ja painottaa näin ollen usein ei-kielellisiä piirteitä (Mäkivaara & Sarviaho 1999: 16). Kesäkurssilla lasten omat sanalliset kertomukset ja kuvaukset teoksistaan olivat yleisesti hyvin niukkoja, mutta teoksia tarkastellessa pystyi lukemaan heidän ajatuksiaan ja kokemuksiaan enemmän.

Lasten ja nuorten kädentaitojen oikeusturvajulistus

Lapsella on oikeus

- tutustua eri materiaaleihin
- itsensä ilmaisuun käsityönavulla sekä oppia arvostamaan käsitöitä, niin omia kuin toistenkin, ilman vertailua
- monipuolisiin virikkeisiin käsityön parissa
- kannustavaan, rohkaisevaan, arvostavaan ja innostavaan ohjaajaan
- suunnitella ja tehdä itse turvallisessa työskentely-ympäristössä. (Ruismäki 2008: 144.)

4 KEHITTÄMISPROJEKTI

Opinnäytetyön kehittämisprojekti toteutettiin yhteistyössä Vantaan kaupungin kulttuuripalvelujen kanssa lasten taidetalo Pessissä. Luovaa Luonnosta lasten kesäkurssi suunnattiin 6 - 8 vuotiaille lapsille, jotka ovat koulunsa syksyllä aloittavia tai jo toiselle luokalle meneviä. Kesäkurssin pituus oli 7 ohjauskertaa ajanjaksolla to - pe 4-5.6. ja ma - pe 8-12.6.2009, klo 10-14 (katso liitteet 1 Kurssikirje ja 2 Ilmoitus Vantaan kaupungin kesätoiminta lehteen).

Vantaan kaupungin kulttuuripalveluiden painopistealueet ovat lasten kulttuuri ja taidekasvatus. Kulttuuri tulee olla kaikkien lasten saatavilla ja myös osana arjen toimintaa. (Vantaan kaupungin kulttuuristrategia sivu 8). Kesäkurssi oli kunnan tarjoama palvelu koulujen päättyessä alkukesästä. Monilla vanhemmilla ei vielä tällöin ole kesälomat alkaneet ja lapset kaipevat tekemistä vanhempien ollessa töissä. Toiminta suunniteltiin vastaamaan kestoaltaan esikoululaisten ja ekaluokkalaisten päivän ohjelmaan käytettyä aikaa. Tämän ikäisten lasten ei ole vielä mielekästä olla itseksensä kovin pitkiä aikoja ja siksi tämän kaltaiselle toiminnalle on kysyntää. Kaupungin tarjoamat kesäkurssit ovat kautta aikojen olleet lasten suosiossa.

Kehittämistyö toteutetaan pääosin erilaisissa projektiympäristöissä ja mielletään usein käytännölliseksi ja mielekkääksi toiminnaksi (Toikko 2005: 84). Luovaa Luonnosta lasten kesäkurssi on kehittämisprojekti osana opinnäytetyötä. Projektin suunnitteluun, toteutukseen ja arviointiin sisältyi paljon eri vaiheita, joihin saatiin tarvittaessa ammattitaitoista tukea ja apua Lasten taidetalo Pessin henkilökunnalta.

Opinnäytetyön kehittämisprojektin vaiheita voisi rinnastaa Timo Toikon (2005: 86) kuvaamiin tuottamisprojektin ominaispiirteisiin. Projektin tavoitteena on tehdä jokin tuotos, joka on ennalta suunnitellun lopputuloksen mukainen. Haasteita projektille luo yleensä projektin aikataulu, jonka mukaan projektin on edettävä. Myös erilaiset ulkoiset riskit kuten esimerkiksi kiinnostavuus ja kilpailevat tapahtumat asettavat omat haasteensa projektin läpiviemiselle ja onnistumiselle. Projektin onnistumista voidaan arvioida vasta toteutuksen jälkeen. Kesäkurssilla neuvottelu- ja yhteistyötaidot työelämäedustajien, lasten ja vanhempien sekä muiden yhteistyötahojen kanssa ovat erityisen tärkeässä asemassa, jotta projekti on onnistunut ja kaikkia osapuolia tyydyttävä kokonaisuus.

4.1 Projektin suunnittelu

Kun opinnäytetyöhön liittyvää aineistoa lähdettiin tutkimaan, löytyi Anu Suosalon, Annika Tavastin, Keanne van de Kreeken ym. (2008) teos Lasten Aurinkovuosi; opas ekologiseen lastenkulttuuriin. Kirjan sisällön sekä visuaalisen ilmeen innoittamana projektia ja toimintaa lähdettiin rakentamaan ekologisen lastenkulttuurin ympärille. Kirjassa Lasten Aurinkovuosi kuvataan muun muassa kuinka lapsen luovuus mahdollistaa kestävä kehityksen huomioimisen. Teoksessa ilmenee myös kuinka ympäristö- ja taidekasvatusta voidaan toteuttaa rinnakkaisina elementteinä osana lasten kasvatusta.

Kun opinnäytetyön teoriaosuutta ja toimintaa alettiin suunnitella ja siihen liittyvää kirjallisuutta sekä muita lähteitä tutkittiin, alkoi opinnäytetyö muotoutua näistä nousseiden eri käsitteiden ympärille. Heti suunnitteluvaiheessa työparin kanssa jaettiin opinnäytetyön eri osa-alueet. Omassa osuudessani keskeisiksi teemoiksi nousivat ekologinen lastenkulttuuri sekä ympäristökasvatus. Työparini alueeksi muodostui taidekasvatus sekä ekologinen lastenkulttuuri. Jossain kohtaa työt tulivat kuitenkin luonnollisesti myös kohdata toisensa ja näin omassa opinnäytetyössäni sivuan myös taidekasvatuksen osa-alueita. Yhteisöllisyys, toiminnallisuus sekä arvojen ja asenteiden kehittyminen kestävä kehityksen suuntaisiksi ovat esimerkkejä ympäristökasvatuksen elementeistä. Taidekasvatuksen menet, elämyksellisyys sekä itse käsitteillä tekeminen ja innostaminen nivoutuvat opinnäytetyöni teoriaan sekä toimintaan.

Toimintakertoja kesäkurssille suunniteltiin toteutettavaksi seitsemän, joilla leikitään ja liikutaan luonnossa tutustuen lähiympäristöön. Retkiä suunniteltiin tehtäväksi muun muassa lähi-alueen puistoihin ja luontoon sekä kierrätyskeskukseen. Kurssin kädentaidolliset työt keskittyivät lähinnä kierrätys- ja luonnonmateriaaleista tehtäviin tuotoksiin, jossa lapsen mielikuvitus ja luovuus sekä omaehtoinen toiminta olisivat etusijalla. Kesäkurssin avulla oli tarkoitus tarjota vastapainoa arkiseen kaupunkielämään ja auttaa lapsia valitsemaan erilaisia toimintoja ja kaiken nyky-yhteiskunnan tarjoaman teollisen ja kaupallisen vaihtoehdon sijaan. Kuinka paljon lapsen luovuutta voikaan ruokkia mukavalla yhdessäololla ja tekemisellä.

Kesäkurssin teemoiksi muodostuivat:

- LEIKIMME JA LIKUMME LUONNOSSA SEKÄ TUTUSTUMME LÄHIYMPÄRISTÖÖN
- TEEMME KÄDENTAITOJA KIERRÄTYS- JA LUONNONMATERIAALISTA
- TUTUSTUMME KIERRÄTYKSEEN JA EKOLOGISEEN LASTENKULTTUURIIN

Lasten taidetalo Pessi oli ennalta tuttu paikka edellisten projektien ja työn kautta. Toimintaa oli helpompi suunnitella näin ollen myös tilojen ja henkilökunnan tuttuuden vuoksi. Alueena Tikkurila ja sen lähiympäristö olivat vuosien varrella myös tulleet tutuiksi työn kautta. Luon-

to, puistot ja muut alueen kohteet olivat entuudestaan tiedossa, joten retkikohteiden tutustumiseen ei tarvinnut liiemmin käyttää aikaa.

Taidetalo Pessissä käytyjen keskustelujen pohjalta syntyi käsitys, että työntekijät ovat hyvin motivoituneita työssään lasten kulttuurin tarjoajina ja haluavat omalla työllään tarjota kaikille lapsille elämyksiä ja mielekästä toimintaa. He kantavat myös huolta ympäristön nykytilanteesta ja puoltavat kestävästä kehityksen toimintamallia. Lisäksi keskusteluista nousi esiin kunnan taloudellinen tilanne. Taantuma-aika oli aiheuttanut leikkauksia budjettiin ja lisää leikkauksia oli mahdollisesti vielä odotettavissa. On sääli, että taloudelliset tekijät vaikuttavat lasten ja nuorten toiminta- sekä harrastusmahdollisuuksiin. Kehittämishankkeen lasten kesäkurssin yhdeksi lähtökohdaksi nousi tarve suunnitella ja toteuttaa toimintaa pienellä budjetilla.

Suunnitteluvaiheessa kiinnostuksen kohteeksi nousi lasten omia näkemyksiä ja kokemuksia sekä havaintoja kunnioittava työmalli, jossa lasten ideat ja näkemykset otettaisiin huomioon. Ohjaajana on kiinnostavaa havainnoida kuinka lapset kohtaavat ympäristön ja mitä kaikkea mielenkiintoista toiminnasta voikaan nousta esiin lasten tekemien havaintojen myötä. Eri menetelmien yhdistämisen mahdollisuus sekä ennakkoluulojen poistaminen nousivat myös toiminnan yhdeksi lähtökohdaksi. Näin ollen lasten omakohtaiset kokemukset sekä tekemisen ja löytämisen ilo voisivat yhtäläillä johtaa opinnäytetyön suuntaa.

Asiakkaan aito kohtaaminen oli ensisijainen asia, joka tuli ottaa huomioon. Ryhmä ja yksilöt sekä heidän tarpeensa ja toiveensa oli huomioitava toimintaa suunnitellessa. Kesäkurssille osallistuviin lapsiin ei ollut mahdollisuutta tutustua etukäteen, mutta ensimmäisten päivien aikana oli tarkoitus tehdä havaintoja lapsista ja ryhmästä sekä tarpeen tullen muokata toimintaa. Ryhmän olemus ja sen sisällä olevat yksilöt kuitenkin määrittelevät loppujen lopuksi toiminnan mahdollisuudet. Lasten innostus ja mukaansa tempaava mielikuvitus haluttiin säilyttää ottamalla heidät osaksi mukaan toiminnan suunnitteluun. Toiminnalla oli tietty runko, jonka mukaan edettiin, mutta lasten näkökulmat ja ehdotukset olivat erittäin tervetulleita toimintaa toteutettaessa.

Kurssin päiväkohtaiset tavoitteet ja toiminnan runko suunniteltiin ennalta huolellisesti. Toimintakertojen ohjaus jaettiin tasapuolisesti työparin kanssa ja kumpikin suunnitteli omat osiot tarkemmin omaa opinnäytetyötä silmälläpitäen. Näin toinen vapautui havainnointiin ja kirjaamiseen toiminnan ohella. Tarkoituksena oli kuitenkin hyödyntää myös toisen suunnitelmia kertoja omassa opinnäytetyössä. Toiminnan aikana molemmat ohjaajat olivat koko ajan läsnä ja lasten käytettävissä dokumentaatiosta huolimatta.

Kesäkurssilaisille tehtiin kurssikirjeet, jotka lähetettiin ilmoittautuneille koteihin ennen toiminnan alkua. Opinnäytetyötä ja Taidetalo Pessiä varten suunniteltiin lupalaput, jossa kysyttiin vanhempien suostumus lapsen kuvien käyttöön sekä osallistumisesta tutkimukseen. Tämän lisäksi suunniteltiin päiväkohtaiset hymiöarvioinnit lapsille sekä kysymyksiä, joiden avulla saisi hyödyllistä tietoa opinnäytetyön arviointiin. Myös oman oppimispäiväkirjan laatiminen ja erilaiset muut valmistelut tehtiin huolella ennen toiminnan alkua. Tämä kaikki vei paljon aikaa ja tarmoa, mutta uskon, että huolellinen suunnittelu ja ennalta mietityt asiat johtavat aina parempaan lopputulokseen. Huolellinen kurssin alkuvaihe ei vie luovuudelta ja mielikuvitukselta tilaa.

4.2 Tiedottaminen ja vastuukysymykset

Pessin henkilökunnan kanssa suunniteltiin kesäkurssin lopullinen aikataulu ja samalla käytiin keskustelua kurssin sisällöstä sekä tärkeistä vastuukysymyksistä. Toiminnanjohtaja oli valmis palkkaamaan meidät taideohjaajiksi kesäkurssin ajaksi, jos vain kurssille tulisi tarpeeksi osallistujia. Näin meillä ohjaajilla olisi myös vastuu lapsiryhmästä ja lasten kanssa liikkuminen lähialueella olisi mahdollista ilman Pessin vakituista henkilökuntaa.

Se, että kokee tekevänsä tärkeää ja taitoja vastaavaa työtä antaa työntekijälle intoa ja puhuttia. Kun työt ovat jaettu tasapuolisesti, myös sisältö tuntuu innostavammalta. Työntekijä kokee olevansa tärkeä tiimin jäsen. Toisaalta tällä helpotetaan myös työntekijän työtaakkaa ja saadaan tasapainoisempi työyhteisö. Työntekijän jaksamiselle on keskeistä kokea pystyvän vaikuttamaan työn sisältöön ja kehittämään omaa työtään. Laaja vastuun jakaminen on motivaation kannalta tärkeä ja osa tervettä organisaatiokulttuuria. Kun ihminen kokee, että häneen luotetaan, hän innostuu ja motivoituu työstään ja jaksaa eri tavalla. (Hämäläinen 2001: 129-145).

Kesäkurssille tehtiin mainokset, jotka Satu Ylirisku laittoi eteenpäin Vantaan kaupungin Internet-sivuille ja Vantaan kesätoimintalehteen. Erilaisten ilmoitusten ja muiden asiakirjojen kanssa saatiin apua kokeneelta Pessin henkilökunnalta. Helmikuussa mainokset toimitettiin perille ja huhtikuun alussa ne julkaistiin. Tämän jälkeen alkoi tiivis odotus tulisiko kurssille tarpeeksi osallistujia. Aika pian oli jo kolme lasta ilmoittautunut kurssille ja toiveikkaana jäätettiin odottamaan lisää ilmoittautujia. Kuitenkin kaksi viikkoa ennen toiminnan alkua kurssi oli vielä vailla osallistujia. Pessin henkilökunnan kanssa käytiin keskustelua markkinoinnista ja päädyttiin siihen tulokseen, että sitä olisi tehostettava, jotta kurssille saataisiin osallistujia. Niinpä käynnistettiin tehomarkkinointi ja ilmoituksia jaettiin jalkapartiolla kauppojen seinille, kouluihin ja päiväkoteihin sekä muihin paikkoihin, joissa kohderyhmä olisi saavutettavissa. Mietintämyssyyn jäi tässä vaiheessa kysymys, miksi ilmoittautuneita ei ollut tullut.

Lasten hakeutuminen kulttuuriharrastusten pariin ei niinkään perustu heidän omaan valintaansa, vaan perheen arvot ja kulttuuri sekä sosiaaliset ja taloudelliset voimavarat sekä ympäristön tarjonta ohjaavat lasten suuntautumista harrastusten pariin (Pitkälä 2006: 3). Vaikut-tiko taantuma siihen, että maksulliset kesäkurssit eivät olleet tällä hetkellä suosiossa, vai oliko kesätoimintalehdessä aiempaa enemmän tarjolla erilaisia kursseja lapsille. Oliko siis kursseista ylitarjontaa? Oliko kurssi kenties kestoltaan liian pitkä, koska se jakaantui kahdelle viikolle vai olisiko ikäraajat esteenä ilmoittautumisille. Kurssin yläikärajaa nostettiin yhdeksään vuoteen ja oltiin valmiit muutenkin joustamaan iässä, jos se kuitenkin sivuaisi suunnitel-tua ikäjakaumaa. Pessistä laitettiin vielä mainos paikallislehteen ja näin jäätiin edelleen odottelemaan lisää ilmoittautumisia.

Taidetalo Pessin henkilökunnan kanssa käytiin keskustelua myös siitä, mitä sitten tapahtuisi, jos lapsiryhmää ei saataisi kokoon. Osallistujien määräksi oli ajateltu enintään 12 lasta, mutta kahdeksan oli Pessin taholta vielä riittävä määrä lapsia, jotta kurssi voitaisiin toteuttaa pal-kallisena. Keskustelujen jälkeen työparin kanssa päädyttiin siihen tulokseen, että kurssi ve-dettäisiin läpi pienemmälläkin ryhmällä, vaikka palkallinen työsuhte ei toteutuisi. Kurssia ja toimintaa oli suunniteltu kuitenkin jo pitkään ja olisi sääli, jos toiminta ei toteutuisi kaiken suunnittelun jälkeen. Kun kesäkurssiin oli enää muutama päivä, lapsia oli iloksi ilmoittautunut kymmenen, joista kahdeksan olisi koko toiminnan ajan mukana ja kaksi lasta olisi paikalla noin puolet kurssista. Tämä merkitsi siis sitä, että toiminta toteutuisi ja oma kehittämispro-jekti olisi mahdollinen opinnäytetyötä varten.

Nykypäivänä tiedottamisessa turvaudutaan välillä hieman liikaa Internetiin. Pessin henkilö-kunta oli myös sitä mieltä, että perinteisiä tiedotusväyliä ei saa unohtaa. Pienet mainokset suoraan kohderyhmälle on osa tiedottamista, mutta sen eteen pitää nähdä myös hieman vai-vaa. Internet ei siis ole ilmoitustaulu, joka takaa, että kohderyhmä aina saavutetaan. Luovaa Luonnosta kesäkurssin tiedottamisessa ahkeruus palkittiin ja toiminta sai osallistujat.

4.3 Toimintakerrat - LUOVAA LUONNOSTA KESÄKURSSI

Jokaisella suunnitellulla toiminnalla tulisi olla ”punainen lanka”, joka johtaa toiminnan suun-taa ja päämäärää yhteisten tavoitteiden saavuttamiseksi. Punainen lanka luo arvoperustan ja tätä kautta myös kestävä pohjan toiminnalle. Tässä toimintakertojen kuvauksessa Luovaa Luonnosta kesäkurssin suuntaviivana on käytetty polkua, joka johdattaa lapset kohti kestä-vämpää ympäristöä mukavan yhdessäolon ja toiminnan avulla. Polulla ohjaaja on suunnan näyttäjä ja rinnalla kulkija. Hän mahdollistaa lapsille havaintojen tekemisen, niistä puhumi-sen ja tätä kautta myös oppimisen. Ohjaaja järjestää mielekästä toimintaa ja johdattaa lap-sia dialogiin ja on myös itse valmis kuuntelemaan heidän kokemuksia. Lisäksi ohjaaja doku-

mentoi esille tulleita ilmiöitä ja lasten kokemuksia ympäristöstä sekä koko Luovaa Luonnosta kesäkurssista.

Tässä osiossa on kuvattu toimintakertojen päiväkohtaiset tavoitteet sekä suunniteltu toiminnan runko. Koska tarkoitus oli myös kuunnella lasten toiveita ja painottaa lapsilähtöisyyttä, saattoi päivän kulku muokkautua jossain kohtaa hieman erilaiseksi. Tämä rikastutti kesäkurssin toimintaa ja mahdollisti luovat ratkaisut kurssin edetessä. Jokaisen päivän kohdalla on nostettu esiin ilmiöitä ja kokemuksia toiminnan varrelta eikä suinkaan kuvattu koko päivää yksityiskohtaisesti. Toimintakertojen kuvaukseen on liitetty mukaan myös valokuvia, joiden avulla on tarkoitus havainnollistaa toiminnan sisältöä. Kuviin ei ole liitetty kuvatekstejä vaan niiden avulla on tarkoitus lähinnä nostaa esiin lasten tekemiä havaintoja ja tuotoksia sekä toiminnan tarjoamia mahdollisuuksia. Valokuvat ovat toimineet myös osana arviointiaineiston keräämisessä.

Lasten taidetalo Pessi tarjosi toiminnalle mahtavat tilat. Kurssin aikana käytössä oli lähes koko talo. Tilojen käytössä päädyttiin siihen, että pienemmässä huoneessa kokoonnuttiin aamuisin ja välipala-aikaan sekä muina yhteisinä keskusteluhetkinä. Kädentaidot ja muu toiminta keskittyi isompiin tiloihin, joita myös hyödynnettiin hyvin kurssin ajan. Tilojen lisäksi kurssilla saatiin käyttää Pessistä löytyviä materiaalivarastoja. Toimintaa varten ei pyydetty tekemään mitään erityishankintoja, vaan koska kyse oli ennen kaikkea kestävästä elämäntavasta ja kierrätyksestä, kurssilla hyödynnettiin jo saatavilla olevia materiaaleja.

Päivät aloitettiin ja lopetettiin yhteiseen kokoontumishetkeen, alku- ja päätöspiiriin. Tällä tavalla lapset saatiin kertomaan tunnelmistaan koko ryhmälle. Yhteiset kokoontumiset olivat hyvä tapa korostaa vuorovaikutusta ja yhteisöllisyyttä ryhmässä. Päätöspiirien yhteydessä lapsille tehtiin hymiöarviointi päivästä sekä kysymyksiä toimintaan ja lasten kokemuksiin liittyen (Katso liite 4 Lasten päiväkohtainen palautekysely). Kolmen joka päivä toistuvien kysymysten lisäksi oli mietitty myös kolme päivän toiminnan sisältöön sopivaa kysymystä. Näin saatiin tietoa toiminnan suunnasta ja sen mielekkyydestä sekä lasten toiveista kesäkurssin edetessä. Päiväkohtainen lasten palaute toimi myös tärkeänä arviointiaineistona opinnäytetyössä.

Toiminnalle ei haluttu asettaa tarkempia kellonaikoja muutoin kuin aloitus ja loppumisajat. Noin puolivälissä päivää pidettiin välipalatauko, jolloin syötiin kotoa tuodut eväät. Oli tärkeää antaa tarpeeksi aikaa lapsille jokaisessa toiminnan vaiheessa. Ei ollut mielekästä siirtyä hurjaa vauhtia eteenpäin vain sen vuoksi, että kaikki suunniteltu toiminta saataisiin vietyä läpi kurssin aikana. Lapsi tarvitsee kannustusta sekä aikaa ja rauhaa mielikuviensa työstämiseen (Rusanen & Torkki 2001:94). Kurssille oli varattu joitakin ”lisätehtäviä”, jos joku lapsista olisi

nopeampi ja jäisi odottelemaan muita ryhmän lapsia joutilaana. Tavoite oli siis, että tekemistä riittäisi, mutta kiireen tuntua ei saanut olla missään vaiheessa toimintaa.

Kesäkurssin toiminnan avulla muun muassa

- tuetaan lapsen kasvua toiminnallisuuden, elämyksellisyyden ja myönteisten kokemusten kautta.
- rakennetaan luova, turvallinen sekä avoin ilmapiiri ja tätä kautta mahdollistetaan lapsille hyvät puitteet oppia ja kokeilla erilaisia asioita kurssin aikana.
- lisätään lasten ympäristötietoisuutta sekä ohjataan heitä eettisesti ja ekologisesti kestävän kehityksen periaatteita kohti. Välitetään lapsille ympäristöä säästävää ja kunnioittavaa toiminnan mallia.
- luodaan lapsille mahdollisuuksia havaintojen tekemiseen ja niiden yhdessä jakamiseen sekä tarjotaan välineitä ja innostetaan heitä itse käsillä tekemiseen.

Toiminnot eivät saa olla liian vaikeita tai yksityiskohtaisia. Tehtävät eivät saa turhauttaa lasta ja johtaa epäonnistumiseen. Onnistumisen kokemukset ovat tärkeitä varsinkin lapsille, joilla on esimerkiksi oppimisvaikeuksia ja epävarma olo omasta osaamisestaan sekä pärjäämisestään. Kielteiset kokemukset vahvistavat heikkoa itsearvostusta, joka puolestaan johtaa negatiiviseen kehään oppimisessa. (Känkänen 2003: 87-88.)

Toiminta voidaan nähdä taiteenomaisena toimintana muun muassa siksi, että se koostuu monenlaisista toiminnoista. Toiminnan suunnittelussakin on enemmän tai vähemmän taiteellinen luonne, jos ajattelemme tätä taiteen kaltaisena toimintana. Tällöin suunnittelijan omat tunteukset ja kokemukset, tieto, kokeilu sekä oivallukset ovat kokonaisuuden oleellinen perusta. Henkilökohtaisuus ja persoonallisuus ovat luovassa taiteellisessa työssä itsestään selvyys. Oppimistapahtuman sosiaalinen ilmapiiri ja ryhmän dynamiikka sekä jokaisen osallistujan elämis- ja kokemusmaailma ja tapa ilmaista asioita ovat myös taiteellisia ja opetuksellisia tekijöitä. (Mantere 1995: 11,12).

Toimintapäivien päätteeksi käytiin työparin kanssa keskustelua siitä, kuinka päivä oli onnistunut ja mitä erityistä huomioitavaa päivän kulusta tai ryhmästä oli noussut esiin. Koska päivät olivat täynnä touhua, oli mielekästä keskustella myös toisen tekemistä havainnoista ja kokemuksista. Kun lapset oli saateltu koteihin, käytiin läpi vielä tulevaa päivää ja toimintaa koskevia suunnitelmia ja tehtiin valmisteluja seuraavaa aamua varten.

4.3.1 Kesäkurssin ensimmäinen päivä - Ryhmän lapset

1. päivän tavoitteet:

Tavoitteena on tutustua kerhoon tulleisiin lapsiin sekä ryhmään ja sen käyttäytymiseen. Opettelemme toistemme nimet. Pyrimme leikkien ja pienimuotoisen toiminnan avulla ryhmäyttämään lapsia. Tutustumme koko kerhon sisältöön ja Pessin tiloihin. Aloitamme kädentaidolliset työt.

Toiminnan runko:

Kerromme tulevasta kesäkerhosta ja sen tarjonnasta sekä tutustumme toisiimme erilaisin leikein, kivi kiertää.

Nimirintanappien tekoa

Aloitamme omien kerhovihkosten / kansien teon kartongista, kankaista ja matonkuteesta.

Käymme läpi päivän päätteeksi lasten tuotokset.

Ensimmäinen toimintakerta torstai 4.6.2009 koitti ja odotimme lapsia saapuvaksi Luovaa Luonnosta kesäkurssille. Jännittyneinä odotimme saapuvatko kaikki lapset paikalle vai jäisikö osanottajamäärä ilmoittautumisista huolimatta pieneksi. Pikkuhiljaa lapsia alkoi saapua ja kaikki yhdeksän ensimmäiselle viikolle ilmoittautunutta oli tullut paikalle kun aloitimme alkupiirin klo 10.00.

Lapsiryhmä muodostui yhdeksästä tytöstä. Heistä nuorin täytti kuusi vuotta toiminnan aikana ja vanhin lapsista oli juuri täyttänyt 10 vuotta. Suuri osa lapsista oli seitsemän vuoden ikäisiä. Osa lapsista oli tullut kurssille kaverin kanssa, mutta mukaan mahtui myös lapsia, jotka eivät tunteneet entuudestaan muita ryhmän jäseniä.

Alkupiirissä valmistauduttiin kertomaan lapsille tulevasta kurssista ja sen sisällöstä. Tämän lisäksi heille kerrottiin ohjaajien roolista myös opiskelijoina ja opinnäytetyön tekijöinä. Lapsille kerrottiin, että heidän toimintaansa ja tuotoksiaan kuvattaisiin ja heille esitettäisiin kysymyksiä toimintaan sekä heidän ajatuksiinsa liittyen ja nämä myös kirjattaisiin ylös. Lapsille painotettiin tässä asiassa vapaaehtoisuutta. He saivat vastata kysymyksiin ja kertoa asioita jos halusivat, mutta oli sallittua olla myös kertomatta. Valokuvissa ei ollut pakko olla mukana, jos lapsi ei näin halunnut. Keneltäkään ei vaadittaisi erityisiä ponnisteluja vaan riitti, että osallistui toimintaan omana itsenään ja kykyjensä mukaan.

Aamupäivästä leikittiin erilaisia nimi- ja ryhmäyttämisleikkejä. Leikin hyödyllisyys yhteisen toiminnan virittäjänä näkyy muun muassa siinä, kun sen avulla tullaan tutuksi tai, kun se yhdistetään oppimiseen (Riihelä 2004: 35). Hyvän ja hyväksyvän ilmapiirin luominen on yksi tärkeimmistä ja haasteellisimmista tehtävistä ryhmän aloitus vaiheessa. (Toikka & Toikka 2006: 28). Leikkien jälkeen lapset siirtyivät tekemään rintanapit, joihin laitettiin oma nimi. Rintanapit saivat heti alkuun suuren suosion. Lapset innostuivat tekemään niitä myös sisaruksilleen ja joidenkin äiditkin taisivat saada omansa. Kun kaikki saivat omansa tehtyä, päivää jatkettiin välipalan syömisellä.

Ensimmäisen päivän tavoitteena oli havainnoida ryhmän toimintaa ja tutustua lapsiin. Lapset tuntuivat kovin innostuneilta osallistumaan kaikkeen. Ryhmä oli tasapainoisen tuntuinen jo heti toiminnan alkumetreillä. Kukaan ei jättäytynyt sivuun tai päättänyt olla osallistumatta, vaan kaikki lapset olivat heti alusta asti mukana toiminnassa. Ja mikä mukavinta, lapset tuntuivat kuitenkin hyvin erilaisilta omilta persoonilta, joiden aktiivisuus ja iloisuus heijastuivat koko ryhmän toimintaan.

Lapset aloittivat kurssikansioiden teon iltapäivän kädentaitojen osalta. Olin tuonut ison kassilisen kangastilkkuja mukaan. Näistä oli tarkoitus leikata ja liimata kartongille kansien pääliset. Tarkoituksena oli käyttää kollaasitekniikkaa, johon jokainen lapsi saisi osallistua omalla tavallaan ja taidoillaan. Tärkeintä oli, että lasten tuotoksia tarkasteltiin siitä näkökulmasta, että ryhmässä oli tilaa erilaisuudelle (Toikka & Toikka 2006:28). Lapset saivat vapaasti käyttää mielikuvitusta sekä itse suunnitella ja luoda kankaista oman näköisen kansion. Tähän oli sitten tarkoitus kerätä kurssin aikana tehdyt tuotokset ja muut saadut materiaalit.

Pöydälle leviteltiin iso kasa erilaisia kangaspaloja ja vyyhti kirjavaa matonkudetta. Kankaiden seassa oli myös erilaisia vanhojen vaatteiden jäännöspaloja, joista saattoi löytyä esimerkiksi nappeja, olkatoppauksia ja muita tarvikkeita. Näitä kaikkia oli lupa käyttää kansioiden koristeeluun. Lapset kävivät rauhassa valikoimassa vuorotellen kasasta joitakin kankaita ja alkoivat toteuttaa suunnitelmiaan. Siinä kankaanpalat saivat sitten uutta muotoa ja kansiot uutta ilmettä. Oli mukava huomata kuinka lapset pitivät kankaiden käsittelystä. Samalla tunnustel-

tiin kankaiden pehmeyttä ja rosoisuutta, joustavuutta ja paksuutta sekä ihasteltiin värejä ja kuvioita. Lapset ilmaisivat ääneen tekemiään havaintoja: ”Kevyt kun höyhen”, ”Ihanan sileää”, ”joustavaa”, ”pehmeää”. Kädet tekivät työtä samalla kun muut aistit tekivät havaintoja. Näin eri aistien kautta tuleva tieto sytytti lasten aivot, hermoradat ja mielen (Airas & Brummer 2003: 163). Kaverin kanssa jaettiin ideoita ja materiaaleja keskenään. Ilmassa leijui tekemisen tuntua.

Lapset tekivät kansiota omien taitojensa mukaisesti. Heidän keskittyessään kansien tekemiseen ohjaajilla oli mahdollisuus havainnoida lasten kädentaidollista työskentelyä ja kartoittaa samalla olisiko kaikki suunnitellut toiminnot sopivia jokaiselle lapselle. Lapset suoriutuivat hienosti ja aika itsenäisesti työskentelystä. Kangas on kuitenkin hieman vaikeampaa leikata ja liimata kuin esimerkiksi paperi.

Loppupäivästä kokoonnuttiin katsomaan lasten tuotoksia. Jokainen sai esitellä oman kansionsa ryhmän muille jäsenille ja kertoa teoksestaan, jos halusi. Kaikki lapset eivät ehtineet saada kansiotaan aivan valmiiksi, mutta näitä jatkettiin tulevien päivien aikana. Värien kirjo ja erilaiset muodot sekä matonkuteista tehdyt kolmiulotteiset ratkaisut nousivat esiin lasten teoksista.

Päätöspiirissä lapsille tehtiin hymiöarviointi ja esitettiin päivään liittyviä kysymyksiä. Kaikki olivat päivään erittäin tyytyväisiä ja antoivat arvioinniksi 😊. Lapsilta kysyttiin miltä kansioiden tekeminen heistä oli tuntunut. He olivat sitä mieltä, että se oli ollut hauskaa ja kivaa. Tilkkujen liimaaminen oli ollut jostain lapsesta mielekästä puuhaa. Vastauksista nousi esiin myös se, että lapset olivat erityisen innostuneita siitä, kun he saivat itse valita mitä kansioon tekivät ja mitä kankaita siihen käyttivät. Lisäksi kankaiden värit ja kuosit sekä matonkude, joka mahdollisti erilaiset punostyöt ja kolmiulotteiset ratkaisut, olivat innostaneet lapsia kansioiden teossa.

Lapset kuvailivat työskentelyään ryhmätyöskentelyksi. Tämä saattoi johtua siitä, että he työskentelivät yhden ison pöytäryhmän ääressä, jolloin oli mahdollisuus seurata myös toisten työskentelyä. Tämä mahdollisti lasten välisen vuorovaikutuksen ja havainnoinnin ryhmässä. Lapsilta kysyttiin auttoivatko he työskentelyn aikana kaveria tai auttoiko kaveri häntä. Suurin osa lapsista oli aluksi sitä mieltä, että he olivat työskennelleet itsenäisesti. Keskustelun yhteydessä nousi esiin kuitenkin kaverin ”matkiminen”. Lasten kanssa mietittiin kuinka vierus- toveri oli saanut joitakin hyviä ideoita, kun hän oli katsonut toiselta mallia ja sekin on eräänlaista kaverin auttamista. Joku lapsista koki kuitenkin myös saaneensa apua ja auttaneensa kaveria.

Kun lapsilta kysyttiin mikä päivässä oli ollut erityisen kivaa, kolme lapsista oli sitä mieltä, että juuri kansioiden tekeminen oli ollut hauskinta. Myös kerhoon pääsy ja eväiden syöminen nousivat esiin. Kaksi lasta kertoi, että kaikki oli ollut mukavaa ja yksi lapsi kertoi ohjaajien olevan kivointa. Nämä palautteet tuntuivat heti ensimmäisenä päivänä mukavilta ja antoivat vieläkin enemmän lisäintoa tuleville päiville. Lapset kertoivat, että olisivat halunneet myös maalata ja piirtää, leikkiä hippaa ja piilosta sekä mennä ulos puistoon. Näistä vastauksista nousi esiin lasten mielipiteet ja toiveet, joita voitaisiin hyödyntää tulevana päivänä kurssin edetessä. Lisäksi lapset tunsivat, että heitä kuunnellaan ja heidän mielipiteensä ovat tärkeitä ohjaajille.

Ryhmä oli työskennellyt koko iltapäivän tiiviisti ja innostuneesti, eikä kukaan lapsista ollut jättänyt työtään sivuun tai sanonut, että ei jaksaa tai halua tehdä. Kaikki olivat tyytyväisiä päivään ja innolla odotettiin jo seuraavaa. Tästä se sitten lähti, lasten ja kahden ohjaajan seikkailu kohti yhteistä luovaa, innostavaa, iloista ja kestäväää toimintaa.

4.3.2 Polun ensiaskelilla

2. päivän tavoitteet:

Päivän tavoitteena on havainnoida kuinka lapset liikkuvat ryhmänä ja mitä erityistä huomiotavaa nousee ryhmän käyttäytymisestä. Havainnoidaan lasten innostumista ympäristössä ja siellä liikkumisessa. Vietetään mukava ympäristöpäivä.

Toiminnan runko:

Ryhmäyttämisleikkejä, matonkudekerä kiertää

Teemme kävelyretken lähialueella havainnoiden ympäristöä ja luontoa (kirjaston puisto)

Jatkamme työskentelyä Pessissä. Keskustelemme havainnoista ja maalaamme tai piirrämmme havaintojen pohjalta, muodot, värit, äänet, tunteet.

Kokoonnumme tarkastelemaan lasten ympäristö- ja luontokokemuksia.

Toinen kurssipäivä aloitettiin jälleen alkupiirillä, jossa kerrattiin nimet ja tutustuttiin toisiimme leikkien avulla. Oli yllättävää, kuinka hyvin lapset olivat tulleet tutuiksi keskenään. He olivat muodostaneet jo heti alusta alkaen avoimen ja toimivan ryhmän. Ryhmää oli mukava ja vaivaton ohjata. Välillä ryhmän nuorimmat olivat hieman malttamattomia, mutta tämä kuului ikään ja antoi omalla tavalla hyvinkin positiivisen sävöyksen ryhmän toimintaan.

Kuusivuotiailla lapsilla on vielä kyky ilmaista tunteitaan ja ajatuksiaan spontaanisti ja vapautuneesti, kun taas vanhemmat lapset ovat jo hieman pidättyväisempiä. Noin seitsemästä vuodesta eteenpäin lapset miettivät jo tarkemmin mitä vastaavat ja onko vastaus oikein. Uskon, että nuoremmat lapset näyttivät omalla malttamattomuudellaan ja avoimuudellaan myös toisille lapsille positiivista ja avointa suuntaa. Tässä vaiheessa oli huomattavissa kuinka erikikäiset lapset täydensivät ryhmää ja tukivat toistensa oppimista. Vanhemmat lapset huomioivat nuoremmat ja nuoremmat puolestaan katsoivat ihannoiden mallia vanhemmilta lapsilta.

Alkupiirissä oli tarkoitus kertoa valtakunnallisesta ympäristöpäivästä, mutta koska lapset odottivat jo malttamattomina ulos lähtöä, aihe sivuttiin ja keskityttiin lähialueen puistoretkeen. Ympäristöön tutustuminen voi tapahtua esimerkiksi yhteisenä retkenä, yhteisenä oppimisen ja tutkimisen välineenä siitä kuinka luonto ja rakennettu ympäristö eroavat toisistaan tai täydentävät toisiaan (Karppinen 2001: 116). Päivä oli sateinen, mutta tämä ei haitannut lasten innostuneisuutta. Kaikilla oli mukanaan sadevarusteet ja näin ollen retki lähipuistoon saattoi alkaa. Lapset valitsivat parin itselleen ja niin käveltiin parijonossa puistoon. Tarkoituksena oli viettää aamupäivä puistossa ja mennä tämän jälkeen taidetalo Pessiin syömään eväät.

Puistossa oli keinoja ja muita leikkivälineitä, jotka herättivät lasten kiinnostuksen. Tasapuolisesti kaikki pääsivät kokeilemaan eri välineitä. Välillä lasten huomio johdatettiin myös muuhun ympärillä olevaan. Ryhmä käveli puiston läpi johtavalla polulla tutkien ja ihmetellen. Lapsia pyydettiin tekemään havaintoja eri aistien avulla ja kiinnittämään huomiota puistikosta löytyviin muotoihin. Kaikkien iloksi rusakkopariskunta ilmestyi pensaikosta ja nämä saivat täysin lasten huomion.

Leikki on elämän suola. Se yhdistää lapsia ja on yhteisöllisyyden perusta. Vieraus hälvenee ja yhteisymmärrys sen vaiheissa syvenee. Leikin suurimpia hyötyjä on yhdessä tekemisessä ja yhteisen halutun toiminnan aikaansaamisessa. Leikki luo mahdollisuuksia ja antaa tilaa ereh-

dyksille. Lasten leikki yhdistää mielikuvituksen ja tiedon, tunteen ja järjen, suunnittelun ja toiminnan, naurun ja vakavuuden. Se yhdistää kaikki yhdeksi ryhmäksi. Leikin avulla yksinäinen saa mahdollisuuden tulla osallistujaksi ja tällöin kaikki on mahdollista. (Riihelä 2004: 35,36.)

Retken tarkoitus oli havainnoida ryhmän toimintaa taidetalo Pessin ulkopuolella, jolloin lapsille aukeaa erilainen mahdollisuus toimia ryhmässä. Tarkoituksena oli saada tietoa siitä kuinka ryhmä käyttäytyy ja mihin olisi hyvä varautua tulevia retkiä silmällä pitäen. Oli ilo huomata kuinka hyvin ryhmä pysyi yhdessä ja siirtyi paikasta toiseen polulla ja sen lähiympäristössä ilman erimielisyyksiä. Lapset touhusivat ja tekivät havaintoja sekä juoksentelivat ja leikkivät iloisesti. Liikkuminen oli luontevaa ja innokasta. Oli siis turvallinen olo lähteä tämän ryhmän kanssa kohti kesäkurssin tavoitteita. Päivän retki jäi hieman suunniteltua lyhyemmäksi, koska nälkä ja kylmyys yllättivät lapset. Niinpä lähdimme yhteistuumin Pessiin syömään ja rauhoittumaan ennen iltapäivän toimintaa.

Iltapäivällä lapset maalasivat ympäristössä tekemiään havaintoja. Lapsille jaettiin vesivärit, joissa oli kuusi perusväriä, vesiastiat ja pensselit sekä isot paperit. Näillä välineillä heidän oli tarkoitus tuoda esiin kokemuksiaan aamupäivän puistoretkestä. Jo edellisenä päivänä lapsilta oli tullut toiveita saada maalata. Nyt tämä toive toteutui ja lapset alkoivat innolla työstää tekemiään havaintoja paperille. Samalla kun lapset maalasivat, ryhmässä keskusteltiin heidän tekemistään havainnoista.

Ensimmäisenä lasten aloittaessa työskentelyään, ilmaan nousi kysymys: ”*Miten näistä väreistä saadaan vihreää?*” Heille oli ensisijaisesti jäänyt mieleen retkestä puiston ja luonnon vihreys. Vaikka puisto oli keskellä kaupunkia ja lähistöllä oli harmaita kivrakennuksia, autoja ja teitä, lapset olivat sisäistäneet olevansa kuitenkin osana luontoa. Joillain lapsilla lähirakennukset ja autot näkyivät maalauksissa, mutta suurimmalla osalla luonto ja eläimet olivat etusijalla. On erityisen tärkeää jättää kaupunkirakentamisessa tilaa myös puistoille. Ihmiset saavat kaupungin vilinän keskellä tuntea luonnon läheisyyden ja nauttia sen antimista.

Lapset elävät tässä hetkessä ja nauttivat toimiessaan erilaisissa ympäristöissä. Lasten maalauksissa näkyivät keinut, leikkipaikat, puut ja metsä, rusakot ja linnut. Ainoastaan kaksi ryhmän lasta maalasi teokseen ihmisiä ja sadetta. Sateen olisi luullut näyttäytyvän useammassakin maalauksessa, mutta se ei ollut lapsille olennainen tai häiritsevä tekijä puistoretkellä, eikä näin ollen saanut myöskään heiltä liiemmin huomiota osakseen. Useimmissa maalauksissa paistoi aurinko. Olisiko tämä kuvastanut lasten kokemusta joka loisti heistä sisältäpäin.

Polun ensiaskelilta ja lasten teoksien joukosta haluan nostaa esiin erään seitsemän vuotiaan tytön maalauksen, ”Metsä ja jänis”. Lapsi kuvasi tekemiään havaintoja käyttäen värejä lapsil-

le tavanomaiseen tapaan monipuolisesti ja mielikuvituksellisesti. Lähiympäristön rakennukset teoksen yläosassa olivat värikkäitä todellisen harmaan värin sijaan ja eläimet olivat saaneet iloisin ilmeen eri värien vaikutuksesta. Äiti ja lapsi - jänikset olivat kolonsa suojissa ja isäjänis hyppelemässä puistossa. Linnut lauloivat ja puisto ”viheriöi”. Lapset hahmottavat ajatuksiaan ja tunteitaan tekemällä havaintojen ja mielikuvien pohjalta kuvia, jolloin he antavat myös näkyvän muodon mielikuvilleen (Mäkivaara & Sarviaho 1999: 16).

”Metsä ja Jänis”

”Metsä ja jänis” teos sai jatkoa *”Kaupunki ja jänis”* teoksella. Siinä oli mukana autot ja autotiet, enemmän kaupunkimainen ympäristö sekä jänis ylittämässä vaarallisesti autotietä. Tyttö oli siis jatkanut mielikuvituksensa avulla jäniksen elämää puiston pensaikoiden suojista. Hän kuvitteli jäniksen elämän kaupunkiympäristössä ja kertoi tarinaa teosten välityksellä. Maalaus sai osakseen myös ryhmän huomion ”punaisen polun” osalta. Lapset kyselivät mikä tuo punainen oli keskellä teosta. Teoksen maalannut tyttö vastasi sen olevan polku, mutta ei osannut tai ehkä halunnut kertoa siitä tarkemmin.

”Metsä ja jänis” teos oli jollain tapaa minulle itselleni ajatuksia herättävä. Punainen polku tuotti mielle yhtymiä ”punaiseen lankaan”. Punaisena lankana opinnäytetyössä ja toiminnassa oli tuottaa lapselle myönteisiä kokemuksia ympäristöstä ja tätä kautta johtaa heitä myös yhteiseen kestävämpään elämään. Teos innosti minua johtamaan opinnäytetyön lukijoita polkua pitkin toiminnan raportti osuudessa. Idea opinnäytetyön polulla kulkevista lapsista ja polun johdattamista toiminnoista syntyi muun muassa tämän *”Metsä ja jänis”* teoksen myötä. Kun lasten teoksia tarkastelee, voi löytää sellaisia asioiden yhteyksiä, joita ei muutoin tulisi ajatelleeksi.

Kun jotakin ilmiötä halutaan ymmärtää tietyllä tavalla, on ensin tunnistettava oma asenne tätä ilmiötä kohtaan. Oma asennoituminen puolestaan vaikuttaa kokemukseen. Mahdollisim-

man rikkaan kokemuksen kokeakseen on kyettävä myös omien asenteiden avoimuuteen. Ihminen voi pyrkiä muuttamaan itseään vastaanottavaisemmaksi ja rohkeammaksi kohdatessaan uusia asioita ja outoja tilanteita. Kiinnostus ja kyky innostua ovat esisijaisen tärkeitä asioita oman kokemusmaailman rikastamiseksi. (Rannisto 2007: 34.)

Päivän päätteeksi kokoonnuttiin jälleen katsomaan lasten teoksia. He olivat saaneet tehtäväksi keksiä teokselleen nimen. Teokset olivat nimeltään muun muassa ”Kosteä”, ”Metsäretkellä”, ”Pupu”, ” Pupu metsässä” ja ”Kirjaston puisto” sekä ”Sade pilvi”. Tarkkaavaisesti lapset katselivat ja kuuntelivat toisiaan. He esittivät toisilleen teoksiin liittyviä kysymyksiä ja keskustelivat puistokokemuksista. Kun lapsilta kysyttiin mikä päivässä oli ollut hauskinta, päällimmäisenä nousi esiin puistoretki ja siellä loikkineet rusakot. Tämän lisäksi maalaaminen sekä edellispäivän kansioiden loppuun tekeminen oli ollut mukavaa.

Hymiöarvioinnissa tuli jälleen kaikilta lapsilta positiivista palautetta ☺, mutta joitain lapsia oli hieman jäänyt jokin asia mietityttämään päivän aikana. Kun heiltä kysyttiin mitä nämä asiat olivat, niin lapset kertoivat kylmyyden ja nälän ja sateen häirinneet heitä. Joku lapsi koki tämän lisäksi, että oli ollut tylsää kun piti lähteä puistosta liian aikaisin pois ja yksi lapsista koki rusakkojen karkuun lähdön jääneen harmittamaan. Lapsista tuntui kuitenkin kivalta olla ulkona ja puistossa. He kertoivat pitävänsä erityisesti metsän eläimistä, rusakoista, linnuista ja oravista. Lapset olivat aika vähäsanaisia vastauksissaan, kun heille esitettiin kysymyksiä, mutta heidän teoksensa puhuivat puolestaan. Niistä oli hyvin huomattavissa kuinka monipuolisesti lapset olivat tehneet havaintoja ja viihtyneet retkellä.

Olin kuvannut oppimispäiväkirjassani ryhmän olemusta leppoisaksi ja harmoniseksi. Lasten välillä ei esiintynyt ristiriitoja, eikä kukaan jäänyt ryhmässä ulkopuoliseksi. Myös Pessin henkilöunta sanoi meillä olevan ”hyvä meininki” ryhmässä. Lapset olivat aktiivisia, luovia ja toimivat tavoitteiden mukaisesti ryhmässä. Polun päämäärä ja tavoitteet saavutettiin tämän päivän osalta hyvin ja matka jatkui suunnitelmien mukaisesti.

4.3.3 Ympäristön havaintoja ja aarteita polun varrelta

3. päivän tavoitteet:

Tavoitteena on tutustua lasten kanssa Tikkurilan lähialueen kauniiseen luontoon. Lapset saavat leikkiä vapaasti luonnossa ja etsiä luonnosta aarteita, joista voi tehdä kädentaitoja / luoda jotain kivaa. Lasten havaintojen ja innostuneisuuden tutkailua retken aikana. (Heurekan puisto)

Toiminnan runko:

Teemme luontoretken lähialueelle, missä lapset saavat tutustua luontoon ja sieltä löytyviin aarteisiin sekä leikkiä luonnon keskellä. Etsimme ja keräämme materiaaleja seuraavien päivien askarteluja varten.

Katsomme, työstämme ja käymme läpi päivän päätteeksi lasten löytämät aarteet

Teemme Luonto-liiton Kevätseurantatehtäviä ja Metsän mysteeri tehtäviä.

Maanantai koitti ja lapset saapuivat viikonlopun jälkeen innokkaina kurssille. Yksi ryhmän lapsista oli osallistunut ainoastaan edellisen viikon toimintakerroille ja yksi lapsista oli sairastunut. Myös joukon nuorimmainen oli tällä kertaa poissa. Näin lapsia oli kolme vähemmän ja viikko alkoi kuuden lapsen voimin. Alkupiirissä keskusteltiin viikonlopusta ja lasten ajatuksista. Lisäksi kerrottiin päivän tavoitteista ja tulevasta luontoretkestä. Valmistauduimme retkeen ottamalla eväsreput mukaan ja tällä kertaa lapset ottivat parikseen hieman ”vieraaman” ja eri-ikäisen ryhmän jäsenen. Ajatuksena oli, että isommat huolehtivat myös ryhmän pienimmistä.

Polku lähti johdattamaan lapsia eteenpäin. Päämääränä oli Tikkurilassa sijaitsevan Tiedekeskus Heurekan läheinen puistoalue joen varressa. Lapset lähtivät innokkaina kävelemään joen rantaan, jossa eteen avautui kaunis luonto. Polun varrelta löydettiin hyviä majapaikkoja, joen laskupaikka, kauniita suihkulähteitä ja erilaista luonnonmateriaalia seuraavan päivän käden- taitoihin. Lapset tekivät mielenkiintoisia havaintoja kaikkien aistien avulla. He löysivät asioille hyvin monimerkityksellisiä näkökulmia ja näin avasivat myös ohjaajan silmiä. Lasten tekemät havainnot ja kiinnostuksen kohteet voivat usein poiketa hyvinkin paljon aikuisten ennalta suunnittelemista, jolloin aikuisen on arvostettava lapsen tapaa tehdä tutkimuksia (Mäkivaara & Sarviaho 1999: 13).

Eräs lapsista haisteli tuoretta kuusen oksaa ja kehui sitä hyväksi tuoksuksi. Tyttö kuvasi kuusenoksan muistuttavan tukkaa ja halusi ehdottomasti ottaa itselleen tuosta oksasta pienen osan aarteekseen ja hyödyntää tämän seuraavan päivän teokseensa. Luonnon ympäristö on vaihtoehto lasten arkiympäristölle, joka tarjoaa kauneuden kokemuksia ja lapsen eri aistien janoamia virikkeitä (Suosalo ym. 2008: 12).

Marjut Mäkivaara ja Mari Sarviaho (1999: 8,9) kertovat kirjassaan Kivi, paperi ja sakset, että lasten ennakkoluuloton asenne saa aikuisenkin huomaamaan asioiden monimerkityksellisyyden. Aikuisilla on tapana käsitellä asioita liian tietopainotteisesti ja kapeakatseisesti. Kun aikuinen pohtii yhdessä lapsen kanssa havaintoja ja niihin liittyviä asioita sekä sallii mielikuvi- tukselliset ratkaisut, kasvattaja luo pohjaa lapsen luovalle ongelmanratkaisulle. Hyväksymällä

ja antamalla tilaa lapsen ajatuksille aikuinen viestittää arvostavansa häntä. Samalla aikuinen tukee myös lapsen itsetunnon kehitystä.

Saavuttuaan Heureka-pihalla sijaitsevaan kivipuistoon lapset pysyivät päästä kiville kiipeilemään ja leikkimään. He hyppelivät ja leikkivät kivillä ”ei saa osua maahan”-leikkiä, kuvailivat kivien muotoja ja värejä sekä muita ominaisuuksia. Löydöksiä olivat muun muassa ”sydänkivi”, ”tosi outo kultakivi”, ”skeittiramppi”, ”lasikivi”, ”mureneva kivi”, ”ihana kivi”, ”L-kivi” ja niin edelleen. Lapset saivat vapaasti liikkua ja keksiä tekemistä. Kysymysten avulla heitä ohjattiin havaintojen tekoon, mutta itse toiminta luonnossa lähti lapsista itsestään. Aikuisen näkökulmasta lähtevä liian rajattu toiminta vie lapselta mielenkiinnon ja tuottaa suppean ja pinnallisen kokemuksen lapselle (Mäkivaara & Sarviaho 1999: 13).

Leikin jälkeen etsittiin sopiva paikka eväiden syöntein ja samalla keskusteltiin luonnon merkityksestä ihmiselle. Lapsilta kysyttiin mitä luonto heille merkitsi ja mitä se tarjoaa lapsille. Vastaukset olivat monipuolisia. Joillekin luonto tarjosi leikkipaikkoja ja toiselle iloa ja värejä. Joku lapsista koki luonnon tarjoavan myös kauniita maisemia ja rauhaa sekä varjoja ja muotoja. Lapset kertoivat saavansa inspiraatioita piirustuksiin ja materiaalia askarteluihin luonnosta. Nämä olivat todella hienoja vastauksia ja kertoivat lasten kyvystä tehdä monipuolisia havaintoja lähiympäristöstään. Kuten Luovaa Luonnosta kesäkerhon toiminnassa myös Mäkivaaran & Sarviahon (1999: 10, 15) mukaan ympäristökasvatuksen perustan luovat yhteiset hetket jossa lapset ja aikuiset havainnoivat ympäristön kauneutta ja rumuutta sekä pohtivat ympäristön arvoa. Ympäristön elämyksellisen tutkimisen jälkeen on hyvä pohtia yhteisesti kokemuksia, jolloin aikuisen tehtävä on esittää oppimista edistäviä ja houkuttelevia kysymyksiä.

Lasten kanssa keskusteltiin myös siitä kuinka oma käyttäytyminen vaikuttaa toisiin ihmisiin ja luontoon. Eräs lapsista kertoi, että ei saa heittää roskia luontoon ja ei saa repiä oksia ja muita kasveja, ”ei saa tehdä väkivaltaa”. Hän söi eväitä ja katsoi joen rantaan ja sanoi: ”Ihana

olla luonnon rauhassa.” Mielessäni käväisi ajatus, että pääsevätkö nykypäivän lapset tarpeeksi irti kaupunkielämästä ja viedäänkö heitä luonnon keskelle. Lapsilta kysyttiin käyvätkö he luonnossa tai metsässä leikkimässä. Joku lapsista kertoi leikkivänsä ainoastaan omalla pihalla tai lasten leikkipuistoissa ja joku puolestaan kertoi leikkivänsä myös luonnossa, mutta ei metsässä.

Lapset saivat syönnin jälkeen tehdä Luonto-liitolta saatuja Kevätseurantatehtäviä. Luontoliitolta oli pyydetty materiaalia kurssia varten. Sieltä oli lähetetty ohjaajille tietoa ympäristökasvatuksen menetelmistä ja lapsille tehtäviä kurssilla tehtäväksi. Vaikka oli jo kesäkuun alku ja kevät pitkällä, tehtävät olivat käyttökelpoisia ja lapset innostuivat yhdessä niitä miettimään. Isommat auttoivat pienempiä tehtävistä suoriutumisessa. Näitä jatkettiin vielä iltapäivällä Pessissä.

Polku johdatti ryhmää pitkin joenvartta. Siellä lapset saivat touhuta hetken aikaa kunnes jatkettiin kävelyä ja aarteiden metsästystä. Joenvarressa lapsia viihdyttivät linnut, pienet ja isot, jotka tulivat syömään lasten jättämiä leivänmurusia aivan heidän lähelleen. Lapset keksivät omia leikkejä ja tutkivat maastoa sekä keskustelivat yhdessä. Oli kiva katsella kuinka ryhmän lapset viihtyivät yhdessä. Kaveriparit olivat muotoutuneet hieman uudella tavalla ja jokainen näytti tulevan toimeen keskenään. Eräs tyttö jopa harmitteli, kun joukon nuorimainen ei ollut päässyt retkelle mukaan, koska tämä oli niin kovasti retkeä odottanut. Lapset välittivät toisistaan ja olivat sisäistäneet ryhmän jäsenet tiiviiksi yhteisöksi, jossa heidän oli turvallista ja mielekästä toimia.

Ryhmä lähti kävelemään takaisin kohti taidetalo Pessiä. Lapset esittivät toivomuksen päästä takaisin Heureka-kivipuistoon tai muuhun leikkipuistoon vielä hetkeksi leikkimään. Koska kiirettä ei ollut ja matkan varrelle osui kiva leikkipaikka, päätettiin viettää vielä hetki kaunistaa kesäpäivää lasten kanssa leikkipuistossa. Leikkivien lapsien luovuus pulppuaa, kun he liittyvät toistensa seuraan ja keksivät aina vain uusia leikkejä (Riihelä 2004: 24).

Lapset olivat huomattavan paljon yhdessä. He kulkivat leikkipuistossa paikasta toiseen ryhmänä ja tekivät erilaisia asioita yhdessä. Lapset olivat iloisia ja nauttivat kavereiden seurasta. Ohjaajien ei ollut syytä puuttua lasten leikkeihin, vaan ainoastaan seurata sivusta heidän toimintaansa. Aikuisia tarvitaan ohjaamaan ja puuttumaan leikin kulkuun ainoastaan silloin, jos joku lapsista jää esimerkiksi alakynteeseen, leikin ulkopuolelle tai aiheutuu vaaratilanteita (Sinkkonen 2004: 76).

Ryhmän lasten yhteenkuuluvuuden ilmaisuissa korostuvat ystävälliset keskinäissuhteet sekä ystävyys. Yhteenkuuluvuus näyttäytyy lasten vuorovaikutuksessa tunteiden, empatian ja lojaalisuuden osoituksina sekä muihin lapsiin kohdistuvana erityishuomiona ja yhteistoimintana.

(Hännikäinen 2004: 150.) Leikki on henkilökohtaisesti koskettavaa ja samalla myös yhteisöllisyyteen innostavaa toimintaa. Se on yhdessäolon perusedellytys sillä ilman leikkiä ei lapsilla olisi luontevaa tapaa olla yhdessä. (Riihelä 2004: 32,35.)

Loppupäivästä lasten keräämät luonnonmateriaalit ja muut aarteet leviteltiin lattioille seuraavaa päivää varten kuivahtamaan ja samalla katseltiin mitä lapset olivat luonnosta löytäneet.

Taidetalo Pessiin palattuaan lapset jatkoivat Kevätseurantatehtäviä ja katselivat luonnosta löytämiään aarteitaan. Päätöspiirissä keskusteltiin päivän tapahtumista. Lasten mielestä päivässä oli ollut kivaa leikkipuistossa leikkiminen, Heureka kivipuisto ja luonto, josta lapset keräsivät materiaaleja. Kaksi lapsista oli kuitenkin sitä mieltä, että ei ollut kivaa olla koko päivän ulkona. Jonkun mielestä taas ei oltu tarpeeksi ulkona. Yksi lapsista kertoi retkellä olleen liian kuuma ja tylsää. Jotkut olisivat halunneet myös askarrella tänä päivänä.

Vastauksista kävi ilmi, että lapset olivat väsyneitä koko päivän kestäneestä retkestä luonnon helmassa. He eivät oikein itsekään tuntuneet tietävän mitä ajattelivat. Oli kuitenkin kiva kuulla, että lapset uskalsivat rohkeasti ilmaista tunteitaan ja myös tyytymättömyyttään ryhmässä. Tämä osoitti luottamuksellista ja avointa ilmapiiriä, jossa ryhmän oli hyvä toimia. Kun lapsilta kysyttiin miltä heistä tuntui olla ulkona luonnossa, he olivat kuitenkin kaikki sitä mieltä, että kivalta ja hauskalta. Lasten mielestä luonnossa oli erityisen kivaa sorsat ja pikkulinnut, jotka tulivat hakemaan leivänmuruja sekä muut eläimet, ”mutta ötökät kauheita”. Lisäksi eräs lapsista kertoi, että: ”Yksi kivi oli tosi hieno”. Lapset olivat löytäneet kukkia, hiekkaa, kiviä, lehtiä, keppejä ja ruohoa aarteikseen seuraavan päivän kädentaitotöitä varten.

Polun varrella oli ollut päivän aikana paljon touhua ja tohinaa. Lapset olivat saaneet kokeilla ja tutkia luonnon tarjoamia elämyksiä. Toiminta oli lähes kokonaan lapsilähtöistä eikä suunniteltua ohjelmaa kaivattu koko retken aikana. Polku johdatti lapsia eri paikkoihin, joissa heillä oli mahdollisuus tehdä havaintoja ympäristöstään. Myös ohjaajan tehtävänä oli havainnoida ja dokumentoida lasten tutkimuksia. Näin saatiin tietoa lapsia kiinnostavista asioista ja kohteista sekä heidän tavasta kohdata ympäristö.

4.3.4 Metsänhaltija ja aarteet

4. päivän tavoitteet:

Lasten mielikuvituksen ja kädentaitojen harjoittaminen luonnosta sekä Pessistä löytyvien kierrätys- ja luonnonmateriaalien avulla. Toteutetaan Luovaa Luonnosta ekologisesti. Lasten innostuneisuuden tason tutkailua toiminnan aikana.

Toiminnan runko:

Teemme kädentaitoja metsäretkeltä kerätyistä luonnonmateriaaleista ja Pessistä löytyvistä materiaaleista.

Käymme läpi päivän päätteeksi lasten tuotokset

Päivän aiheena oli, Terveiset luonnosta! Luontoretkeä seuraavana päivänä lapset saivat tehdä luonnonmateriaaleja hyväksi käyttäen teoksen, jossa he käsittelivät edellispäivänä tehtyjä havaintoja ja luontokokemusta. Lapset maalasivat vaahtomuovinpalalla ja akryylimaaleilla isolle paperille Metsänhaltijan valtakunnan, johon oli tarkoitus liittää polun varrelta löytyneet aarteet osaksi teosta. Tarkoituksena oli tehdä myös itse haltija, jonka he saivat liittää osaksi teosta tai toteuttaa kokonaan erillisen irrallisen hahmon.

Luontokokemukseen ja haltijan työstämiseen oli varattu koko päivä aikaa. Riittävä valo ja tila sekä ystävällinen ja rauhallinen ja salliva työskentelyilmapiiri ovat tärkeitä tekijöitä onnistuneelle toiminnalle (Rusanen & Torkki 2001: 99). Lapset saivat käyttää keräämiään luonnonmateriaaleja ja Pessistä löytyviä materiaaleja teokseen. He saivat suunnitella ja toteuttaa eri menetelmiä käyttäen ja omien taitojen mukaisesti kaikki työt. Tarkoituksena oli antaa mahdollisuus monipuoliseen toimintaan. Se, että lapsille tarjotaan mahdollisuuksia vapaaehtoiseen toimintaan, on eriasia, kuin systemaattinen opettaminen (Uusikylä 2004: 184, 185).

Innokkaana lapset lähtivät liikkeelle heidän omista ratkaisuksistaan käsin. Aikuisjohtoiset ja strukturoidut toiminnot, kuten valmiiden töiden kopiaiminen, värityskirjojen värittäminen tai mallin mukaiset leikattavat ja liimattavat työt, eivät edistä lapsen luovaa itseilmaisua ja taiteellista toimintaa. (Rusanen & Torkki 2001: 94).

Luovuus on mahdollista jokaiselle, jos siihen annetaan mahdollisuus jo lapsena eivätkä vanhemmat tai opettajat ja ohjaajat tyrehtyvä sitä. Tätä ei tietenkään kukaan halua tietoisesti tehdä, mutta se voidaan tehdä vahingossa. Luova prosessi vaatii runsaasti aikaa ja kiireetöntä ideointia. Ensimmäinen tehtävä on miettiä mitä aiotaan tehdä ja vasta sen jälkeen alkaa ajatuksen kypsyttely. Lasten työskentelyä ei pidä hoputtaa liikaa tai vaatia heitä lopettamaan ideoiden hauduttelua ja kokeiluja kesken prosessin. Työn tulos syntyy aikanaan ja sitä saavat kaikki muutkin ihaila. Olennaista luovan prosessin onnistumisessa on lasten oma halu ja kyky keskittyä toimintaan sekä suunnata energia tiettyyn kohteeseen. (Uusikylä 2001: 14,17.)

Lasten kädentaidollinen työskentely näyttäytyi luontevalta. Kaikki lähtivät innokkaasti maalaamaan vaahtomuovilla ”töpöttäen”. Kukaan lapsista ei jäänyt toimeettomaksi vaan jokainen sai heti ideasta kiinni. Lapset olivat luovia ja oma-aloitteisia. He eivät tarvinnut malleja teostensa toteutuksessa, mutta kuitenkin pientä ohjausta ja vinkkejä esimerkiksi kiinnityksissä ja muissa toteutustavoissa. Lapset keksivät omista lähtökohdistaan ja materiaalien innoittamina paljon myös oheistuotoksia varsinaisen työn rinnalle. Näitä he mielellään näyttivät ja opettivat myös muille ryhmän lapsille. Lasten innokkuus ja lasten väliset suhteet näyttäytyivät leppoisana ja hauskana tunnelmana. Lapset naureskelivat ja juttelivat työskentelyn lomassa.

Kari Uusikylän (2001: 18,19,21) mukaan olennaista luovuutta tukevalle ympäristölle on riittävä vapaus, jonka puitteissa lasten on mielekästä toimia. Lapsia ei tule kahlita tiukin määräyksin, jos heidän halutaan kehittävä luovuuttaan. Lapsille tulee antaa aina valinnan mahdollisuuksia, kun se on järkevää toiminnan kannalta. He tarvitsevat rajoja, mutta näiden rajojen sisällä lasten tulee antaa liikkua vapaasti. Lasten tulee saada kokea olevansa suhteellisen riippumattomia sekä itsenäisiä ja tuntea, että heidän näkemyksiä omassa prosessissaan kunnioitetaan. Jos lapsi kokee onnistumisen elämyksiä prosessin myötä, hän nauttii työstä.

Eri materiaalien tunnustelu ja tätä kautta myös niiden ominaisuuksista oppiminen on lapselle tärkeää. Metsänhaltijat ja muut ”örkit” saivat muodon kepeistä, rautalangasta, langoista, napeista, kävyistä, kankaista, lehdistä sekä muista materiaaleista. Olennaista lasten tuotoksissa oli materiaalien runsas ja niiden mielikuvituksellinen käyttö, joka näyttäytyi vahvasti lasten teoksissa. Kaikki työt olivat persoonallisia ja oman käden jälki näkyi jokaisessa metsänhaltijassa.

Samalla, kun lapset tekivät kädentaitoja, heiltä kyseltiin miten luonnonmateriaalit vaikuttivat heidän työskentelyynsä ja teoksen lopputulokseen. Lasten mielestä luonnonmateriaalit saivat työt näyttämään enemmän aidoilta ja luonnonmukaisilta. Jonkun mielestä se helpotti työskentelyä, mutta ennen kaikkea se oli tuntunut kivalta.

Kun lapsilta kysyttiin mitä taide heidän mielestään on, he vastasivat sen olevan muun muassa ”maalausta”, ”sellaista mikä ei esitä mitään” ja ”hyvä työ”. Joidenkin mielestä juuri sillä hetkellä tekeillä oleva työ oli taidetta ja toinen lapsi määritteli taas taiteen, että ”taide on iloa” ja ”taidetta on kiva tehdä”. Mutta voivatko kaikki tehdä taidetta? Siihen lapsilla oli myös selviä vastauksia: ”Voi, varsinkin sellaiset joilla on kärsivällisyyttä”, ”Voi, minäkin teen nyt” ja ”Voi, myös minä olen tehnyt”. Lähestulkoon kaikki lapset olivat siis sitä mieltä, että kaikki tekevät ja voivat tehdä taidetta. Vastauksista kävi ilmi, että taide oli lapsille jollain tapaa tuttu käsite ja he osasivat hyvin omilla sanoilla kuvailla mitä he siitä ajattelivat.

Päivän päätteeksi polun lapset kokoontuivat ison pöydän ääreen katsomaan kaverien tekemiä tuotoksia. Tällä kertaa lapset esittelivät vieruskaverin työn. Tämä esittelykierrros tuotti lähes kaikilta kuvauksen siitä, mitä he teoksessa näkivät. Lisäksi kierros oli jälleen aikalailla lyhytsanainen. Ryhmän nuorin esitteli mielellään oman työnsä kaikille hyvin eloisesti. Hänen teoksestaan löytyi muun muassa ”puu, tammenterhoperunoita, tammenterhoja ovat hattuja ja metsänhaltija”, mutta vierustoverin teosta hän ei suostunut esittelemään muille. Alle kouluikäiset lapset ovat yleensä ylpeitä saadessaan esitellä teoksiaan, mutta isommat ovat vähäsanaisempia ja arempia esittelyssä. Valmis kuva on vain pieni osa koko prosessia, jota tavallisesti tukee lapsen puhe, huudahdukset, eleet ja ilmeet (Salminen 2005: 150).

Antero Salmisen (2005: 57-59) mukaan lapsi voi antaa kuvallisen ilmaisun avulla ajattelulle muodon sanojen ja leikin rinnalle, jota toisetkin pystyvät tajuamaan. Yksinkertaisenkin kohteen kuvaaminen vaatii monenlaisia taitoja. Lapsi tarvitsee muun muassa kykyä eritellä ja yhdistää näköhavaintoja, käden ja silmän kehittynyttä yhteistoimintaa sekä perehtyneisyyttä kulloisenkin välineen ja materiaalin mahdollisuuksiin sekä rajoituksiin. Lapsi voi liioitella piirustuksissaan ja maalauksissaan ominaisuuksia, jotka ovat hänelle itselleen tärkeitä tai jonkin työssä esiintyvän osan kokoa ja väriä. Lapsi voi jättää teoksesta kokonaan pois sellaisia puolia, jolla ei ole hänen mielestään toiminnallista merkitystä kuvassa.

Polku oli johdattanut lapsia päivän aikana luovaan itsensä ilmaisuun taiteen ja kädentaitojen avulla. Lapset olivat kulkeneet pitkän matkan ja käyneet läpi prosessin, joka oli antanut paljon ajateltavaa ja mukavaa tekemistä matkan aikana. Lapset kertoivat oppineensa työskentelystä ”Tekee örkkejä”, ”sormivirkkausta” ja ”värillä töpöttelyä, siitä tulee kivoja täpliä”.

Antero Salminen (2005: 201,202) kuvaa taiteen kasvattavan merkityksen sisältyvän taiteen kykyyn vaikuttaa ihmiseen monipuolisella tavalla. Hän jatkaa, että sen vaikutus ei ylety ainoastaan mielikuvitukseen ja aisteihin, vaan myös ajatteluun sekä tahtoon. Taide luo väylän mielikuvituksen ja unelmien maailmaan. Taide voi näyttää esimerkiksi kuvan avulla, millainen maailma voisi olla. *"Taiteessa luodaan ja jaetaan muotoja ja merkityksiä. Taiteen ylevä ja samaan aikaan käytännöllinen merkitys on sen kyvyssä panna aistit, tunteet ja mieli liikkeeseen sellaisin tavoin, joihin on muin keinoin vaikea päästä."* (Bardy 2007: 21.) Kuvaa tehdessään lapsi pohtii suhdetta itseän ja omaan ympäristöön. Hän käsittelee kuvan avulla näkemäänsä ja samalla selkiyttää omia ajatuksiaan. Kuvasta tulee hänelle tallenne tapahtumasta ja muisto, johon on kiva palata myös myöhemmin uudelleen. (Mäkivaara & Sarviaho 1999: 16).

Loppupiirissä lapset olivat aika levottomia eivätkä jaksaneet kunnolla keskittyä kysymyksiin. Päivä oli ollut pitkä kädentaitojen toteutukseen ja lapset olivat jaksaneet keskittyä hyvin työskentelyyn ja saaneet aikaan hienoja teoksia. Kädentaidollisten töiden lomassa lapset olivat saaneet leikkiä kauan toivomaansa piiloleikkiä. Koska Taidetalo Pessin tilat olivat mahtavat juoksenteluun ja välillä jopa riehumiseen, lapset olivat lähes päivittäin esittäneet loppupiireissä toivomuksen saada leikkiä piiloleikkiä. Se olikin monen lapsen mielestä ollut päivässä kivaa muun työskentelyn ja "örkkien" teon lisäksi.

Vaikeaksi lapset olivat kokeneet esimerkiksi *"Se kun örkki ei pysynyt pystyssä"*, *"se kun mä yritin saada pysyy noita"*, *"se kun haltijan pää ei pysynyt"* ja *"haltijan tukeminen"*. Tämä osoitti, että vaikka toiminta oli lähtenyt lapsista itsestään, myös haastetta oli mahtunut päivään ja lapset olivat oikeasti joutuneet miettimään eri vaihtoehtoja työnsä toteutuksessa. He olivat kehittäneet luovaa ongelmaratkaisukykyään päivän aikana. Päivä sai jälleen hymiöarvoksi ☺ ja lapset saivat upeat teoksensa valmiiksi. Yksi polun päämääristä oli jälleen saavutettu hyvillä, iloisilla ja avoimin mielin.

4.3.5 Kohti kestävämpää ympäristöä

5. päivän tavoitteet:

Perehdymme kierrätykseen ja sen vaikutukseen. Kuinka pienillä arjen teoilla voi säästää luontoa ja ympäristöä? Mitä kaikkea kierrätyskeskus pitää sisällään? Hankimme seuraavaa päivää varten kierrätysmateriaaleja, joista lapset saavat tuunata, korjata ja luoda omia tuotoksia.

Toiminnan runko:

Teemme retken Tikkurilan kierrätyskeskukseen ja hankimme kierrätysmateriaaleja. Opastettu kierros alkaa kello 10.30. Lähtö Pessistä viim. 10.15.

Jatkamme kierrätysteemaa Pessissä.

Teemme YTV:ltä saatujen ”Fiksupuuhakirjojen” tehtäviä ja palautamme mieleemme kierrätyskeskusreissulta opittuja asioita.

Käymme läpi lasten hankkimat kierrätysmateriaalit. Samalla lapset miettivät ja kertovat kaikille, mitä näistä materiaaleista voisi tehdä. Kertaamme tutustumiskäyntiä kierrätyskeskuksessa ja mitä opimme.

Kauan odotettu kierrätyskeskusretkipäivä koitti. Lapset olivat jo alkuvuodesta kysyneet, koska he pääsevät kierrätyskeskukseen ja samalla pohtineet haiseeko siellä pahalle ja miltä siellä näyttäisi. He olivat todella odottaneet retkeä ja nyt se päivä oli koittanut. Lapsille oli laitettu retkestä muistutukseksi lappu kotiin, jotta he saapuisivat aamulla ajoissa paikalle. Ryhmä oli ajoissa paikalla ja kokoontui pieneksi hetkeksi ennen lähtöä. Kerhoon oli tullut uusi lapsi, joka osallistuisi kurssin loppupäivien toimintaan. Ryhmän jäsenet esittelivät itsensä uudelle lapselle ja samalla kerrattiin säännöt, kuinka retkellä kuljetaan ja kuinka kierrätyskeskuksessa käyttäydytään. Lapsille oli varattu opastettu kierros, jonka tarkoituksena oli perehdyttää heidät kierrätyskeskuksen toimintaan ja tavaroiden kierrättämiseen. Tämän lisäksi oli tarkoitus hankkia seuraavalle kurssipäivälle ilmaiskierrätysmateriaalia kädentaitoja ja tätä kautta myös omaa leikkiä varten.

Kierrätyskeskus on sosiaalinen yritys, joka työllistää noin 90 henkilötyövuoden verran pitkäaikaistyöttömiä ja osatyökykyisiä henkilöitä. Yli 28 000 lapselle, nuorelle ja kasvattajalle tarjotaan vuosittain ympäristöneuvontaa. Kierrätyskeskus on paikka, jossa käyttökelpoiset tavarat saadaan kiertoon. Siellä erilaiset tavarat ja laitteet tarkistetaan ja mahdollisesti korjataan, jonka jälkeen ne on mahdollista ostaa huokealla hinnalla. Tarpeettomat tavarat, joita ei voida hyödyntää eteenpäin, toimitetaan jätteiden lajittelupisteisiin. Osa tavaroista kierrätetään asiakkaille myös ilman maksua. Esimerkiksi kierrätyskeskuksen askartelupörssistä saa ilmaiseksi askarteluun sopivaa tavaraa. Tämä palvelu on tarkoitettu eri ryhmien kanssa työskente-

leville. Kierrätyskeskus on löytöjen etsijälle aarreaitta, josta löytyy paljon sellaista tavaraa mitä muualta ei enää saa. (Kierrätyskeskus 2009).

Ryhmä käveli Vantaalla Tikkurilassa sijaitsevaan kierrätyskeskukseen reippain ja odottavaisin mielin. Kierrätyskeskuksessa ryhmän otti vastaan yksikön toiminnanjohtaja, joka kertoi esittelevänsä taloa lastensilmien suunnitellulla tavalla. Lapset muuttuivat kierrätyskeskuksessa ”*pieniksi punaisiksi sohviksi*”, jotka kulkivat saman reitin läpi kun kaikki kierrätyskeskukseen tulevat tavaratkin kulkevat. Lasten ensireaktiot olivat lähinnä hämmästyneet, kun he saapuivat kierrätyskeskukseen: ”*Tää on kun iso kirpputori*”, ”*Täällä on paljon tavaraa*”. Lapset keskittyivät kuuntelemaan opastusta ja käyttäytyivät hyvin. He esittivät kysymyksiä ja kommentoivat havaintojaan kierroksen aikana. Lapset halusivat tutkia, kosketella ja kokeilla, tehdä löytöjä ja ostaa leluja, mutta valitettavasti kaikkeen ei voinut antaa heidän koskea ja rahaa ei ollut kenelläkään käytettävissä, koska tarkoitus oli keskittyä ainoastaan ilmaispuolen antiin. Lapset olivat innostuneita. He olisivat viettäneet varmasti pidemmänkin ajan kierrätyskeskuksessa, mutta kierros oli ajallisesti suunniteltu myös kierrätyskeskuksen taholta.

Lapset saivat itse kerätä pusseihinsa askartelumateriaaleja, leluja, vaatteita ja muuta tavaraa, jota he löysivät. Kaikkea oli rajoitetusti ja yksittäisiä kappaleita, mutta sovussa lapset tutkivat tavaroita ja tekivät löytöjä. Mistään ei tullut kinaa, eikä kukaan halunnut ”juuri sitä, mitä toinen oli löytänyt”. Lasten pussit täyttyivät aarteista ja loput kannettiin vielä käsissä, jotka eivät mahtuneet pusseihin. Toiset lapset keräsivät tavaraa hieman harkitummin ja ehkä miettivät jo samalla mitä niistä voisi tehdä, mutta jotkut heistä olisivat halunneet lähes kaiken mukaansa. Etenkin ryhmän pienimmille kertyivät pussit pullolleen kaikkea mahdollista tarviketta. Tutustumiskäynti oli erittäin onnistunut. Lapset olivat koko käynnin ajan iloisella mielellä ja huolehtivat toisistaan. Kun joku lapsista hävisi hetkeksi silmistä, oli toinen jo kysymässä missä tämä mahtaa olla. Oli ilo huomata kuinka lapset välittivät toisistaan ja tulivat erinomaisesti toimeen keskenään.

Palattua Pessiin lapset söivät eväät ja samalla käytiin keskustelu siitä mitä he olivat oppineet ja kuinka he olivat kokeneet tutustumiskäynnin kierrätyskeskuksessa. Lapset kertoivat oppineensa kunnioittamaan luontoa, ”*en roskaa luontoa*”, ”*tarpeettomat tavarat viedään kierrätyskeskukseen*” sekä muita kierrätysasioita:

- ”*kierrättämään tavaroita*”
- ”*tekee hyötyä luonnolle*”
- ”*ihmiset tuo tavaroita*”
- ”*luonto säästyy*”
- ”*varomaan keskuksen rappuja*” (yksi lapsista oli kompastunut rappusissa)
- ”*löytöjä ja romuvuoria*”
- ”*lajittelusta enemmän*”

- *"nyt tiedän minne vanhoja vaatteita ja tavaroita viedään"*
- *"tavaroita voi korjata uuteen käyttöön"*
- *"kierrätyskeskuksessa on kivoja tavaroita"*

Lasten kanssa keskusteltiin myös siitä, mitä hyötyä tavaroiden kierrättämisellä heidän mielestään oli ja onko kierrätys vaikeaa. Hyödyn he näkivät rahan säästämässä ja siinä, että vanha tavara viedään pois ja joku ostaa ne. *"Ihmiset vievät tavaraa ja toiset saa ne"*. Kierrättäminen ei lasten mielestä ollut vaikeaa, koska *"Kotona on monta roskista, johon lajitellaan"* ja *"se on helppoa, koska kierrätyskeskuksessa on kuusi kuorma-autoa"*. Lapset olivat hyvin sisäistäneet kierrätyksen idean ja tiesivät jo entuudestaan esimerkiksi kuinka kotitalousjätteitä kierrätetään. He kertoivat voivansa laittaa omat lelunsa ja muut tavarat, joita eivät enää käytä, kirpputoreille, toisille lapsille, kierrätyskeskukseen ja *"vaatteita voi kierrättää, ei tartte heittää roskiin."* Eräs lapsista kertoi, että *"tavaroita säilytetään kotona kaapeissa, josta ne sitten vähän ajan päästä otetaan taas käyttöön, jolloin ne ovat taas uuden tuntuisia"*. Myös tätä voi pitää yhtenä kierrätyksen muotona.

Loppupäivästä lapset tekivät YTV Jätehuollolta hankittuja Fiksun puuhakirjoja. Puuhakirjoja saa tilata maksutta pääkaupunkiseudun alueelle. Puuhakirjan avulla lapset saivat vielä lisää tietoa kierrätyksestä ja pääsivät hyödyntämään kierrätyskeskusretkellä opittuja asioita. Isommat lapset lukivat kierrätysaiheeseen sopivan lasten kirjan, Roska-Reima ja jätevuoren valloitus, koko ryhmälle. Erilaisten tehtävien, leikin ja muiden menetelmien avulla lasten ajatuksia voidaan johdattaa kuluttamisen ja kestävän kehityksen mukaiseen elämään liittyviin arvoihin. Asennekasvatus on hyvä aloittaa jo lapsena, jolloin he omaksuvat jo pienestä pitäen myös jätteen synnyn ehkäisyyn liittyviä toimintatapoja. Esimerkiksi tavaroiden korjaaminen ja niiden uudelleen käyttöönotto antavat lapsille konkreettisia toimintavinkkejä oman käytöksen muuttamisen mahdollisuuksiin. Kun valitaan pitkäaikaisia tuotteita ja aineettomia elämyksiä, voidaan syntyvän jätemäärän kasvuun vaikuttaa. (Nordström 2004: 138; YTV Jätehuolto 2007).

Päivän päätteeksi kokoonnuttiin katsomaan mitä kaikkea lapset olivat kierrätyskeskuksesta löytäneet itselleen. Jokainen sai tehtäväkseen esitellä tavaroitaan ja samalla kertoa mitä niistä mahdollisesti aikoi tehdä, jos se oli jo jollain tapaa heillä tiedossa. Näin saatiin myös tietoa seuraavan päivän tulevista töistä ja niihin tarvittavista välineistä. Lapsilla oli uskoton määrä käyttökelpoisia ja hyvää tavaraa. Jotkut olivat löytäneet itselleen jopa käyttökelpoisia ja hienoja vaatteita. Ylpeinä he esittelivät löytöjään myös kaikille muille. Moni tiesi jo heti mitä aikoivat tehdä, mutta saivat mieltä vielä asiaa tarkemmin seuraavaan päivään asti.

Lapsista oli ollut päivässä kivaa kierrätyskeskuksessa käynti, kivojen askartelujuttujen löytäminen, ja kun sai itse valita tavaroita. Lisäksi he kokivat esittelykierröksen onnistuneen hyvin,

koska näkivät millaista kierrätyskeskuksessa on. Lapset olisivat halunneet aloittaa kädentaidolliset työnsä jo heti samana päivänä ja viedä kotiin kierrätyskeskuksesta löytyneet aarteet. Ne pyydettiin kuitenkin vielä jättämään Pessiin seuraavan päivän kädentaitotoita varten. Päivän palautteesta kävi ilmi, että jotkut lapset olivat halunneet ottaa mukaansa vielä enemmän tavaraa, ”koko kierrätyskeskuksen”.

Polku oli näyttänyt lapsille suuntaa kohti yhteistä kestävämpää ympäristöä. He olivat oppineet päivän aikana paljon asioita kierrätyksestä sekä sen vaikutuksesta luontoon ja ihmisten hyvinvointiin. Polun varrelta oli jäänyt pusseihin paljon arvokkaita aarteita ja hyödyllisiä materiaaleja oman työn ja leikin suunnitteluun. Päivä oli onnistunut jopa odotuksia paremmin. Lasten innostuneisuus retkellä hämmästytti ja vahvisti ajatuksia siitä, kuinka pienellä vaivalla ja budjetilla saadaan lapsille elämyksiä ja mukavaa toimintaa aikaiseksi.

Lapsille oli jaettu tietoa juuri sopivissa määrin, jotta heidän mielenkiintonsa oli säilynyt alusta loppuun. Eri menetelmiä käyttäen oli saatu aikaan toimiva kokonaisuus, joka johti lapsia yhteiseen päämäärään, kohti kestävämpää ympäristöä. Ryhmä toimi luottavaisesti. Tämän päivän osalta oli selvästi havaittavissa kuinka lapset välittivät, auttoivat ja huolehtivat toisistaan. Uusi ryhmän jäsen oli otettu hienosti mukaan ryhmään. Etenkin ryhmän nuorimmainen oli ottanut tavoitteekseen tutustua uuteen ryhmän jäseneen ja huolehtia siitä, että tämä kokisi olonsa tervetulleeksi. Päivän päätteeksi he lähtivätkin käsi kädessä kohti puistoa, jossa ryhmä oli toisena päivänä leikkinyt.

4.3.6 Lasten uudet ja vanhat leikit

6. päivän tavoitteet:

Teemme kädentaitoja kierrätysmateriaaleista, joita lapset ovat löytäneet kierrätyskeskuksesta ja mahdollisesti myös Pessistä. Tavoitteena on antaa lapsille välineitä oman lelun ja leikin suunnitteluun sekä innostaa lapsia luomaan vanhasta uutta käyttäen mielikuvitusta.

Toiminnan runko:

Teemme kädentaitoja kierrätysmateriaaleista. Lapset saavat itse ideoida ja suunnitella tehtävät teokset.

Iltapäivällä lapset saavat leikkiä tehdyillä leluillaan tai tavaroillaan

Tutustumme päivänpäätteeksi lasten tuotoksiin ja kuulemme tarinat niiden takaa.

Luova prosessi voi lähteä liikkeelle inspiroivasta materiaalista tai ajatuksista, materiaalien rouheudesta, röpelöisyydestä sekä rosoisuudesta, muodoista, väreistä ja muista ominaisuuksista. Teosten aiheet kumpuavat arjesta ja elämästä, menneestä ja nykyisestä ajasta. Joka päivä voi ilahtua löytämästään aarteesta. Löytämisen kautta voi kokea elämyksiä, mutta siihen tarvitaan myös mielikuvitusta ja tarkkoja silmiä. Luova mielikuvitus ei ole yksinomaan taiteen omaisuutta, vaan se voi ilmetä monissa eri muissakin muodoissa, joista ei vain käytetä mielikuvitusnimeä (Salminen 2005: 237).

Lapset alkoivat heti tilaisuuden tullen toteuttaa suunnitelmiaan edellisenä päivänä löytämieni aarteiden työstämisessä. He olivat vielä yön yli selvittelleet ajatuksia ja mitä kaikkea he voisivat tehdä materiaaleista, joita he kierrätyskeskuksesta löysivät. Lapset olivat pysyneet suunnitelmissaan ja heillä oli jo heti alusta näkemys teoksien synnystä. Lapsille painotettiin tämän päivän osalta, että työt tulisivat olla sellaisia, joilla he voivat myös leikkiä. Ei ainoastaan katseltavia, vaan myös kosketeltavia ja mahdollisia leikkikaluja, uusia leikkejä vanhoista esineistä ja materiaaleista.

Materiaalien etsiminen ja niillä leikkiminen voi johtaa työskentelyn käynnistymiseen sekä innostuneeseen omaehtoiseen työskentelyyn. Poikkeavien materiaalien innoittamat mielikuvittelliset keksinnöt, miellelyhtymät ja ajatusketjut tuottavat lapselle mielihyvän synnyttämiä kokemuksia. Kun lapsi luopuu rutiineista, hänen aistinsa valpastuvat. Materiaalien käsittelystä viritä ajatusleikkejä, jotka voivat olla leikkimistä myös ilmiöillä ja käsitteillä. (Piironen 2004b: 317). Voidaan ajatella, että materiaalien runsaus vaikuttaa lasten keskinäiseen vuorovaikutukseen sekä innostumiseen työskentelyssä. Aikuisen tulisi tarjota mahdollisimman monipuolisesti ja runsaasti erilaisia materiaaleja lasten käyttöön. Usein ”tilpehööri” ja muu romu on kaikkein kiinnostavin lähtökohta oman työn ja leikin suunnittelussa. (Mäkivaara & Sarviaho 1999: 48.)

Esineitä käsiteltiin monella eri tavalla. Niiden merkitykset muuttuivat ja niitä tuli lisää. Lapset käyttivät hylkytavaraa, luonnonmateriaaleja ja romua mielikuvittellisesti. (Piironen 2004a: 81.) Lapsilla oli kädet täynnä työtä ja mielikuvitus valloillaan, kun he innokkaasti ompelivat, leikkasivat, liimasivat ja suunnittelivat sekä toteuttivat omia luovia ratkaisujaan.

”Mollamaijalle tein vaatteita ja lisää erivärisiä hiuksia. Koristelin hiirimaton napeilla. Mollamaija on äidille. Se on sellainen nukke, joka pitää T-paitavaatteita. Se on sairas, koska sillä on aika paljon reikiä, mutta ne on korjattu. Ja nyt se on vähän kipee, kun sitä sattuu kun mä korjasin sitä. Ei nimeä”. Näin kuvasi eräs seitsemänvuotias tyttö päivän aikana tekemiään tuotoksia. Hän herätti vanhan mollamaijan henkiin kierrätyskeskuksen kätköistä. Lasten kanssa keskusteltiin uusista leikkikalusta. Heillä oli tarinat valmiina teoksien takana. Vanhat tavarat olivat saaneet uuden merkityksen heidän käsissään ja alkoivat elää omaa elämäänsä tuoden myös entistä aikaa mukanaan.

Päivän päätteeksi lapset saivat vapaasti leikkiä uusilla leluillaan. Hetken he jaksoivat keskittyä siihen, mutta piiloleikki ja muut ryhmäleikit saivat jälleen enemmän kannatusta ja näin ollen teokset saivat astua syrjään. Välillä ryhmä riehaantui ja heitä jouduttiin muistuttamaan turvallisuudesta, mutta kivasti ryhmä toimi keskenään. Pääasia, että lapsilla oli hauskaa ja ryhmä pysyi yhdessä. Takana oli kuitenkin pitkä keskittyminen kädentaitojen parissa ja ryhmän lapset olivat hienosti jaksaneet tehdä loppuun asti kaikki suunnittelemansa työt.

Lapsille osoitetussa leikkipaikassa he reagoivat suoraan tilan antamiin vihjeisiin. Isossa tyhjässä tilassa juostaan ja otetaan koko tila haltuun, kun taas pienessä tilassa nurkkaukset kokoavat lapset omiin ”lokeroihin”. Tila luo leikille lähtökohdan ja leikkipaikka syntyy tilan tarjoamien virikkeiden ja vihjeiden mukaisesti. Leikkipaikka on lasten oma maailma, johon aikuinen ei mahdu, vaikka lapsi avaisi hänelle oven. (Granö 2004: 40.) Kesäkurssin ikäisille lapsille ovat tyypillisiä leikin muotoja eri joukkuepelit sekä leikit, jotka perustuvat tiettyihin sääntöihin. Leikki ei näin ollen synny pelkkien fantasioiden lähtökohdista vaan sille tulee olla selkeät säännöt, joita on myös noudatettava. Tämä luo lapsille turvallisuudentunnetta leikin kulussa. (Sinkkonen 2004: 74.) Lapset halusivat leikkiä isossa tilassa erilaisia ryhmäleikkejä, joihin kaikki lapset pystyivät osallistumaan samanaikaisesti.

Leikki voidaan nähdä tärkeänä osana lapsen tasapainoista persoonallisuuden kehitystä sekä ulkomaailmaan sopeutumisen kannalta. (Sinkkonen 2004: 77). Pentti Hakkaraisen (2004: 160, 162) mukaan leikki kehittyy vähitellen lasten omaehtoiseksi toiminnaksi, johon aikuisia ei aina hyväksytä mukaan. Rikkaat leikkikokemukset ja kehittynyt mielikuvitus näyttäytyvät toimintatilanteissa ja ongelmien ratkaisemisessa myös tulevaisuudessa elämän varrella.

Lapsilta saadussa päivän palautteessa kävi ilmi, että koko päivä oli ollut kiva ja kivointa oli ollut ennen kaikkea se, että lapset olivat saaneet tehdä omatoimisesti ja itsenäisesti edellis-päivänä suunnittelemansa työt loppuun asti. Päivässä ei ollut mitään tylsää heidän mielestään. Hankalaksi lapset olivat kokeneet esimerkiksi langan laitton neulan silmään, ompelemisen, koiran korvan ompelun ja *”hampaiden teko kun suu ei pysynyt auki”* sekä *”katon liimaaminen, kun materiaalit olivat heikosti liimaantuvia”*.

Lapsilta kysyttiin auttoivatko he toisiaan kädentaidollisten töiden toteutuksessa. Yksi lapsi kertoi auttaneensa tai ainakin yrittäneensä auttaa. Jotkut olivat myös katsoneet mallia kaverilta ompelutöissä. On tärkeää, että lapset huomaavat ryhmän rikkauden oppimisen näkökulmasta. Ryhmässä voidaan ratkoa yhdessä ongelmia, mutta aina siihen ei tarvitse aikuisen apua. Yhdessä oppimisessa jokainen auttaa omalla aktiivisella osallistumisellaan myös muita ryhmän jäseniä (Mäkivaara & Sarviaho 1999: 46). Lapsi ei saa kuitenkaan turhautua, jos jokin asia ei ota onnistuakseen, koska silloin mielenkiinto työtä kohtaan saattaa hiipua. Ohjaajan on oltava tässä suhteessa tarkkanäköinen ja tunnusteleva sekä valmis auttamaan. Hän ei saa kuitenkaan olla liian innokas tarjoamaan omia ratkaisujaan lasten töiden toteutuksessa.

Lapset olivat kehittäneet uusia leikkejä ja saaneet uusia leikkikaluja vanhoista tarvikkeista. Polku oli johdattanut tämän päivän osalta lapset erilaiseen ajatteluun tavaroiden hyötykäytöstä. Vanhasta tavarasta sai luotua paljon kivaa uutta lelun ja leikin suunnitteluun. Ryhmä näyttäytyi päivän aikana entistä vapautuneemmalta ja lapset kulkivat polulla innokkaina yhdessä toimien. Ryhmän jäsenet uskaltautuivat jo vaihtamaan mielipiteitään keskenään ja kinastelemaan sekä nauramaan toisilleen vapautuneesti. Lapset olivat selvästi laajentaneet toimintaympäristöään Pessissä. Aikuisten tulisi huomattavasti enemmän luottaa myös lasten omaan havainto ja toimintakykyyn. Heille tulisi antaa mahdollisuuksia itsensä toteuttamiseen sekä tutkimiseen ja havainnoimiseen ja tätä kautta oppimiseen.

Päivän aikana lapset kokivat oppineensa muun muassa:

- *”Laittamaan langan neulan silmään”*
- *”Ompelemista”*
- *”Leluista pitää hyvää huolta”*
- *”Opin tekemään nallelle vaatteita”*
- *”Taitoa tekemään nallelle vaatteita”*
- *”Tekemään vanhasta uutta”*
- *”Uuden koiran korvan”*
- *”Vanhoja leluja voi korjata”*

4.3.7 Kesäkurssin viimeinen päivä- Polun risteyskohdassa

7. päivän tavoitteet:

Kertaamme kerhon aikana opittua sekä luonnon ja kierrätyksen merkityksestä. Arviointi / palaute kyselyiden kerääminen lapsilta ja vanhemmilta. Lasten töiden kokoaminen yhtenäiseksi kansioksi. Näyttelyn pitäminen kerhon tuotoksista lasten vanhemmille. Jätämme hyväs- tit toisillemme.

Toiminnan runko:

Kertaamme kerhon aikana opittua luonnosta ja kierrätyksestä. Yhdessä keskustelemme ja teemme tehtäviä.

Kokoamme lasten työt yhtenäiseksi kokonaisuudeksi ja laitamme esille teokset.

Lapset antavat positiivista palautetta toisilleen loppuleikkien avulla.

Vietämme pienimuotoisen kerhon loppujuhlan, jossa lasten omat taideteokset ovat näyt- teillä lapsille ja heidän vanhemmilleen.

Sanomme ”heipat” toisillemme

Viimeinen Luovaa Luonnosta - kurssipäivä koitti ja ryhmä kokoontui aamusta miettimään po- lun varrelta kertyneitä kokemuksia. Lasten tekemät kansiot otettiin esille ja niiden sisään koottiin jokaiselta päivältä kertyneet materiaalit yhdeksi kokonaisuudeksi. Samalla varmistet- tiin, että kaikki lapset saivat varmasti mukaansa kurssilla käsitellyt materiaalit. Yhdessä pa- lautettiin mieleen kurssipäivien sisältöä ja näiden mukana tulleita kokemuksia sekä mahdolli- sia opittuja asioita. Lapsilta kyseltiin tunnelmia viimeisenä kurssipäivänä. Näitä he kuvailivat seuraavasti:

”Tylsää väsyttää, valvoin myöhään eilen kotona. Pyörän korjaus oli eilen.”

”Haikea olo. Oli kiva olla kerhossa.”

”Väsyttää, hirveän myöhään menin nukkumaan ja heräsin aikaisin ylös. Kiva päivä edessä.”

”Olisi ollut kivaa jatkaa vielä kerhossa.”

”Hassulta nähdä viikon jälkeen, oli tylsää olla kipeänä kuumeessa.”

”En tiedä, haikea mieli”

”Pirteä kuin peipponen. Ei haluaisi että kerho loppuu koska täällä on ollu kivaa.”

”En mä tiedä. Kiva on ollut olla kerhossa ja tehdä 7pv näitä juttuja. Kiva tehdä jotain muu- takin”

Lapset olivat tottuneet kurssin aikana siihen, että luonto oli tärkeässä roolissa ja mukana toiminnassa. Yksi lapsista kysyikin vielä viimeisenä päivänä, että *"Miten me tänään käsitellään luontoa?"* Hänestä oli ollut mukavaa toiminnassa juuri luonnon läheisyys. Ryhmässä muisteltiin päiväkohtaisen toiminnan sisältöä. Lapset kertoivat mitä heille oli jäänyt mieleen kurssista. He kokivat myös toiminnan aikana oppineen erinäisiä asioita, kuten toisten nimiä ja tuntemaan toisia lapsia. Lapset kuvasivat omin sanoin oppineensa muun muassa *"Muutaman kasvin", "muotoja" ja "Tekemään örkkejä" sekä "Taitoa - tekemään nallelle vaatteita, Vanhasta uutta tekeminen.", "Kierrätyskeskuksessa on kivoja tavaroita" ja "Tekee hyvää luonnolle".* Lasten mielestä kivointa koko kurssin aikana oli ollut:

"Sai uusia kavereita ja oppi tekemään kivoja juttuja!"

"Kaikki!"

"Tekeminen!"

"Retket!"

"Sai uusia kavereita".

"Kaikki"

Lapsilta saatiin suoraa ja välitöntä palautetta kurssilla. Viimeisenä päivänä lapset olivat huomattavasti avoimempia ja valmiita vastaamaan kysymyksiin. Lasten haluttiin antavan palautetta myös muille ryhmän jäsenille. Kaikkien selkään kiinnitettiin kertakäyttöiset paperilautaset, myös ohjaajille, joihin jokainen sai vuorollaan kirjoittaa jotakin positiivista kaveristaan. Ne, jotka eivät osanneet kirjoittaa saivat siihen apua tai piirsivät omia merkkejä ja kuvia kirjoituksen sijaan. Tästä lapset innostuivat kovasti. He lukivat omat palautteensa koko ryhmälle, kun lautaset olivat valmiit. Lapsilla oli hauskaa. He *"kikattelivat"* ja keskustelivat pöydän ääressä samalla, kun tekivät vielä viimeisiä piirustustöitään. Ryhmän lapset ja etenkin ryhmän nuorimmat innostuvat myös laulamaan. Lapsia oli viimeisenä päivänä mukava katsoa ja kuunnella, kun tunnelma oli leppoisa ja avoin.

Viimeisenä päivän tehtävänä oli pystyttää taidenäyttely lasten tekemistä töistä. Lapset saivat itse laittaa teokset esille ja iltapäivällä esitellä ne myös vanhemmilleen. Teokset olivat laitettu näytteille lasten omat näkökulmat huomioiden. Kun lapsia tultiin hakemaan, vanhemmilla ja lapsilla oli mahdollisuus tutustua yhdessä taidenäyttelyyn. Lapset esittelivät innokkaina tekemiään töitä ja aikuiset seurasivat kiinnostuneina lasten kertomuksia.

Polku oli tullut risteykseen, jossa tiet erosivat. Oli mukava kuulla kuinka lapset olivat viihtyneet hyvin kurssilla ja antaneet päivä päivältä parempaa palautetta toiminnasta. Lapset kertoivat, että heillä oli ollut kivaa ja olisivat halunneet jatkaa vielä kurssilla. He kyselivät olisiko toimintaa vielä uudelleen ja mitä me ohjaajat sitten teemme, kun kurssi loppuu. Tämä lämmitti mieltä, sillä ilmeisesti lapset olivat kiintyneet myös meihin ohjaajiin.

Viimeisen päivä hymiöarvointi tehtiin itse piirtäen. Lapset saivat piirtää kertakäyttölautasten toiselle puolelle koko kurssia kuvastavat kasvot itselleen. Kun lapset kulkivat polun viimeisillä askeleilla, heillä kaikilla oli jälleen kaunis aurinkoinen hymy kasvoillaan. Hymyä oli kiva katella samalla kun itsekin jätti jäähyväiset mukavalle innokkaalle ja luovuutta hehkuvalle lapsiryhmälle.

Lapset etsivät vastauksia kysymyksiin: Kuka minä olen ja minkälainen on ympärilläni oleva maailma. Nykypäivälle on ominaista yhteiskunnan sirpaleisuus. Lapsilla ja nuorilla on omat kulttuurinsa jotka elävät kiihkeästi viihdeteollisuuden parissa. (Forsman & Piironen 2006: 8.) Joidenkin lasten elämä on nykypäivänä niin kiireistä, että he eivät ehdi leikkiä. Leikin kautta lapset solmivat tärkeitä ystävyyssuhteita ja harjoittelevat sosiaalisia vuorovaikutustaitoja tulevaisuutta varten. On tärkeä tuottaa lapsille luovaa yhteisöllisyyteen ja vuorovaikutukseen kannustavaa toimintaa, jonka avulla he keräävät itselleen tärkeitä onnistumisenkokemuksia.

5 EETTISYYS - opinnäytetyössä ja ammatillisessa toiminnassa

Opinnäytetyöhön liittyy monia eri eettisiä näkökulmia. Niistä keskeisempiä ovat muun muassa opinnäytetyön projektissa hankittu tutkimusaineisto ja sen luotettavuus sekä projektiin osallistuvien henkilöiden tietojen suojaus. Projektiin osallistuvien lasten vanhemmilta kerättiin luvat lapsen osallistumisesta tutkimukseen sekä kuvien käyttöluvat (Liite 3). Tämän lisäksi korostettiin sitä, että opinnäytetyössä ei mainita lasten nimiä eikä lapsia voida tunnistaa vastauksien tai muun aineiston perusteella opinnäytetyön raportissa.

Lasten päiväkohtaisten kysymysten (Liite 4) ja vanhemmille toimitettujen kyselyjen (liite 5) lähtökohtana on ollut ehdoton anonymiteetti. Vanhemmille ja lapsille tarkoitettussa arviointi ja palaute kyselyistä saadut vastaukset ovat tärkeää aineistoa tavoitteiden saavuttamisen arvioinnissa. Kyselykaavakkeen lopussa oli kohta, johon oli tarkoitus kirjoittaa lapsen nimi. Tämä oli lähinnä ”huolimattomasti” ajateltu kohta, koska nimi ei ollut tarpeellinen tai oleellinen tieto kyselyissä. Uskon, että tämä ei kuitenkaan vaikuttanut vanhempien tai lasten vastauksiin, koska koko kurssin ajan saatiin myös samansuuntaista suullista palautetta, kuin kyselyistä kävi ilmi. Lasten päiväkohtaiset palautteet toivat esiin tärkeän lapsen oman näkemyksen huomioimisen. Lasten palautteista saatiin tietoa, kuinka he olivat itse kokeneet toiminnan kesäkurssilla. Kyselyihin oli koottu kysymyksiä, joilla saatiin täsmennettyä tietoa tavoitteiden arviointiin.

Opinnäytetyön arviointiaineisto koostuu kyselyjen lisäksi Pessin henkilökunnan kanssa käydystä arviointikeskustelusta. Tätä kautta saatiin työelämäedustajien näkemys projektin toteutuksesta ja sen onnistumisesta. Lasten Taidetalo Pessin henkilökunnan kanssa tehtiin sopimus opinnäytetyöstä. Sopimuksesta otettiin kopio, jolloin molemmille osapuolille jäi tallenne siitä. Henkilökunnan kanssaan sovittiin, että opinnäytetyössä voi käyttää taidetalon nimeä sekä muuta siihen liittyvää tietoa. Työntekijät antoivat luvan käyttää myös omia nimiään opinnäytetyön raportissa. Oma oppimispäiväkirja ja valokuvat ovat osana opinnäytetyön tavoitteiden arviointiaineistoa. Oppimispäiväkirjaan oli ennalta muotoiltu täsmennettyjä kysymyksiä ja havaintojen aihealueita, joiden avulla oli helpompi lähestyä jälkikäteen opinnäytetyön tavoitteiden arviointia.

Opinnäytetyön lähdeaineistona on käytetty tunnettujen, alojen uranuurtajien ja tutkijoiden teoksia sekä aloilla työskentelevien ammattilaisten artikkeleja. Teosten julkaisuaikajankohdat painottuvat 2000 luvulle, mutta mukaan mahtuu myös joitain 1990 luvun puolella ilmestyneitä teoksia. Lähdeaineistoa on käytetty monipuolisesti huomioiden opinnäytetyön tavoitteet sekä teoreettinen viitekehys. Alan kirjallisuutta löytyi paljon ja näistä on pyritty valitsemaan uu-

simpia sekä omaan opinnäytetyöhön sopivia julkaisuja. Internetistä on käytetty joitain tunnetusti luotettavia lähteitä.

Luovaa Luonnosta kesäkurssin eettisyys näyttäytyi muun muassa siinä, että lapsille kerrottiin heidän osallistuvan opinnäytetyöhön ja kuinka tämä näyttäytyisi toiminnassa. He saivat itse päättää osallistumisestaan valokuvaukseen ja kysymyksiin vastaamiseen. Lapsia kohdeltiin ryhmässä tasa-arvoisesti ja yksilöllisyyttä kunnioittaen. Etusijalla toiminnassa olivat lapsilähtöisyys sekä lasten mielipiteiden kunnioittaminen ja toiveiden huomioiminen. Lapset saivat toteuttaa itseään omista lähtökohdistaan ilman tiukkoja ja valmiiksi räätälöityjä malleja.

Tasa-arvoinen ja aito kohtaaminen voi olla suunnattoman tärkeä kokemus ihmisille, jotka kohtaavat arkielämässä haasteita, joihin eivät löydä hyviä ratkaisuja omin avuin. Tärkeä väline ohjaustilanteissa on kyky kuunnella keskittyneesti, empaattisesti ja aktiivisesti. (Peavy 2006: 37,65.) On tärkeää, että lapset kokevat tulevansa hyväksytyksi omana itsenään, ja että heidät otetaan vakavasti. Heidän asioitaan ei pidä vähätellä, vaan kunnioittaa lasten näkemyksiä. *”Inhimilliset kasvot hymyilevät, osoittavat kiinnostusta ja kunnioitusta, heijastavat dialogia mahdollistavaa itsetuntemusta ja välittävät tiettyä avoimuutta inhimillisten tunteiden osoittamista ja vastaanottamista kohtaan”* (Peavy 2006: 36). Luovaa Luonnosta kesäkurssilla lapset otettiin aamuisin vastaan ja samalla heidän vanhempiansa, mummojensa tai vauriensa kanssa vaihdettiin päivittäin kuulumisia ja kerrottiin toimintaan liittyvistä ja muista erinäisistä asioista. Aikuiset ja lapset kohdattiin avoimesti ja ystävällisesti kurssin ajan. Heille välitettiin viestiä siitä, että kurssilla ollaan aidosti kiinnostuneita lapsista ja heidän hyvinvoinnistaan.

Nyky-yhteiskunnan yhä kiihtyvämpi teollinen tuotanto sekä arjen sirpaleisuus ei tarjoa lapsille tarpeeksi virikkeitä luovaan, omaehtoiseen ja tervettä kehitystä edistävään toimintaan. Se mitä malleja itse välitämme lapsille ja mitä arvoja itse aikuisena kunnioitamme, näkyy myös lasten toiminnassa. Ympäristöä ja luontoa sekä yhteiskuntaa ja koko maapalloa koskettavat eettiset kysymykset ovat esillä opinnäytetyön teoriassa sekä toiminnallisessa osiossa kestävän kehityksen näkökulmasta. Juujärven ym. (2007: 287, 288.) mukaan ammattieettisen toiminnan perimmäisenä tarkoituksena voidaan nähdä ihmisen hyvinvoinnin ja oikeuksien edistäminen. Tarkoituksena on turvata sekä ympäristön että ihmisen hyvinvointi myös tulevia sukupolvia silmälläpitäen. Kun tarkastellaan kestävää kehitystä eettisenä periaatteena, tämä laajentaa radikaalisti näkemystä asiakkaista ja kansalaisista koko ihmiskunnan ja sukupolvien hyvinvointiin.

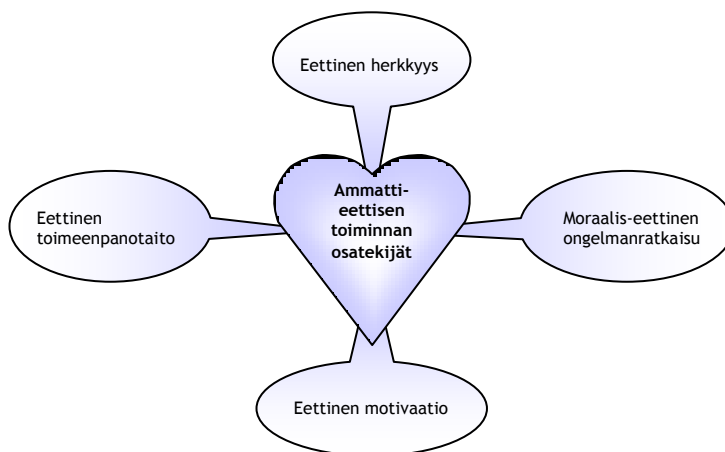
Ohjaus on luonnostaan eettistä toimintaa, jossa joudutaan jatkuvasti tekemään valintoja suhteessa asiakkaaseen. Vaikka eläisimme eettisessä ympäristössä, se ei tietenkään tarkoita sitä, että aina osaisimme valita oikein ja tietäisimme ehdottoman varmasti mikä tai millainen pää-

tös on hyvä yksittäisessä tilanteessa ja kunkin yksilön kohdalla. Olemme kuitenkin ihmisenä eettisiä olentoja, jotka esitämme väitteitä, perustelemme, tunnemme ja ajattelemme asettamiimme tavoitteita ja keinoja saavuttaaksemme nämä jokapäiväisessä elämässämme. Meidän tulisikin aina pitää mielessämme kysymykset: ” Mitä minun pitäisi tehdä?” ja ”Mitä voin tehdä ja miten voin sen tehdä?”. (Peavy 2006: 22.)

Myönteinen ja kunnioittava suhde ihmiseen on ehdoton edellytys Luovaa Luonnosta kesäkursin kaltaisissa projekteissa. Ihmiskäsitys tulee ymmärtää sekä sosiaalisesti että yksilöllisesti. (Bardy 2007: 26). Vantaan kaupungin kulttuuripalvelujen esitteessä (2006: 3,4) kerrotaan, että kulttuuristrategiassa korostuu kokonaisvaltaisesti ihmisen laadukas elämä. Kulttuuripalvelut tarjoavat tietoa ja kokemuksia taiteesta ja historiasta sekä kulttuurin ilmiöstä ja esteetikasta. Kulttuuritoimen arvopohja perustuu kaupungin arvoihin, jotka ovat: OIKEUDENMUKAISUUS, LUOVUUS, AVOIMUUS JA TULOKSELLISUUS.

5.1 James Restin eettisen toiminnan malli

Soile Juujärvi, Liisa Myyry ja Kaija Pessa (2007: 20,21) teoksessa Eettinen herkkyys ammatillisessa toiminnassa käsittelevät James Restin moraalista toimintaa kuvaavaa mallia tämän hetken tunnetuimpana moraalipsykologian alueella. Restin ja hänen työtoverinsa kehittämä neljän komponentin malli (Kuvio 6) käsittää psykologisia prosesseja, joita tarvitaan jotta moraalinen toiminta toteutuisi.

Kuvio 6. James Restin eettisen toiminnan malli.

Eettinen herkkyys edellyttää taitoa tunnistaa eettinen jännite tai ongelma. Eettinen herkkyys edellyttää pohdintaa myös siitä, kuinka oma toiminta vaikuttaa toisten ihmisten hyvinvointiin. Eettiset ongelmat eivät rajoitu ainoastaan koteihin tai työpaikoille, vaan on olemassa myös ihmisiä maailman laajuisesti koskettavia ongelmia. On siis kyettävä ymmärtämään ammatilli-

sesti myös kulttuurieroja ja globaaleja prosesseja. (Juujärvi ym. 2007: 21-24.) James Restin eettisen toiminnan mallin valossa voidaan pohtia keskeisiä opinnäytetyön eettisiä valintoja, kuten esimerkiksi kestävän kehityksen näkökulmaa. Opinnäytetyön teema muotoutui ekologisen lastenkulttuurin ympärille, johon sisältyi vahvasti kestävän kehityksen toimintamalli. Kesäkurssin toiminta haluttiin muokata luontoa ja muuta ympäristöä kunnioittavien arvojen mukaiseksi. Lisäksi lasten oman kulttuurin vaaliminen ja tätä kautta heidän mahdollisuuksien lisääminen omaehtoiseen toimintaan voidaan nähdä yhtenä eettisenä valintana opinnäytetyössä.

Opinnäytetyön ja kesäkurssin suunnitteluvaiheessa puntaroiitiin erilaisia vaihtoehtoja, joiden avulla lapsille pystyttäisiin tarjoamaan ekologisen lastenkulttuurin ja kestävän kehityksen näkökulman huomioon ottavaa, innostavaa ja mielekästä toimintaa. Näin ollen tätä kautta mahdollistaa samalla myös oppiminen. Ympäristökasvatus tarjoaa välineitä ympäristössä liikkumiseen ja siellä toimimiseen yhdessä tavoitteiden suuntaisesti. Taidekasvatukselliset menetelmät puolestaan tarjosivat lapsille mahdollisuuden tuoda esiin tekemiään havaintoja. Niiden avulla myös innostettiin lapsia itse käsillä tekemiseen. Erilaiset retket otettiin toimintaan mukaan yhdeksi välineeksi, jolla ympäristöä välittäviä arvoja voitiin tuoda konkreettisesti esiin omien havaintojen ja keskustelujen kautta. Myös työelämäedustajien näkökulmat ja tarpeet otettiin huomioon opinnäytetyön toiminnan suunnittelussa. Opinnäytetyön ja toiminnan aiheen ajankohtaisuus sekä merkitys yhteiskunnallisella tasolla huomioitiin suunnitteluvaiheessa.

Ohjaajan omat arvot välittyvät opinnäytetyössä ja kesäkurssin toiminnassa. Arvot kuvastavat asioita, joita ohjaaja itse ajattelee, haluaa ja pitää tärkeänä. Toiminta pitää tuntea omaksi ja tätä kautta välittyvät arvot omaa persoonallisuutta kuvaavaksi. Kesäkurssin toiminnassa kestävän kehityksen malli sekä lasten huomioonottaminen toiminnassa olivat omia henkilökohtaisia arvoja kuvaavia elementtejä. Lisäksi lapsen kasvuun ja kehitykseen liittyvät nyky päivän yhteiskunnan tuomat haasteet ja tätä kautta lasten hyvinvointiin liittyvät arvot nivoutuvat toimintaan vahvasti mukaan. Opinnäytetyön toteutuksessa oli tärkeä kuunnella lapsia ja heidän mielipiteitään sekä muokata toimintaa myös heidän mielenkiinnon kohteiden mukaisesti. Toiminta oli suunniteltu myös taidetalo Pessin arvoihin sopivaksi kokonaisuudeksi.

Opinnäytetyön toteutuksessa tarvittiin uskoa omaan näkemykseen ja mahdollisuuksiin toiminnassa. Toiminnan kannalta on tärkeä olla itse innostunut ja uskoa omiin kykyihin. Kesäkurssin teeman valossa tarjottiin välineitä ihmisten hyvinvoinnin edistämiseen arjen pienillä teoilla. Näkökulmaksi otettiin kestävän kehityksen toimintatapa myös globaalilla tasolla. Opinnäytetyön toteutuksessa tarvittiin rohkeutta esittää aihe työelämäedustajille ja uskoa itseän ja omiin mahdollisuuksiin. Ohjaajana tuli kantaa vastuu toteutuksesta ja lasten hyvinvoinnista toiminnan aikana.

6 ARVIOINTI JA PALUTE - Tutkiva ja kehittävä ote työhön

Opinnäytetyön tavoitteena on lisätä lasten tietoisuutta ympäristöstä ja kestävästä elämäntavasta sekä innostaa lapsia toimimaan yhdessä yhteisten tavoitteiden suuntaan ympäristökasvatuksen keinoin. Toiminnan avulla on tarkoitus tarjota välineitä ja innostaa lasta itse käsillä tekemiseen taidekasvatuksen keinoin. Tässä osiossa pohditaan kuinka tavoitteet toiminnallisen projektin ja koko opinnäytetyön osalta toteutuivat arviointiaineiston valossa. Tämän lisäksi tuodaan esiin kuinka henkilökohtaiset oppimistavoitteet saavutettiin ja mitä oppimista tapahtui toiminnallisen projektin sekä opinnäytetyön myötä. Osiossa esiin tulevat alaotsikot on jaoteltu opinnäytetyön tavoitteiden mukaisesti.

Arvioinnissa hyödynnettiin oppimispäiväkirjaa ja kuvamateriaalia sekä lasten kanssa käytyjä yhteisiä keskusteluja ja päiväkohtaisia palautteita. Lisäksi vanhemmille ja lapsille tehtiin kotiin vietäviksi pienimuotoinen kysely. Kävimme myös Lasten Taidetalo Pessin henkilökunnan kanssa palautekeskustelua kurssin sisällöstä ja sen onnistumisesta. Keskustelua varten työnteekijöille toimitettiin ennakkoon täsmennettyjä kysymyksiä, johon he yhdessä mieltivät vastauksia. Tämä helpotti keskustelun kulkua ja täsmensi tiedon keruuta.

Vanhemmille annettiin kesäkurssin loppupäivinä palaute ja arviointi kysely (Liite 5), jossa oli tarkoitus kartoittaa heidän ajatuksia ja kokemuksia kurssista. Koska kurssi sijoittui kahdelle eri viikolle ja ilmoittautujia oli aluksi ollut vähän, haluttiin myös kesäkurssin kestoista ja päivittäisestä ajasta saada mielipide vanhemmilta. Kyselyssä oli lapsille osoitettuja omia kysymyksiä, jotta heidän mielipide saataisiin esiin ja ääni kuuluville. Tärkeää oli, että lapsi ja aikuinen täyttäisi kyselyn yhdessä ja näin ollen he samalla myös keskustelisivat kurssin tapahtumista. Lapsia oli ollut yhteensä kymmenen kurssilla ja seitsemän kyselyä palautettiin kesäkurssin viimeiseen päivään mennessä.

Arviointiaineisto käytiin läpi huolellisesti ja yksityiskohtaisesti. Ensin jokainen kysely ja keskustelu purettiin ja kirjoitettiin erikseen omaksi kokonaisuudeksi, jonka jälkeen ne tulostettiin paperille. Tässä vaiheessa oli saatu jokaisen kyselyn ja keskustelun aineisto yhtenäiseksi erilliseksi dokumentiksi. Tämän jälkeen oli helppo leikata ja eritellä jokaiseen yksittäiseen tavoitteeseen liittyvä aineisto. Kyseistä menetelmää hyväksi käyttäen saatiin eri tavoin kerätty arviointiaineisto kohdennettua tavoitteiden arviointia varten omiksi kokonaisuuksiksi.

Suurin osa lapsista ja vanhemmista olivat sitä mieltä, että seitsemän päivää oli ollut hyvä pituus kurssille. Päivän pituus, neljä tuntia, koettiin pääsääntöisesti hyväksi. Kaksi vastaajaa oli kokenut, että 5-6 tuntia olisi ollut parempi. Lapset olivat kuitenkin kesäkurssilla omin eväin ja jos päivälle olisi kertynyt enemmän pituutta, olisi lasten pitänyt saada lämmintä

ruokaa päivän aikana. Vastauksista päätellen toiminta oli ajoitettu ja mitoitettu sopivaksi. Vanhempien ja lasten tarpeet ja toiveet olivat täyttyneet. Innostuneimmat lapset olivat valmiit jatkamaan toimintaa ja viettämään enemmän aikaa Luovaa Luonnosta kesäkurssilla.

Oma henkilökohtainen mielipiteeni kurssin kestosta on, että kokonaisuuden kannalta yksi viikko, 5 päivää, olisi ollut kuitenkin selkeämpi. Kurssin kesto 4 tuntia osoittautui hyväksi ajaksi toiminnan kannalta, mutta mukana olisi voinut olla yksi pidempi päivä, esimerkiksi 6 tuntia. Tämä päivä olisi voinut pitää sisällään hieman lähiympäristöstä pidemmälle tähtäävän retken esimerkiksi metsään. Toisaalta 7 päivää antoi mahdollisuuden tutustua lapsiin ja ryhmään paremmin. Ensimmäisenä kahtena päivänä oli mahdollisuus havainnoida ryhmän olemusta ja tätä kautta seuraavan viikon retket ja ryhmän käyttäytyminen näyttäytyivät varmemmalla pohjalla.

Pessin henkilökunnan kanssa käydystä keskustelusta kävi ilmi, että opinnäytetyö oli luonnollisesti työllistänyt henkilökuntaa enemmän, kuin tavallinen kesätoiminnan kurssi. He kokivat, että erilaisia ”*mainoksia ja lappusia ja eri versiota niistä oli ollut liikaa*”. Kuitenkin heistä oli ”*Ihanaa ja poikkeavaa, kun tiesi ajoissa mitä oli tulossa*”. Opinnäytetyö oli antanut erilaista tietoa tulevasta kurssista. Keskustelussa mietittiin miksi kurssia ei myyty heti. Esiin nousi kesällä järjestettävien kurssien paljous ja taantuma-aika, jotka mahdollisesti vaikuttivat osallistujien vähäiseen ilmoittautumiseen. Pessin henkilökunta oli kuitenkin sitä mieltä, että ohjaajien tekemä ”*Jalkatyö*” oli pelastanut kurssin. Tiedon kesäkurssista vanhemmat olivat saaneet Internetistä, lapsen koulun tiedotteesta, Pessi-kuoro kesätiedotteen mukana, tuttavien kautta ja kesätoiminta lehdestä. Tästä voi päätellä, että kurssia oli markkinoitu hyvin monessa eri paikassa ja monella eri tavalla.

Kyselyistä kävi ilmi, että ainoastaan yksi ryhmän lapsista oli osallistunut aiemmin vastaavalaiseen kesäkurssiin. Suurin osa lapsista oli antanut koko kurssille nauravan, iloisen hymynään 😄. Myös päiväkohtaisissa palautteissa iloinen hymy oli pääsääntöisesti jokaisen toimintapäivän palautteena. Luovaa Luonnosta kesäkurssi oli ollut pidetty kokonaisuus sekä vanhempien ja Pessin henkilökunnan että lasten mielestä.

6.1 Ympäristökasvatus - Lasten tietoisuuden lisääminen kestävästä ympäristöstä

Kesäkurssilla lapset osallistuivat innokkaasti ympäristöön tehtyihin retkiin. He nauttivat toiminnasta luonnossa ja muusta ulkona vietetystä ajasta. Lasten kanssa käytyjen keskustelujen pohjalta kävi ilmi, että ryhmän lapsilla oli jo entuudestaan hyvin paljon tietämystä luonnon kunnioittamiseen ja kestävään kehitykseen liittyvistä asioista. Kuitenkin esimerkiksi kierrätys-

keskusretki tuotti monille aivan uudenlaisia elämyksiä. Lapset olivat todella innostuneita retkestä ja vanhojen tavaroiden uudelleen ”tuunaamisesta”. He luettelivat monia eri oppimisa asioita kierrätyksestä ja luontoa kunnioittavista arvoista ja tätä kautta vahvistivat tietoisuuden lisääntymistä.

Kesäkurssilla lapset saatiin innostumaan lähiympäristössä toimimisesta kestäväen kehityksen ajattelumallin mukaisesti. Lapset osoittivat selvää kiinnostusta ympäristöään kohtaan ja arvostivat eri luonnonilmiöitä. Vanhempien palautteesta kävi ilmi, että myös vanhemmat olivat innostuneet kierrätysaiheen käsittelystä ja retkestä kierrätyskeskukseen. Lasten innostuksen myötä voisi ajatella myös vanhempien innostuvan enemmän kierrättämisestä ja kestävästä elämäntavasta.

Luovaa Luonnosta kesäkurssin nimi oli antanut hieman vääränlaista tietoa jollekin vanhemmalle ja hän oli ajatellut toiminnan keskittyvän enemmän ulos. Kurssin nimi ei ehkä tässä kohtaa ollut tarpeeksi selkeä. Tarkoitus oli kuitenkin hyödyntää ulkoilua ja retkiä osana toimintaa sekä sieltä hankittua materiaalia kädentaidollisiin töihin.

Oma näkemys lasten tietoisuuden lisäämisestä ympäristöstä ja kestävästä elämäntavasta kohdistuu lähinnä kurssilla tehtyjen retkien suunnitteluun. Olisi ollut mielekästä lähteä lasten kanssa metsään tutkimaan ja tekemään havaintoja ja löytöjä. Tämä olisi laajentanut toimintaa lähiympäristöstä hieman kauemmaksi. Nyt luontoretkillä oltiin lähinnä osaksi ihmisten muokkaamassa ympäristössä, puistoissa, kun taas metsässä olisi ollut aivan erilaiset puitteet lasten omaehtoiselle toiminnalle ja havaintojen tekemiselle. Lapset viihtyivät heille osoitetuissa leikkipaikoissa, joissa heille tarkoitettut erilaiset välineet muokkasivat osaksi heidän toimintaa. Metsässä lapset olisivat vieläkin enemmän itse muokanneet omaa ja ryhmän toimintaa.

Lapset tekivät retkillä innokkaasti havaintoja lähiympäristöstä ja hyödynsivät näitä myös taidokkaasti teoksissaan. Lasten päiväkohtaisista palautteista kävi ilmi, että lapset tykkäsivät ulkona toimimisesta. He liikkuivat yhdessä ryhmänä kohti kestävämpää ympäristöä.

Oppimispäiväkirjassa olin kuvannut kierrätyskeskusretkeä ja seuraavaa kädentaitopäivää onnistuneeksi kokonaisuudeksi. Mielestäni nämä päivät olivat osoittaneet kuinka pienellä vaivalla ja rahalla saadaan lapsille mielekästä puuhaa, joka johtaa osaltaan myös oppimiseen. Itseleni lasten suunnaton innostus vanhan tavarankunnostamiseen ja vanhasta uuden luomiseen oli osaksi yllätys. En osannut odottaa, että he innostuisivat kierrätysteemasta näinkin paljon. Toivottavasti heille on jäänyt myös tulevaisuuteen ylettäviä kokemuksia ja elämyksiä tämän kurssin toiminnasta.

6.2 Innostamista toimimaan yhdessä yhteisten tavoitteiden suuntaan

Jussi Tervonen (2008: 64) kuvaa yhteistoiminnallisuuden käsitettä yksinkertaiseksi. Ihmiset toimivat yhdessä yhteisen päämäärän puolesta ja tekevät ryhmätyötä, jossa omaksutaan kaksi periaatetta: *Toisten auttaminen oppimisessa ja työskentelyssä sekä jokaisen aktiivinen osallistuminen*. Luovaa Luonnosta kesäkurssin lapsiryhmä oli osoittanut kurssin aikana molempien taitojen vahvistuneen. He toimivat ryhmänä luontevasti ja ottivat toisensa huomioon sekä auttoivat toisiaan toiminnan aikana. Lapset huolehtivat ryhmän muista jäsenistä ja ottivat kaikki mukaan toimintaan. Ryhmän lapset olivat innostuneita ja lähtivät jokaiseen yhteiseen hetkeen mukaan.

Kurssin eri menetelmistä muodostuvat kokonaisuudet vaikuttivat lapsiin myönteisesti ja innostavasti. Päiväkohtaiset suunnitelmat ja päivien toisistaan erilliset ohjelmat helpottivat uusien ryhmän jäsenten mukaan tulemistä kesken kurssin. Toiminnan avulla saatiin selvästi luotua ryhmän jäsenten välille avoin ja luottavainen ilmapiiri. Päivittäiset lasten kanssa käydyt keskustelut ja kysymykset helpottivat huomattavasti ryhmään tutustumista ja nopeuttivat lasten välisen tiiviin yhteyden luomista. Vanhempien mielestä tärkeää kurssissa oli ollut lasten ajanviettomahdollisuus ja mukava yhteinen toiminta sekä lasten väliset ystävyysuhteet. Ohjaajat saivat henkilökohtaista kiitosta lasten huomioimisesta ja aidosta, välittävästä kohtaamisesta. Vastauksista nousi esiin kavereiden tärkeys sekä se, että lapsi menee mielellään kurssille ja on mielekästä tekemistä. Vanhemmat olivat kokeneet positiivisena myös kurssin mukavat ja innostuneet lapset sekä sen, että kurssilla oli kiinnitetty huomiota pedagogiseen puoleen.

Pessin henkilökunnan keskustelusta kävi ilmi, että Luovaa Luonnosta kesäkurssin oli ylittänyt työntekijöiden odotukset. Vaikka yhteydenpito oli ollut tiivistä ja he tiesivät mitä kurssi piti sisällään, oli toiminta kuitenkin osaksi yllättänyt työntekijät. He kuvasivat kesäkurssia turvalliseksi ja lämminhenkiseksi sekä luotettavaksi kokonaisuudeksi. Jo heti alusta he olivat ajatelleet, että suunnitelma on varmalla pohjalla ja luottaneet siihen, että *"Tää on varma juttu"*. Toiminta oli näyttäytynyt kokonaisvaltaisesti teeman mukaisena ja sopi kaikin puolin Pessin *"meininkiin"*. Vaikka toiminnan tavoitteet olivat olleet myös sosiaalisessa puolessa, Luovaa Luonnosta kesäkurssi oli sopinut hyvin Lasten taidetalo Pessin arvoihin. Saimme positiivista ja kannustavaa palautetta Taidetalon työntekijöiltä myös koko toiminnan ajan.

Lasten mielestä kesäkurssilla oli ollut mukavinta *"kivipuistossa käynti"*, *"tehdä kansioita"*, *"tehdä kilpikonnalle taloa kierrätysmateriaaleista"*, *"tehdä nallea ja tyynyä"*, *"kierrätyskeskuksessa käynti"*, *"sai itse valita ja päättää mitä tekee"* sekä *"se, että siellä oltiin"*, *"kaikki"*, *"pehmolelun tekeminen"* ja kahden lapsen mielestä *"askartelu"*. Vastausten mukaan kaikille oli löytynyt kivaa ja mukavaa tekemistä. Kierrätyskeskusretki ja sen jälkeinen käden-taitopäivä, jolloin lapset saivat tehdä vanhasta uutta, oli noussut hieman enemmän esiin vas-

tauksista, mutta muutoin toiminta oli ollut monipuolisesti jokaisen lapsen mieleen. Lapset kokivat koko kurssin ajan mielekkääksi sen, että *”sai itse valita ja päättää mitä tekee”*. Tämä kertoi kurssin onnistuneesta toiminnan suunnittelusta ja lasten omien toiveiden huomioon ottamisesta. Lähes kaikki lapset olivat vastanneet kyselyssä haluavansa osallistua vielä uudeen vastaavanlaiseen kurssiin.

6.3 Taidekasvatus - Välineitä ja innostamista käsillä tekemiseen

Opinnäytetyön yhtenä tavoitteena oli innostaa lasta itse käsillä tekemiseen taidekasvatuksen keinoin. Lapset kokivat, että oli kiva tehdä kädentaidollisia töitä siltä pohjalta, että heille ei tarjottu valmista mallia. Lapsille suunnatusta kyselystä kävi ilmi myös se, että materiaalivalinta ja sen paljous vaikutti pitkälti heidän innostuneisuuteen teosten synnyssä. Taidetalo Pessin henkilökunnan mielestä toiminnassa oli käytetty vaihtelevasti ja monipuolisesti tekniikoita. Kesäkurssilla oli ollut suunnitellusti sopivasti kädentaitoja ja muuta toimintaa, *”oikea rytmitys”*. Kurssilla oli käytetty tekniikoita, joihin ei tarvitse erikoisia materiaaleja ja materiaalit olivat pienellä vaivalla sekä pienellä rahalla hankittuja. Pessin työntekijät olivat myös sitä mieltä, että *”Täytyy olla toimintaa, josta annetaan eväitä kotona tekemiseen. Ei liian hienoja ja erikoisia materiaaleja”*.

Kuvallisen ilmaisun kautta lapset saivat välineitä ympäristöstä tekemiensä havaintojen esille tuomiseen ja niiden yhdessä jakamiseen. Lapset saatiin innostumaan kädentaidollisten töiden toteutukseen ja niiden loppuun saattamiseen eri menetelmiä käyttäen. Lasten mielestä kesäkurssin toiminta oli ollut hyvä. Ainoastaan yksi ryhmän pienimmistä lapsista oli kertonut, että kesäkurssin ohjelma ei ollut hyvä, *”koska rintamerkkejä ei saanut tehdä kuin 2”*. Vaikeata oli ollut kahden lapsen mielestä: *”ohuen langan laittaminen neulansilmään”* ja *”no, kansion tekeminen”*, mutta muutoin lapset olivat kokeneet työskentelyn mielekkääksi ja kykyjensä mukaiseksi. Töiden kautta lapset olivat saaneet itselleen tärkeitä itsetuntoa ja omaa toimintaa vahvistavia onnistumisenkokemuksia.

Kädentaidollisten töiden osalta ei niinkään opeteltu uusia erikoisia menetelmiä vaan toiminnassa painotettiin ehkä enemmän jo lapsilla olleisiin taitoihin. Tässä kohtaa mietin, että olisiko lapset mahdollisesti halunnut oppia jotakin konkreettista uutta tekniikkaa, mutta toisaalta tämä mahdollisti pitkälle lasten oman mielikuvituksen, ongelmaratkaisutaidon sekä luovuuden hyödyntämistä töiden toteutuksessa. Ryhmän lapset auttoivat ja oppivat toisiltaan eri menetelmiä, joka tuki yhteisöllisyyden ja ryhmähengen syntyä. Näin lapset saivat myös tunteen siitä, että heidän taitojaan arvostettiin ja omaan toimintaan luotettiin. Lapsilta kysyttiin miten he ovat kokeneet ohjauksen ja olivatko he saaneet tarpeeksi apua. Tähän lapset vastasi-

vat myönteisesti ja yksi lapsista kertoi, että hän oli saanut jopa liikaakin ohjausta. Lapset nauttivat omaehtoisesta toiminnasta.

Arviointiaineiston perusteella voidaan todeta opinnäytetyön ja projektin tavoitteiden toteutuneen hyvin. Lapset olivat koko toiminnan ajan innostuneita, iloisia ja saapuivat mielellään kesäkurssille. Kesäkurssilla oli saatu aikaan kestävä kehityksen mukaisia toimintamalleja. Lapsille oli välitetty luontoa ja muuta ympäristöä kunnioittavia sekä suojelevia arvoja ympäristökasvatuksen avulla. Lapset kokivat oppineensa kurssilla kierrättämisestä ja luonnon kunnioittamisesta sekä kuinka omista leluista tulee pitää huolta ja kuinka niitä voi korjata. Lasten innostus kädentaidollisissa töissä näyttäytyi sekä töiden toteutuksessa ja loppuunsaattamisessa että innostuneena luovana taiteenomaisena itseilmaisuna. Kurssilla oli onnistuttu luomaan toimivia ja yksinkertaisia kädentaidollisia ratkaisuja.

6.4 Henkilökohtainen oppiminen ja oman työn kehittäminen

Opinnäytetyön henkilökohtaiset oppimistavoitteet painottuivat oman työn tutkivaan ja kehittävään otteeseen sekä ekologisen lastenkulttuurin tiedon lisäämiseen ja sen hyödyntämiseen lasten kasvatuksessa ja toiminnallisessa projektissa. Havainnoinnin ja reflektoinnin tavoitteena oli integroida kesäkurssi keskeiseen teoreettiseen ajatteluun. Tätä helpotti ennen kaikkea tarkka tutustuminen ennalta alan teoreettiseen taustaan. Lisäksi teorian avulla oli vaivattomampi lähteä kohdistamaan omia havaintoja tiettyihin ilmiöihin. Toiminnasta nousseita ennalta odottamattomia ilmiöitä puolestaan voidaan jälkeenpäin pohtia teoreettisen aineiston valossa.

Kesäkurssilla kävi ilmi kuinka työntekijän dokumentaatio ja havainnointikyky edesauttaa häntä oman työn kehittämisessä. Päiväkohtaiset selkeät toiminnan tavoitteet edesauttoivat havainnoinnissa ja opinnäytetyön arviointiaineiston keräämisessä. Oppimispäiväkirjan valmiiksi räätälöidyt päiväkohtaiset kysymykset kohdistivat havaintoja juuri oikeaan suuntaan. Kun dokumentoi lasten ajatuksia, puheita ja toimintaa, saa paremman tuntuman lasten persoonalliseen ajatteluun ja tätä kautta tutustuu lapseen ja ryhmään paremmin. Lasten äänen kuuleminen auttaa työntekijää hahmottamaan toimintaa lapsilähtöisemmäksi ja lapsi pääsee osallaan vaikuttamaan sen sisältöön. On tärkeää tarjota toiminta lapsen lähtökohdista jotta se tuottaa parhaan mahdollisen tuloksen ja mahdollistaa oppimisen.

Oman persoonallisuuden tulee näkyä lasten kanssa työtä tehdessä. Sillä, kuinka aikuinen toimii ja mitä mallia hän välittää toiminnallaan, on suuri merkitys lasten ohjauksessa. Kun antaa lasten toteuttaa itseään omaehtoisesti, he nauttivat aikuisen luottamuksesta sekä kehittävät

yhteistyötaitoja ongelmanratkaisutilanteissa suhteessa muihin ryhmän jäseniin. Luovaa Luonnosta kesäkurssin lapset olivat luovia ja avoimia, innokkaita ja toimeliaita ”joukkuepelaajia”. He olivat suvaitsevaisia ja luottivat ryhmän jäseniin. Heille oli tärkeää saada toimia myös koko ryhmän vahvuudella erilaisten leikkien innoittamina ja vahvistaa näin yhteisöllisyyden merkitystä. Kädentaidolliset tuotokset olivat upeita teoksia, joista pursusi lasten luovuuden ydintä.

Opinnäytetyössä yhtenä henkilökohtaisena tavoitteenani on ekologisen lastenkulttuurin tiedon lisäämiseen ja sen hyödyntäminen lasten kasvatuksessa ja toiminnallisessa projektissa. Tavoitteeni arvioinnissa voin hyödyntää loppukyselyn vanhempien mielteitä. Kyselyssä vanhemmilta toivottiin vielä lopuksi vetäjille kehittämissideoita ja muuta palautetta. Vastauksia saatiin monipuolisesti, kuten:

”Kaikki on ollut kivoja juttuja”

”Ehkä kierrätysasiaa enemmän”

”Kierrätyskeskuksessa olisi voinut käydä toisenkin kerran”

”Lapselle mukavaa tekemistä ja toimintaa kesäloman aikana”

”Lapsi sai uusia ystäviä”

”Luulin, että kun kurssin nimi on Luovaa Luonnosta, siellä oltaisiin ulkona suurin osa ajasta”

”Hyvä idea! Kannattaa toteuttaa ensi kesänäkin!”

”Otitte lapset hienosti vastaan ja saatoitte heidät kotiin iloisesti. Hieno Juttu!”

Vanhempien vastausten valossa on todettava, että tavoitteet oli saavutettu erinomaisesti.

Ekologisen lastenkulttuurin ja kestävän kehityksen näkökulma oli näyttäytynyt positiivisesti toiminnassa. Erilaiset menetelmät olivat toimineet hyvin lasten kesäkurssilla ja toimintaa toivottiin jopa lisää.

Ekologisen lastenkulttuuri luo monia hyödyllisiä näkökulmia lasten kasvatuksessa. Ympäristö- ja taidekasvatuksellisin menetelmin voidaan tuottaa lapsen luovuutta tukevaa toimintaa. Lapset ovat innokkaita kestävän kehityksen toimintamallin toteuttajia, kunhan se tarjotaan heille ennen kaikkea lapselle sopivaksi räätälöidyllä tavalla. Vanhempien ja lasten vastauksien, oman oppimispäiväkirjan sekä Pessin henkilökunnan vastauksien mukaan on selvästi osoitettavissa, että toiminta oli ollut tavoitteiden mukaista kokonaisvaltaisesti.

Pessin henkilökunnalta kysyttiin olisiko heidän mielestään projekti uudelleen toteutettavissa. Vastauksista kävi ilmi, että parin vuoden päästä se voisi olla mahdollista, mutta perättäisinä vuosina ei, koska aina on pyrkimyksenä uudistaa toimintaa. Heidän mielestä sosiaalisuus oli ollut vahvasti esillä ja sosiaalialan osaaminen oli näkynyt toiminnassa. Aiemmin ei ollut käytetty sosionomeja Taidetalo Pessissä kurssien vetäjinä, mutta se ei ole kuitenkaan pois suljettu vaihtoehto. *”Tämän alan ihmisiä on ollut vähän tarjolla”*.

7 POHDINTA

Muutoksessa eläminen on tuonut tarpeen ymmärtää sekä lähiympäristön, organisaatioiden ja yhteiskunnallisten ilmiöiden että maailmanlaajuisten tapahtumien ja ilmiöiden vaikutuksia lähiympäristön ja yksilöiden elämään. Kysymys on ekologisesta ajattelusta, jonka mukaan ilmiöt ovat vaikutussuhteessa toisiinsa. (Kaipio 2000: 123,124.) Huolenpito ja vastuullisuus edellyttävät herkkyyttä havaita muutoksia positiivisessa ja negatiivisessa mielessä. Tutustuminen sekä palautteen antaminen ja vastaanottaminen on yksi oppimisen lähtökohdista.

Jokaisen ihmisen omat valinnat vaikuttavat luontoon ja ympäristöön, jossa elämme. Jos ihmisillä olisi kyky pysähtyä miettimään omien valintojen ja elintapojen vaikutusta maapallomme hyvinvointiin, keksisi paljon hyviä uusia ratkaisuja jokapäiväisessä toiminnassa, joilla on vaikutusta luontoon. Ympäristökasvatuksen avulla voidaan muuttaa kulttuuria siten, että kulutus vähenee ja ympäristön tila paranee. Tunne siitä, että omilla valinnoilla voi vaikuttaa ja asioita voi korjata, estää tai ennakoida, antavat elämälle merkitystä ja tätä kautta auttavat meitä myös oman elämän hallinnassa. (Luonto- Liitto Ry 2000: 14,27,28.)

Maailma on lapselle uusi paikka, joka on täynnä kiehtovia kohtaamisia ja tutkimuskohteita sekä aistivaikutelmia. Lapsi haluaa selvittää ympäristöstä nousevia ilmiöitä. (Salminen 2005: 55.) Luovuus on jokaisen lapsen ulottuvilla. Lapset ratkaisevat ongelmia ja luovat omia teorioita heidän tavallaan. On tärkeä rohkaista, tarjota malleja ja välineitä sekä tilaisuuksia harjoitella luovuuden eri muotoja. (Uusikylä 2000: 53,54). Jos lapsen luovuutta halutaan edistää, tulee häntä innostaa luovuuteen ja tarjota turvallinen ympäristö sekä oikeus olla oma arvokas persoona. On tärkeä tarjota toimintaa, jossa lasten omat tärkeäksi kokemat asiat saavat näkyvyyttä. Kun toimintaa suunnitellaan lapsilähtöiseksi ja lasten mielipiteitä kunnioittavaksi, edesautetaan lasten innostumista ja tätä kautta myös oppimisen iloa.

Kasvatuksessa on aina jollain aikuisella tai ohjaajalla vastuu. Vaikka toiminta olisikin lapsilähtöistä, ohjaaja pitää langat käsissä ja seuraa tilannetta, että se ei riistäydä käsistä. (Karppinen 2008: 102). Opinnäytetyö ja siihen sisältyvä kehittämisprojekti vahvisti omaa käsitystäni siitä kuinka toimintaa voidaan muokata lapsilähtöisemmäksi pienin huomionosoituksin ja teoin sekä aidon kohtaamisen kautta. Lasten innostuneisuus toimintaan lisääntyy, kun he pääsevät itse vaikuttamaan toiminnan sisältöön ja huomaavat olevansa sen keskiössä. Lasten huomiointi tapahtuu heidän oman äänen kuulemisena, mutta myös sääntöjen ja rajojen luomisena. Itse jäin kuitenkin vielä miettimään, että mitä kaikkea lapsi voisikaan keksiä ja mitä kaikkea mielenkiintoista toiminnasta voisi nousta esiin, jos sitä toteutettaisiin vieläkin enemmän omasta, lastenkulttuurin lähtökohdasta. Mielestäni kesäkurssin kaltaista toimintaa voitaisiin ajatella liitettävän enemmän myös esimerkiksi osaksi päiväkotien sekä koulujen toimintaan.

Nykypäivän projektit tukevat eri tahojen yhteistyötä. Näiden avulla mahdollistetaan myös erityinen ja monipuolinen osaaminen. Yhteistyötä tehdään eri toimijoiden välillä ja näin ollen myös sosiaalialan osaamista voidaan tuoda esiin monilla eri toiminnan alueilla. Moniammatillisuuden myötä saadaan erilainen kosketus asiakkaaseen. Tätä kautta toimintaa voidaan muokata monipuolisemmaksi ja kokonaisvaltaisemmaksi asiakkaan tarpeet huomioiden. Sosionomeilla on laaja työkenttä, jossa heillä on mahdollisuus toimia. Tietoisuus luovien toimintojen opintokokonaisuudesta ja tätä kautta myös sosionomien osaamisesta, ei mielestäni ole kantautunut työelämäedustajille asti. Kuten Pessin henkilökuntakin totesi, että sosionomeja on ollut vähän tarjolla kulttuurialalla, olisi rohkeasti tuotava esiin mahdollisuudet toimia myös hieman ”vieraammilla” sektoreilla. Itse näen tässä kohtaa kuitenkin sosiaalialan osaamisen hyödyn muun muassa asiakkaan kohtaamiseen ja vuorovaikutukseen liittyvänä erityispiirteenä.

Luovaa luonnosta kesäkurssi ei sinänsä jäänyt jatkuvaksi toimintamalliksi Lasten Taidetalo Pessiin, mutta se koettiin toimivaksi projektiksi. Sen avulla osoitettiin kuinka sosionomin työ voi olla myös kulttuuripalvelujen ja taiteen keskuudessa. Kurssin sisältöä muokkaamalla toimintaa voisi mielestäni jatkaa esimerkiksi lapsille tarjottavana harrastuksena, kerran viikossa toteutettavana kurssina, jossa painotettaisiin muun muassa lapsilähtöisyyteen ja kestävän kehityksen mukaisiin arvoihin.

Luovat toiminnat mahdollistavat työskentelyn monen eri asiakasryhmän kanssa. Luovien valintojen avulla voidaan saavuttaa parempi kosketus asiakkaaseen ja innostaa yhteiseen toimintaan. Luovaa Luonnosta kesäkurssin yhteisöllisyyden tekijät näyttäytyivät:

- Ryhmän sisäisenä luottamuksena
- Huolellisena tutustumisena muihin ryhmän jäseniin
- Aitona kohtaamisena ja tasavertaisena kohteluna
- Ryhmän jäsenten kesken jaettuina yhteisinä kokemuksina
- Innostuneisuutena ja haluna toimintaan
- Ryhmän sisällä vallitsevina yhteisinä arvoina, normeina ja asenteina
- Ryhmän jäsenten sitoutumisena yhteisiin tavoitteisiin
- Tasavertaisena dialogina kaikkien osallistujien välillä; lapset, vanhemmat, ohjaajat ja Pessin työntekijät

Innostamista voidaan käyttää sosiaalialan työkentällä monipuolisesti ja laaja-alaisesti. Se tarjoaa monia välineitä kasvatuksellisiin, sosiaalisiin ja kulttuurisiin toimintoihin sekä menetelmiin. Innostaminen on toimintaa, joka on tarkoitettu kaiken ikäisille ja eri yhteiskuntaryhmille. Yhtä ja samaa kaikille kohderyhmille olevaa toimintamallia ei ole olemassa. Seija Karpisen (2008: 104) mukaan innostaminen on ennen kaikkea yksilön luovuuden vahvistamista

sekä luottamuksen vahvistamista omiin kykyihin ja taitoihin. Se on sekä itsetunnon kohottamista että identiteetin vahvistamista. Innostamisessa pyritään tuomaan yksilön taidot esiin, ei vain hienojen tuotosten osalta, vaan myös sanoin ja teoin. Tällöin lisätään myös yksilön vuorovaikutustaitoja, osallisuutta sekä omatoimisuutta.

Sosiokulttuurista innostamista tullaan tulevaisuudessa tarvitsemaan merkittävässä määrin esimerkiksi ilmasto- ja energiakysymyksessä. Tämä tulee muovaamaan ihmisen opittuja käytäytymis-, toiminta- ja ajatusmalleja sekä tarjoamaan merkittäviä haasteita sosiokulttuuriselle innostamiselle. Sosiokulttuurisen innostamisen korkeimman tavoitteen voisi nähdä siinä, että yksilö kykenisi hahmottamaan maailmaa, ilmiöitä ja asioita, joiden pohjana on paremman yhteiskunnan luominen.

LÄHTEET

- Airas, C. & Brummer, K. 2003. Leikki on ikkuna lapsen sisäiseen maailmaan. Teoksessa Sinkkonen, J. (toim.) Pesästä lentoon. Vantaa: WSOY.
- Bardy, M. 2003. Pahuuden jäljillä - sen anatomiasta ja kesytysharjoituksista. Teoksessa Krapala, M. & Pääjoki, T. Taide ja toiseus, syrjästä yhteisöön. Jyväskylä: Gummerus
- Bardy, M. 2007. Taiteen paluu arkeen. Teoksessa Bardy, M., Haapalainen, R., Isotalo, M. & Korhonen, P. (toim.) Taide keskellä elämää. Keuruu: Otavan Kirjapaino Oy
- Cantell, H. (toim.) 2004. Ympäristökasvatuksen käsikirja. Juva: WS Bookwell Oy
- Cantell, H. & Koskinen, S. 2004. Ympäristökasvatuksen tavoitteita ja sisältöjä. Teoksessa Cantell, H. (toim.) 2004. Ympäristökasvatuksen käsikirja. Juva: WS Bookwell Oy
- Forsman, A-C. & Piironen, L. 2006. Kuvien kirja. Kuvataideopetuksen käsikirja perusopetukseen. Helsinki: Tammi
- Granö, P. 2004. Näkymätön ja näkyvä lapsuuden maa, leikkipaikka pellon laidasta tietokonepeliin. Teoksessa Piironen, L.(toim.) Leikin pikkujättiläinen. Porvoo: WS Bookwell Oy.
- Haapamäki, J. 2000. Yhteisöllisyys päivähoitossa. Teoksessa Haapamäki, J., Kaipio, K., Keskinen, S., Uusitalo, J. & Kuoksa, M. Yhteisö kasvattaa. Päivähoito oppimis- ja kasvatusyhteisönä. Tampere: Tammer-paino Oy.
- Hakkarainen, P. 2004. Leikki lasten toimintana. Teoksessa Piironen, L.(toim.) Leikin pikkujättiläinen. Porvoo: WS Bookwell Oy.
- Heikkinen, A. 2007. Murrosikäiset pojat kouluvaikeuksien metsäpolulla. Teoksessa Heikkinen, A., Levamo, P., Parviainen, M. & Savolainen, A. Näe minut-kuule minua. Kokemuksia ryhmitä. SOCCAn ja Heikki Waris- instituutin julkaisusarja nro: 11. Yliopistopaino.
- Hämäläinen, P. 2001. Jaksamisesta innostumiseen, työssä ja elämässä. Helsinki: Tammi.
- Hännikäinen, M. 2004. Leikki ja leikillisuus yhteenkuuluvuuden tunteen rakentajana. Teoksessa Piironen, L.(toim.) Leikin pikkujättiläinen. Porvoo: WS Bookwell Oy.
- Jokela, T. 1997. Ympäristö, esteettinen kasvu ja taide. Teoksessa Käpylä, M. & Wahlström, R (toim.) Vihreä ihminen, ympäristökasvatuksen menetelmäopas 2. Jyväskylän yliopiston täydennyskoulutuskeskuksen oppimateriaaleja 25. Jyväskylä: Kopiojyvä Oy.
- Juujärvi, S., Myyry, L. & Pessa, R. 2007. Eettinen herkkyyks ammatillisessa toiminnassa. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.
- Kaipio, K. 2000. Mitä yhteisöllisyys on? Teoksessa Haapamäki, J., Kaipio, K., Keskinen, S., Uusitalo, J. & Kuoksa, M. Yhteisö kasvattaa. Päivähoito oppimis- ja kasvatusyhteisönä. Tampere: Tammer-paino Oy
- Karppinen, S. 2001. Kädentaidot väline itsen ja ympäristön hahmottamiseen. Teoksessa Karppinen, S., Puurula, A & Ruokonen, I. Taiteen ja leikin lumous. Tampere: Tammer-paino Oy
- Karppinen, S. 2008. Innostamisen pedagogiikkaa käsitöissä ja taiteissa. Teoksessa Karppinen, S., Ruokonen, I. & Uusikylä, K. Nuoret ja taide -ilolla ja innolla, uhmalla ja uholla. Helsinki: Finn Lectura

- Kemppinen, Pertti. 2003. Lasten tarinoiden maailmat. Vantaa: Kustannusvalmennus P. & K. Oy
- Keskinen, S. 2003. Päivähoito hyväksi tytöille ja pojille. Teoksessa Sinkkonen, J. (toim.) *Pe-
sältä lentoon*. Vantaa: WSOY
- Kierrätyskeskus. 2009. Vantaa. Tutustumiskäynti. Esite.
- Kivipelto, M. 2005. Kriittisen arvioinnin toteuttaminen toimintatutkimuksessa. Teoksessa Toikka, T. (toim.) *Sosiaalialan kehittämistyön lähtökohtia*. Seinäjoen ammattikorkeakoulun julkaisusarja B. raportteja ja selvityksiä 20. Seinäjoki.
- Kopakkala, A. 2005. Porukka, jengi, tiimi. Ryhmädynamiikka ja siihen vaikuttaminen. Helsinki: Edita Priima Oy.
- Kurki, L. 2000. Sosiokulttuurinen innostaminen: muutoksen pedagogiikka. Tampere: Vastapaino Oy.
- Kurtio, T. & Kurki, O. 1999. Varhaiskasvattajan ympäristöopas. 2. uudistettu painos. Ylöjärvi: Painohäme Oy
- Känkänen, P. 2003. Yksinäisyydestä liittymiseen. Aikaila elämäkerronnallisessa työssä. Teoksessa Krappala, M. & Pääjoki, T. *Taide ja toiseus, syrjästä yhteisöön*. Jyväskylä: Gummerus.
- Laitinen, S. 2003. Hyvää ja kaunista. Kuvataideopetuksen mahdollisuuksista nuorten esteettisen ja eettisen pohdinnan tukena. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy
- Lasten aurinkojuhla. Vastuuta ympäristöstä. [WWW -dokumentti]. Viitattu 25.7.2009.
http://www.aurinkojuhla.net/index.php?option=com_content&task=view&id=28&Itemid=49
- Lehtinen, A-R. 2009 Lasten toiminta, toimintaresurssit ja toimijuus päiväkotiympäristössä. Teoksessa Alanen, L. & Karila, K. (toim.) *Lapsuus, lapsuuden instituutiot ja lasten toiminta*. Tampere: Vastapaino.
- Lindqvist, G. 2004. Leikin estetiikka. Teoksessa Piironen, L. (toim.) *Leikin pikkujättiläinen*. Porvoo: WS Bookwell Oy.
- Louhimaa, E. 2005. Kestävä kehitys ja ympäristökasvatuksen todellisuus. Teoksessa Kiilakoski, T., Tomperi, T. & Vuorikoski, M. (toim.) *Kenen kasvatus? Kriittinen pedagogiikka ja toisinkasvatuksen mahdollisuus*. Tampere: Vastapaino
- Luonto-Liitto Ry. 2000. Lapsen vuoro kulkea ja kuljettaa. Lapsen ympäristökasvatus luontokerhotoiminnassa. 2. painos. Opas.
- Mantere, M-H. 1995. Maan kuva. Kirjoituksia taiteeseen perustuvasta ympäristökasvatuksesta. Taideteollinen korkeakoulu. Helsinki: Yliopistopaino
- Mäkivaara, M. & Sarviaho, M. 1999. Kivi, paperi & sakset. Ympäristö- ja taidekasvatusta yhteiskunnallisilla keinoilla. Helsinki: Kirjayhtymä.
- Nordström, H. 2004. Ympäristökasvatuksen toimintamalleja. Teoksessa Cantell, H. (toim.) *Ympäristökasvatuksen käsikirja*. Juva: WS Bookwell Oy
- Palomäki, S-L. 2005. Tutkivaa työtä jäljittämässä. Teoksessa Toikka, T. (toim.) *Sosiaalialan kehittämistyön lähtökohtia*. Seinäjoen ammattikorkeakoulun julkaisusarja B. raportteja ja selvityksiä 20. Seinäjoki.

- Peavy, R. Vance. 2006. Suomenenos: Petri Auvinen. Sosiodynaamisen ohjauksen opas. Helsinki: Psykologien kustannus.
- Piironen, L. 2004a. Leikissä taiteen ainekset. Teoksessa Piironen, L.(toim.) Leikin pikkujättiläinen. Porvoo: WS Bookwell Oy.
- Piironen, L. 2004b. Leikin voima taidekasvatuksessa. Teoksessa Piironen, L.(toim.) Leikin pikkujättiläinen. Porvoo: WS Bookwell Oy.
- Pitkälä, A.2006. Vantaan esi- ja perusopetuksen luovuus- ja kulttuurikasvatussuunnitelma. Vantaan kaupunki.
- Portin, A. (toim.) 2008. Kaikesta jää jälki - puheenvuoroja ympäristöä säästävistä valinnoista. Keuruu: Otavan kirjapaino Oy.
- Puurula, A. 2001. Kohti kokonaisvaltaista, kulttuurista taidekasvatusta: Lapsi luovuuden lähteillä. Teoksessa Karppinen, S., Puurula, A & Ruokonen, I. Taiteen ja leikin lumous. Tampere: Tammer-paino Oy.
- Pääjoki, T. 2003. Leikkivät tarinat. Teoksessa Krappala, M. & Pääjoki, T. Taide ja toiseus, syrjästä yhteisöön. Jyväskylä: Gummerus.
- Pääjoki, T. 2007. Lasten ja aikuisten kulttuurinen leikki. Teoksessa Bardy, M., Haapalainen, R., Isotalo, M. & Korhonen, P. (toim.) Taide keskellä elämää. Keuruu: Otavan Kirjapaino Oy
- Raittila, R. 2009. Ympäristön lapset-lasten ympäristö. Teoksessa Alanen, L. & Karila, K. (toim.) Lapsuus, lapsuuden instituutiot ja lasten toiminta. Tampere: Vastapaino.
- Rannisto, T. 2007. Luonnon estetiikka. Jyväskylä: Multikustannus Oy.
- Riihelä, M. 2004. Elämä on ehkä sittenkin vain leikkiä. Teoksessa Piironen, L.(toim.) Leikin pikkujättiläinen. Porvoo: WS Bookwell Oy.
- Rohweder, L. 2004. Kestävä kehitys organisaatiossa. Porvoo: WS Bookwell Oy.
- Ruismäki, H. 2008. Taito- ja taideaineiden oikeusturvajulistukset. Teoksessa Karppinen, S., Ruokonen, I. & Uusikylä, K. Nuoret ja taide -ilolla ja innolla, uhmalla ja uhollla. Helsinki: Finn Lectura
- Rusanen, S. 2007. Taidekasvattajaksi varhaiskasvatukseen. Taidekorkeakoulun julkaisusarja A 77. Vaajakoski: Gummerus Kirjapaino Oy.
- Rusanen, S. & Torkki, K. 2001. Mistä on lapsen kuvat tehty? Teoksessa Karppinen, S., Puurula, A & Ruokonen, I. Taiteen ja leikin lumous. Tampere: Tammer-paino Oy
- Räsänen, M. 2008. Kulttuurit ja integroiva taideopetus. Taideteollisen korkeakoulun julkaisu B90. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.
- Salminen, A. 2005. Pääjalkainen. Kuva ja havainto. Taideteollisen korkeakoulun julkaisusarja B 77. Hollola: Salpausselän kirjapaino.
- Sava, I. 2003. Olet hyvä hänelle. Puhetta välittämisen taiteesta. Teoksessa Krappala, M. & Pääjoki, T. Taide ja toiseus, syrjästä yhteisöön. Jyväskylä: Gummerus
- Sava, I. 2007. Katsomme-Näemme. Luovuudesta, taiteesta ja visuaalisesta kulttuurista. Taideteollisen korkeakoulun julkaisusarja B 81. Juva: PS Kustannus Oy.

- Sederholm, H. 2007. Taidekasvatus samassa rytmissä elämän kanssa. Teoksessa Bardy, M., Haapalainen, R., Isotalo, M. & Korhonen, P. (toim.) Taide keskellä elämää. Keuruu: Otavan Kirjapaino Oy
- Sinkkonen, J. 2004. Leikki on luovuuden äiti. Teoksessa Piironen, L.(toim.) Leikin pikkujättiläinen. Porvoo: WS Bookwell Oy.
- Suosalo, A., Tavasti, A., Keanne van de K., Lehti, P. & Vannucchi, A. 2008. Lasten Aurinkovuosi. Opas ekologiseen lastenkulttuuriin. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.
- Tervonen, J. 2008. Voivatko kaikki olla voittajia? Teoksessa Hynninen, P. & Rämö, J. Kestävän kehityksen kasvatusmalleja kuntien nuorisotyöhön. Rantasalmen Ympäristökasvatusinstituutti.
- Toikka, K. & Toikka, P. 2006. Ratkaisuna ryhmätoiminta - välineenä vuorovaikutus. Löytöretki luoviin ryhmätoiminnan menetelmiin. Helsinki: Erikoispaino Oy.
- Toikko, T. 2005. Kehittämistyön tutkimuksellisuuden haaste. Teoksessa Toikka, T. (toim.) Sosiaalialan kehittämistyön lähtökohtia. Seinäjoen ammattikorkeakoulun julkaisusarja B. raportteja ja selvityksiä 20. Seinäjoki.
- Uusikylä, K. 2000. Luova yksilö, luova yhteisö. Teoksessa Uusikylä, K & Piirto, J. Luovuus. Taito löytää, rohkeus toteuttaa. Juva: WSOY.
- Uusikylä, K. 2001. Lapsen luovuus elää vapaudessa. Teoksessa Karppinen, S., Puurula, A & Ruokonen, I. Taiteen ja leikin lumous. Tampere: Tammer-paino Oy
- Uusikylä, K. 2004. Luovat leikit ja lahjakkuus. Teoksessa Piironen, L.(toim.) Leikin pikkujättiläinen. Porvoo: WS Bookwell Oy.
- Vantaan kaupunki. Kulttuuri. Pessi. [WWW -dokumentti]. Päivitetty 7.1.2009. Viitattu 6.8.2009. http://www.vantaa.fi/i_perusdokumentti.asp?path=1;218;6585
- Vantaan kaupungin kulttuuristrategia. Vantaan kaupunki: kulttuuripalvelut. Esite vihkonen.
- Venkula, J. 2005. Tekemisen taito. Helsinki: Kirjastudio
- Viinikainen, T. 1998. Ympäristö, etiikka, yhteiskunta Parempaan päin B-osa. Työväen sivistysliitto TSL ry. Helsinki: Itäkeskuksen Mini-offset.
- Vilkkä, H. 2006. Tutki ja havainnoi. Vaajakoski: Gummerus Kirjapaino Oy.
- Vänskä, M. 2008. Kulttuurikaruselli. Oheismateriaalit. Metsän siimeksessä. Lapset, luonto ja ekologinen lastenkulttuuri. [pdf-dokumentti] Viitattu 5.8.2009. <http://kulttuurikaruselli.kuopio.fi/arkisto/metsan-siimeksessa/1.%20LAPSET%2C%20LUONTO%20JA%20EKOLOGINEN%20LASTENKULTTUURI.pdf>
- Wahlström, R. 1997. Ympäristöherkkyys ympäristökasvatuksen näkökulmasta. Teoksessa Käpylä, M. & Wahlström, R (toim.) Vihreä ihminen, ympäristökasvatuksen menetelmäopas 2. Jyväskylän yliopiston täydennyskoulutuskeskuksen oppimateriaaleja 25. Jyväskylä: Kopiojyvä Oy.
- Wolff, L-A. 2004. Ympäristökasvatus ja kestävä kehitys: 1960-luvulta nykypäivään. Teoksessa Cantell, H. (toim.) Ympäristökasvatuksen käsikirja. Juva: WS Bookwell Oy
- YTV Jätehuolto. 2007. Fiksun puuhakirja. Painoprisma

LIITTEET

Liite 1 Kurssitiedote Vantaan kaupungin kesätoimintalehteen

Liite 2 Kurssikirje

Liite 3 Tutkimuslupa

Liite 4 Lasten päiväkohtainen palautekysely

Liite 5 Kesäkurssin palautekysely vanhemmille ja lapsille

KUVIOT

Kuvio 1. Opinnäytetyön ekologisen lastenkulttuurin osa-alueet

Kuvio 2. Opinnäytetyössä käsiteltävän ympäristökasvatuksen osa-alueet

Kuvio 3. Kestävän kehityksen neljä ulottuvuutta

Kuvio 4. Opinnäytetyössä käsiteltävän taidekasvatuksen osa-alueet

Kuvio 5. Kulttuurin kehä Hoffmanin mukaan

Kuvio 6. James Restin eettisen toiminnan malli.

TAULUKOT

Taulukko 1. Unescon määrittelemät kansainväliset tavoitteet vuonna 1977 ympäristökasvatukselle.

Liite 1 Kurssitiedote Vantaan kaupungin kesätoimintalehteen

LUOVAA LUONNOSTA Kesäkurssi

Lasten Taidetalo Pessi, Asematie 7

6-8v. (ekaluokkalaiset ja kouluunlähtijät)

To - pe 4.- 5.6, ma - pe 8.- 12.6 klo 10 - 14

Leikimme ja liikumme luonnossa, sekä tutustumme Tikkurilan lähiympäristöön. Toteutamme lasten kanssa kädentaitoja kierrätys- ja luonnonmateriaaleista. Tutustumme kierrätyksen saloihin ja ekologiseen lastenkulttuuriin.

Ohjaajina Aikuissosionomiopiskelijat Katja Bergström ja Milja Kuutsa.

Kurssimaksu 30e/lapsi

Ilmoittautumiset Taidetalo Pessiin, (Asematie 7, Tikkurila) p. 8392 2766

Järj. Lasten Taidetalo Pessi

Liite 2 Kurssikirje

VANTAAN KAUPUNKI
LASTEN TAIDETALO PESSI
Asematie 7, 01300 Tikkurila Vantaa

22.5.2009

Tervetuloa LUOVAA LUONNOSTA – kesäkerhoon

PAIKKA	Lasten Taidetalo Pessi, Asematie 7
AIKA	to – pe 4. – 5.6 ja ma – pe 8. – 12.6.
KOKOONTUMISAIKA	klo 10 – 14
OHJAAJAT	Katja Bergström Milja Kuutsa
MAKSU	30 € maksetaan käteisellä to 4.6.
VARUSTEET	huoleton työskentelyvaatetus sisä- ja ulkopuuhiin, myös sadevarusteet
EVÄÄT	kunnon välipalaa mukaan, esim.voileipä ja hedelmä, ei karkkia ja herkkuja

Kurssin aikana retkeillään luonnossa ja tutustutaan Tikkurilan lähiympäristöön, leikitään, askarrelaan ja tehdään taidetta luonnon- ja kierrätysmateriaaleista. Viimeisen kurssipäivän lopussa pidetään pienimuotoinen päätöstilaisuus / näyttely, johon vanhemmat ovat tervetulleita katsomaan, mitä olemme saaneet aikaan.

Lämpimästi tervetuloa!

Tiedustelut, ilmoittautumiset, peruutukset:

Lasten taidetalo Pessi / tuottaja Satu Ylirisku

taidetalo.pessi@vantaa.fi

(09) 8392 2766 tai 040-5241401 VANTAAN KAUPUNKI

Liite 3 Tutkimuslupa

4.6.2009

Hei!

Olemme Katja Bergström ja Milja Kuutsa Tikkurilan Laurea-ammattikorkeakoulun aikuisosionomiopiskelijoita. Tämän projektin, ”Luovaa Luonnosta kesäkurssin” on tarkoitus olla osana opinnäytetyötämme. Teemme opinnäytetyömme ympäristö- ja taidekasvatukseen liittyen.

Mukavan yhteisen kurssimme aikana havainnoimme lasten toimintaa ja ympäristössä liikkumista sekä innostusta kädentaitoihin ja retkille osallistumisesta.

Tarvitsemme kirjallisen luvan siitä, että lastanne saa havainnoida ja valokuvata osana tutkimusta. Kuvia ja videota ei käytetä kaupallisiin tarkoituksiin eikä niitä julkaista julkisissa tilaisuuksissa. Lasta ei voi millään tavoin tunnistaa tutkimuksesta eikä tutkimus tule kuin Laurea-ammattikorkeakoulun käyttöön.

Aurinkoisin terveisin,
Katja Bergström & Milja Kuutsa

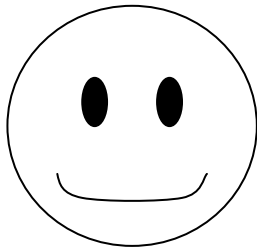
-
- Lapsemme saa osallistua opinnäytetyön tutkimukseen
 - Lasta saa valokuvata ja videoida opinnäytetyötä varten
 - Oppilaan tekemiä töitä saa kuvata opinnäytetyötä varten
 - Lapsen kuvia ja töiden kuvia saa käyttää Vantaan kaupungin markkinointi- ja viestintätarkoituksiin.

Lapsen nimi: _____

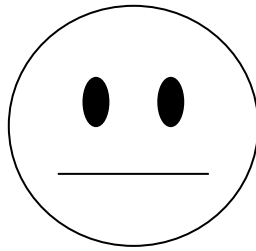
Huoltajan allekirjoitus _____

Liite 4 Lasten päiväkohtainen palautekysely

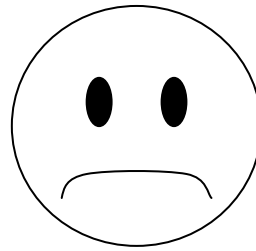
LAPSILTA SAATU PÄIVÄN PALAUTE

kpl

kpl

kpl

Mikä oli kivaa?

Mikä oli tylsää?

Mitä (miten) olisi halunnut (pitänyt) tehdä?

Liite 5 Kesäkurssin palautekysely vanhemmille ja lapsille

KESÄKERHON TOIMINNASTA

LOPPUKYSELY

(PALAUTE KYSELY TEHTÄVÄKSI KOTONA YHDESSÄ LAPSEN KANSSA)

Laita x sen kuvan alle mikä merkeistä kuvaa lapsenne mielestä parhaiten kesäkerhossa tapahtunutta toimintaa.

1.a) Mistä saitte tiedon kesäkerhosta?

b) Onko lapsesi osallistunut aiemmin vastaavanlaiseen kerhoon?

___Kyllä ___Ei

2. Oliko kesäkerhon kesto (7 pv) mielestäsi sopiva? _____Kyllä ___Ei

3. Jos, mielestäsi 7pv. ei ollut hyvä aika, mikä olisi ollut parempi?

4. Oliko kesäkerhon kesto (7 pv) lapsenne mielestä sopiva? ___Kyllä ___Ei

5. Jos, lapsenne mielestä 7pv. ei ollut hyvä aika, mikä olisi ollut parempi?

6. Oliko mielestäsi kerhon päivittäinen kesto (4 h) hyvä? ___Kyllä ___Ei

7. Jos mielestäsi (4 pv) ei ollut hyvä aika, mikä aika olisi ollut parempi?

8. Oliko lapsenne mielestä kerhon päivittäinen kesto (4 h) hyvä?

___Kyllä ___Ei

9. Jos lapsenne mielestä (4 h) ei ollut hyvä aika, mikä aika olisi ollut lapsenne mielestä parempi?

10.a) Mikä kesäkerhossa oli lapsenne mielestä mukavinta?

b) Mikä kesäkerhossa oli teidän mielestä mukavinta?

11.a) Oliko lapsenne mielestä kesäkerhon ohjelma hyvä? ___Kyllä ___Ei

b.) Oliko lapsenne mielestä jokin kesäkerhon toiminnassa vaikeaa?

Kesäkerhon vetäjille kehittämis- ideoita, palautetta

Muuta, toiveita:

Haluuako lapsesi osallistua uudestaan vastaavanlaiseen kerhoon?

KYLLÄ _____ EI _____

Vantaalla /6 2009 _____

Kesäkerhoon osallistuvan lapsen nimi

**Kiittäen yhteistyöstä!
Kesäkerhon ohjaajat
Milja ja Katja**